

ROMÂNIA EROICĂ

Revista Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria" • Anul XXVI • Nr. 2 (68) - 2023

9 La Sf. Gheorghe,
un monument pentru
generalul Grigore Bălan,
eroul căzut pentru Ardeal!

7 Valea Zâzaniei

39 Arhive sovietice. Instructori, traducători,
trădători...

48 Au luptat în Est!

55 Colectționari și tâlhari

Apelul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”

Biroul Executiv Central mulțumește tuturor persoanelor care doresc să sprijine financiar activitățile de cinstire a memoriei eroilor noștri.

Susținerea financiară constă în depunerea a cel puțin 100 de lei la sediul asociației noastre (Bulevardul Ion Mihalache nr. 124-126, Sector 1, București, Cod poștal: 011203), pe bază de chitanțier sau mandat poștal) sau în Contul Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria”:

RO45RNCB0082004534620001, BCR, Sucursala UNIREA, București

Toți cei care vor răspunde apelului nostru vor primi câte un exemplar gratuit din fiecare număr al revistei “România eroică”, iar la sfârșitul anului conducerea Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria” va acorda fiecărui susținător o Diplomă de Excelență.

În anii 2022-2023 au răspuns apelului nostru:

- Opritsa Dragalina Popa, Elk Grove, SUA.
- Dr. Cornel și Nina Dumitriu, New York, SUA.
- Irina Nelson, New York, SUA.
- Dr. Radu Manoliu, Olanda.
- Jean Cantacuzène, Franța.
- Dinu G. Ionescu, Paris, Franța.
- Rodica Voiculescu, Suedia.
- Vasile și Mariana Papadopol, SUA.
- Dr. Dorin Bucă, Galați
- Gl. mr. prof. univ. dr. Visarion Neagoe, București.
- Gl. dr. Ioan Hurdubaie, București.
- Col. (rtr.) Vasile S. Popa, București.
- Col. (rtr.) Eugen Burghilea, București.
- Col. (rtr.) Dumitru Roman, București.
- Col. (rtr.) Constantin Chiper, Ploiești.
- Liliana Vințeler, Tg. Mureș.
- Gl. bg. Radu-Șerban Dan, București.
- Col. (r) ing. Marin Alniței, București.
- Col. (r) Nicolae Ivan, București.
- Prof. Traian Anton, Târgu Neamț.
- Lia Miclescu, București.
- Gl. bg. (rtr.) Achim Alstani, Buzău.
- Plt. adj. princ. (rtr.) Sanda Nicolae, București.
- Col. (rtr.) Constantin Bostan, București.
- Col. (rtr.) Gheorghe Mateescu, București.
- Ec. Florentina Ganea, București.
- Floarea Dimian, Buzău.
- Florica Ciorobea, București.
- Olga Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
- Bogdan Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
- Florentin Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
- Adrian Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
- Nicoleta Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
- Nicolae Dobre, Geamăna, Argeș.
- Georgeta Bălan, Brăila.
- Col. (rtr.) Dumitru Stratanov, Brașov.
- Ion I. Brătianu, București.
- Col. (rtr.) Marinel Florescu, Craiova.
- Lt. col. (rtr.) Victor Epure, Slatina.
- Col. (rtr.) ing. Ioan Timofte, Iași.
- Prof. Eugen Petrescu, Râmnicu Vâlcea.
- Col. (rtr.) Mircea Constantinescu, Ploiești.
- Col. (rtr.) Nicolae Dragu, Călărași.
- Ing. Neculai Ursu, Ploiești.
- Prof. Ioana Nechita, București.
- Prof. Diana Cristev, București.
- Col. (rtr.) Adrian Ronai, Petrița.
- Col. (rtr.) Ioan Scutaru, Brașov.
- Contraamiral de flotilă (rtr.) dr. ing. Constantin Rusu, București.
- Contraamiral de flotilă (rtr.) Marian Ioan, București.
- Ec. farmacist Alexandru Gheorghe Ile, Vulcan.
- Col. (rtr.) ing. Virgil Sanda, Vulcan.
- Sociolog Ioan Dorel Șchiopu, Vulcan.
- Ing. Emil Părău, Lupeni.
- Ing. Costel Dicu, Lupeni.
- Ing. Gheorghică Rad, Vulcan.
- Col. (rtr.) Constantin Fulga, Petroșani.
- Dr. Codrin Dumitru Munteanu, București.
- Col. (rtr.) prof. univ. dr. Ion Giurcă, București.
- Alexandru Bartoc, București.
- Paul Adrian Cristescu, Prahova.
- Alexandru Dobrică, Pitești.
- Gl. de brigadă (rtr.) Petre Stoica, București.
- Col. (r) Octavian Văduva, București.
- Plt. adj. princ. (r) Cătălin Păduraru, București.
- Valeria Mincu.
- Florinel Ciubeică.
- Ing. Sorin Novac, București.
- Dr. Valeria Bălescu, București.
- Prof. univ. dr. Ion Solcanu, Iași.
- Lector univ. dr. Adrian Bogdan Ceobanu, Iași.
- Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, Constanța.
- Dr. Vasile Ciobanu, Sibiu.
- Dr. Mihai Drecin, Oradea.
- Prof. dr. Corneliu Pădurean, Arad.
- Prof. univ. dr. Anataol Petrencu, Chișinău.
- Col. (rtr.) Marian Gargaz, București.
- Col. (rtr.) Ion Moldovan, București.
- Prof. univ. Ioana Groza, SUA.

Mulțumim tuturor!

11 EVENIMENT

**Bunicul
meu,
generalul
Grigore
Bălan**
– de conf.
univ. dr.
Grigore
Marcu

35 INEDIT

**La câțiva
kilometri de
Stalingrad...**
– de plutonier de
artilerie Petrache
C. Bucă

51 S.O.S.

**Vandalizarea
plăcii stradale
cu numele
eroului Tudor
Greceanu**
– de Eleonora
Arbănaș

Coperta I. Coperta I. Bustul generalului erou Grigore Bălan

Coperta II. Donații pentru Cultul Eroilor

Coperta III. Promovarea carierei militare

Coperta IV. Mormântul aviatorului Gh. Negel, Cimitirul Bellu
Militar.

**Rugăm pe toți cei care au fotografii ale
celor căzuți pe front sau în prizonierat,
în cele două războaie mondiale, să se
adreseze redacției!**

ROMÂNIA EROICĂ

Revistă de cultură și educație
patriotică, de cinstire a eroilor neamului

Fondată în anul 1920 sub înalta ocrotire a Majestății Sale Regina Maria
și a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române PF Miron Cristea.
Serie nouă. Anul XXVI. Fondator: G.I. Bg. (r) Petre Stoica.

IN MEMORIAM

Visarion Neagoe	3
Un suflet mare – de colonel (rtr.) Dumitru Roman	5
Un om pilduitor – de comandor (rtr.) Dumitru Amariei	6

PUNCTUL DE VEDERE

Valea Zăzaniei – de general de brigadă (rtr.) Grigore Buciu	7
---	---

EVENIMENT

La Sfântu Gheorghe se ridică un monument în memoria generalului Grigore Bălan, eroul căzut pentru Ardeal	9
Generalul Grigore Bălan	12
Patria Recunoscătoare! Omagiul urmașilor – de colonel (rtr.) Gheorghe Tanco	13
Posteritatea eroului – de Dumitru Roman	16
Gala Premiilor Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, ediția a IX-a	18
Concursul cu premii, în valoare de 2000 Dolari USA, al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, ediția a X-a, 2023	20

CRONICA

Călărași. Reînhumarea osemintelor eroului Ioan Pârloagă – de Nicolae Țiripan	21
A fost refăcut monumentul eroului de la Limanul Nistrului – de Iulian Rusanovschi	22
Însemnări. Despre patriotism în capitalismul dâmbovițean – de Daniel-Costel Torje	25
Un proiect remarcabil. Aleea Făuritorilor României Mari! – de Constantin Chiper și Necului Ursu	26

INEDIT

Cine a fost generalul Grigore Cantilli – de colonel (rtr.) prof. univ. dr. Petre Otu	27
Însemnări din războiul de la 1877	30
Notițe de pe frontul de Est ale guard plutonierului de artilerie Petrache Bucă – de Dumitru Roman	34

România Eroică

Director: General-maior (rtr.)
prof. univ. dr. Visarion Neagoe

Consiliul științific

prof. univ. dr. Ioan Scurtu, colonel (rtr.) prof.
univ. dr. Petre Otu, general de brigadă (rtr.)
Grigore Buciu, colonel dr. Florin Șperlea,
colonel (rtr.) prof. univ. dr. Alexandru Oșca.

Redacția

Redactor-șef: col. (rtr.) Dumitru Roman;
Redactor-șef adjunct: col. (rtr.) Constantin
Chiper;

Redactori:

Teodora Manole, Cecilia Sfetcu,
Carla Duță, Ioan Ioniță.

Art director: Sorin Angheloiu

Fotoreporter: Octavian Brânzei
Col. (r) Nicolae Ivan

Adresa redacției: Bulevardul Ion Mihalache
nr. 124-126, Sector 1, București, Cod poștal:
011203
Tel./fax: 021.2241802

E-mail: romaniaeroica@gmail.com

Site: www.cultuleroilor.ro

Cont Bancar: RO45RNCB0082004534620001
BCR, Sucursala Unirea, București
Cod Fiscal: 4505235

Tipar: Tipografia EVEREST

Răspunderea pentru conținutul articolelor
aparține în exclusivitate autorilor, conform art.
206 din Codul Penal

I.S.S.N 1453-9659

Copyright: este autorizată orice
reproducere fără a se percepe taxe
suplimentare, indicând sursa (revista România
Eroică), cu excepția textelor și fotografiilor a
cărora proveniență este specificată expres.

**Acest număr a apărut în 1500 de
exemplare.**

Condiții de colaborare: cititorii din țară
și din străinătate pot trimite pe adresa
redacției texte și fotografii care se încadrează
în tematica revistei. Manuscrisele nu se
înapoiază.

ARHIVE SOVIETICE

Instructori, traducători, trădători... – de colonel (rtr.) dr. Ilie Schipor..... 39

REMEMORĂRI

Generalul de flotilă aeriană Dan Stoian – de Cecilia Sfetcu..... 47

FOTOGRAFIILE DE LA CITITORI

Au luptat în Est! – de G. Constandache 48

S.O.S. operele comemorative de război

O cruce stingheră în Crucea gării Câmpina – de Dumitru Roman 51

ARTĂ ȘI LITERATURĂ

Medalion. Opritsa Dragalina Popa

– de colonel D. D. Roman..... 52

Bibliophiles and Bibliothieves. Colecționari și tâlhari

– de Opritsa Dragalina Popa 53

Întoarcerea Prințului poeziei. Ștefan Augustin Doinaș – de Grigore Buciu..... 56

Mistrețul cu colți de argint 57

Nichita Stănescu, Oedip soldat 58

Semnal editorial. Generalul Toma Dumitrescu, o biografie

– de colonel (rtr.) prof. univ. dr. Alexandru Oșca 59

Vitrina cu cărți – de Grigore Buciu 60

PRIMIM LA REDACȚIE

Smaranda Brăescu și Graiul Sângelui – de Smaranda Vulcănescu 64

Vreți să semnați în paginile revistei?

România Eroică primește pentru publicare articole, evocări, portrete, note, documente, recenzii, știri despre activitatea filialelor ANCERM, fotografii inedite. Materialele propuse redacției vor fi prezentate pe suport electronic (CD, dischetă), însoțite de fotografiile originale sau scanate în format JPEG, cu o rezoluție de cel puțin 300 dpi. În cazuri speciale, vor fi acceptate și texte dactilografiate. Fotografiile vor fi însoțite de explicații corespunzătoare și de numele autorului lor (acolo unde este cazul).

De la caz la caz, redacția poate accepta preluarea unor articole apărute în alte publicații, dacă prezintă un interes deosebit pentru tematica **României Eroice**; în această situație, persoana care propune articolul respectiv are obligația să obțină acordul publicației în care a apărut.

Redacția își rezervă dreptul de a publica materialele în funcție de necesități și, desigur, de a nu le reține pe acelea care nu se înscriu în tematica revistei. De asemenea, își rezervă dreptul de a face, pe textele acceptate pentru tipar, îndreptările socotite necesare, atât în ceea ce privește forma, cât și conținutul, firește după consultarea sau avizarea autorilor. ■

IN MEMORIAM

Visarion NEAGOE

(5 ianuarie 1954-13 iunie 2023)

În paginile în care a semnat ani de zile Editorialul revistei România Eroică, facem loc ultimului omagiu, un IN MEMORIAM, adus celui care a fost generalul-maior (rtr.) prof. univ. dr. Visarion Neagoe, președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Sâmbătă, 17 iunie 2023, la Cimitirul militar Ghencea 3 a avut loc ceremonia militară și religioasă de înmormântare a celui ce a fost general-maior prof. univ. dr. Visarion Neagoe.

S-a stins din viață în ziua de 13 iunie 2023, într-un spital militar din București, după o grea suferință, luptând cu o boală pe care n-a reușit s-o învingă. Avea doar 69 de ani!

Generalul Visarion Neagoe a fost o personalitate remarcabilă a Armatei Române.

- Membru corespondent al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte, cu sediul în SUA
- Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință
- Membru al Societății Numismatice
- Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.
- Membru de onoare al Fundației „Mareșal Alexandru Averescu,,
- Membru al Asociației Diplomaților Militari
- Președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” (martie 2013 până în 13 iunie 2023)

Născut la 5 ianuarie 1954 în localitatea dâmbovițeană Măgura, a urmat cursurile primare în satul natal, după care a optat pentru cariera militară, căreia i s-a dăruit cu pasiune și credință.

A absolvit cu rezultate foarte bune Liceul Militar "Dimitrie Cantemir" (Breaza), Școala Militară de Ofițeri Activi de Artilerie Antiaeriană (Brașov), Academia Militară (Universitatea Națională de Apărare), Colegiul Național de Apărare. Și-a perfecționat pregătirea militară și de specialitate prin absolvirea unor cursuri post-universitare în țară, precum și a unor Colegii de Apărare ale NATO și ONU.

A îndeplinit funcții importante în armata română și în comandamente din teatrele de operații internaționale: comandant de pluton, ofițer de stat-major în Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului (1976-1983); lector de tactică în Centrul de instrucție al Art. și RAA (1985-1986), comandant de divizion de rachete antiaeriene (1986-1989), șeful de stat major al Regimentului 19 Rachete Antiaeriene (1990-1992), ofițer 1 în Direcția Operații din Statul Major General (SMG), șef de birou în Statul Major al Forțelor Aeriene (1996-1997), șef de birou (1997-1999) și șeful Secției conducere operații în Direcția Operații/SMG (2000), șeful Secției Studii Strategice de Securitate și Analiză Militară din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (2001), comandantul Brigăzii 4 Artilerie Antiaeriană (2002-2003), loțiitorul comandantului Comandamentului 2 Operațional Întrunit (2003-2005), șeful Instrucției și Doctrinei și Inspector General al Forțelor Terestre (2005-2006), directorul Statului Major al Forțelor Terestre (2007), loțiitorul șefului de stat major al Forței Multinaționale pentru Operațiile Coaliției, Irak (2007), comandantul Comandamentului Forțelor Terestre (2008), șeful Direcției Planificare Structuri și Resurse/J8 a SMG (2008-2009), comandantul Comandamentului Operațional Întrunit „Mareșal Alexandru Averescu” (2009-2010), comandantul Diviziei 2 Infanterie (2010).

În paralel cu activitatea de comandă, a avut o bogată activitate științifică, didactică, publicistică și în folos obștească.

Profesor universitar dr., conducător de doctorat la Universitatea Națională de Apărare "Carol I" și profesor universitar titular la Universitatea „Constantin Brâncuși”, a fost expert în geopolitică și strategii de securitate. S-a preocupat de elaborarea și aplicarea unor scenarii strategice vizând lupta antiteroristă și de securizare a frontierelor și s-a implicat în elaborarea unor lucrări privind științele socio-umane.

În întreaga sa activitate a fost răsplătit cu următoarele distincții: Ordinul „Meritul Militar”, clasele a II-a și a III-a; Medalia „Meritul Militar”, clasele a II-a și a III-a; Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Cavaler (cu însemn pentru militari); Emblema de Merit „Știința Militară” clasa I; Legiunea de Merit, acordată de președintele S.U.A.; Emblema de Onoare a Forțelor Terestre; Crucea Sfântul NICODIM a Mitropoliei Olteniei; Emblema de Onoare a Forțelor Navale; Emblema de Onoare a Comunicațiilor și Informaticii; Emblema de Onoare a Forțelor Aeriene; Emblema de Onoare a Logisticii; Emblema de Onoare a Armatei României; Emblema de Onoare a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

A obținut Premiul anual al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte; Premiul „General de divizie Ștefan Fălcoianu”, pentru lucrarea „Supravegherea aeriană, de la mitolocație la radiolocație” și Premiul „Mareșal Alexandru Averescu”, pentru lucrarea „Irak, calvarul păcii”, ambele acordate de revista „Gândirea Militară Românească”; Premiul Muzeului Aviației și Premiul „General Ștefan Burileanu” pentru „Istoria artileriei și rachetelor antiaeriene”, vol. 1 și 2 (colaborare). ■

În dimineața de 13 iunie 2023, generalul Visarion Neagoe s-a stins din viață, într-o secție de oncologie a spitalului militar din București. A fost înmormântat, cu onorurile militare cuvenite gradului de general, în cimitirul militar Ghencea 3, în ziua de 17 iunie 2023.

Am fost unul dintre cei foarte apropiați de Visarion Neagoe, în ultimii săi zece ani dăruindu-i Cultului Eroilor, și mă simt obligat, ba chiar cred că este de datoria mea, să scriu despre el. Mă doare sufletul că trebuie să scriu la timpul trecut.

În lumea noastră militară, Visarion Neagoe a intrat doar pe ușa din față și doar cu forțele proprii. Armata a fost chemarea ființei lui. Nu a făcut-o de rușine și nu s-a făcut de rușine! Tot ce a realizat în cei 44 de ani de carieră militară – și cv-ul său stă mărturie copleșitoare a personalității acestui om pornit în lume dintr-un sat dâmbovițean – se sprijină pe o pregătire impecabilă și pe o conștiință curată. I-am spus odată că, dacă armata română ar fi avut, în decembrie 89, câțiva generali ca el (din păcate n-a avut nici măcar unul!), altfel ar fi arătat astăzi țara asta. A avut reacția unui clasic al literaturii ruse, care, atunci când cineva devenea prea patetic în fața lui, întreba dacă nu cumva la magazinul din colț se vinde marmeladă. Și Visarion a schimbat vorba, întrebându-mă brusc: „Cum stai cu revista?” (*România eroică*, firește!). Era întrebarea lui preferată, când voia să-mi taie elanul, gata să se avânte prea sus.

Avea o inteligență nativă și o cultură care te obligau să menții nivelul discuțiilor și să-ți alegi cu grijă temele. Cultul Eroilor a fost

Un suflet mare!

a doua lui natură, i s-a potrivit ca o mânășă și a oficiat pentru cinstirea jertfei eroilor așa cum numai Regina Maria a mai făcut-o, imediat după Marele Război, când s-a alăturat cu tot sufletul și cu toată noblețea ei instituției numite atunci Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război. A susținut cu entuziasm ideea lansării „Premiilor Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, în chiar anul în care a venit la conducerea acestei asociații neguvernamentale și non-profit, alcătuită în totalitate din voluntari. Adică din acei oameni care nu știu ce înseamnă lăcomia și goana disperată după înavuțire și onoruri deșarte.

A adus asociația la nivelul de eficiență și forță care i-au dat dreptul să primească, prin hotărâre de guvern, statutul de „utilitate publică”. A atras sponsori în mari acțiuni de cinstire a eroilor, între care merită amintită ridicarea bustului generalului erou Grigore Bălan, în orașul Sf. Gheorghe (acțiune care se va desfășura la 8 septembrie 2023). A susținut înființarea și dotarea cu mobilier a Bibliotecii „Eroica” a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”. A instituit medalia „Emblema de Onoare” a ANCE „RM”.

Poate că toate aceste înșiruiți de acțiuni nu spun mare lucru celor care nu l-au cunoscut personal pe generalul răposat și mai ales celor care nu știu mai nimic despre acest ONG, numit Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Generalul Visarion Neagoe a trăit așa cum a meritat: simplu, sincer, cu noblețe și onoare! Puțini, foarte puțini ca el în armata română!

Din vremea scurtei și chinuitoarei

lui boli păstrez imaginea omului optimist și încrezător în ziua de mâine. Am fost să-l văd în două rânduri, în sinistra secție de oncologie a spitalului militar, ultima vizită cu trei zile înainte de a-și da obștescul sfârșit. Era vegheat și îngrijit de distinsa și devotata lui soție. Întins în pat, cu fața în sus, cu genunchii îndoțiți, trași aproape de corp, cu brațele ușor îndoite în față, ca și cum ar fi vrut să repete poziția fetusului în uterul mamei în așteptarea sosirii pe lume, stătea într-o nemișcare totală. Un cearșaf îi acoperea corpul slăbit, plin de vânătași pe ambele mâini, care nu puteau să nu te cutremure, oricât de tare a-i fi fost. Dintr-un munte de om, viguros și puternic, călit pe câmpurile de instrucție și în teatrele de operații din Irak și Afganistan, ajunsese o umbră...

Am aflat mai târziu, de la un fost coleg de echipă la asociație, că în zilele în care a stat la spital, ultimele lui zile, Visarion Neagoe a dat telefoane la aproape toți camarazii cu care a lucrat în cei zece ani la Cultul Eroilor, să le mulțumească pentru colaborare, pentru onoarea și bucuria de a avea oameni destoinici în preajmă și să fie iertat, dacă cumva le-a greșit cu ceva...

„Era ca un fel de Adio!” – mi-a mărturisit, impresionat, colegul care mă sunase, neștiind de starea de sănătate gravă în care se afla generalul.

Da, a avut, nu am nicio îndoială, presimțirea morții. Aceeași moarte care, ca prin urechile acului, îl ocolise într-o zi de septembrie a anului 2007, în teatrul de operații în Irak, când o rachetă lansată de

insurgenți a explodat la doar doi metri de comandamentul în care lucra ca locțiitor al șefului de stat major al Forței Multinaționale pentru Operațiile Coaliției. “A fost o clipă în care inima a încetat să-mi bată..., însă Dumnezeu a fost acolo!..”, avea să noteze, mai târziu, în volumul de memorialistică “Irak, calvarul păcii”.

Am primit năprasnica veste a morții sale în chiar ziua în care mă pregăteam să plec la întâlnirea anuală cu colegii mei din promoția 1972 a Școlii Militare de Ofițeri de Geniu, de la Sibiu. Am hotărât pe loc să nu mai plec, mi-am sunat colegul cu care urma să mă întâlnesc în dimineața următoare. „Îmi pare rău, nu pot să mai merg, i-am spus, te duci singur.” Bruscuț, omul s-a înfuriat: „De ce să nu mergi, doar nu-ți este rudă!...”

Într-adevăr, Visarion Neagoe nu-mi era rudă. Și totuși, nu puteam să lipsesc de la înmormântarea celui care mi-a fost mai mult decât rudă, mi-a fost prieten!...

Colonel (rtr.) Dumitru ROMAN

P.S. Acum, fără Visarion Neagoe, de câte ori intru în sediul asociației, parcă îi aud glasul: „Uite-l c-a venit!” Era un fel de salut, pe care nu mi-l adresa decât mie, un salut încărcat de bucuria celui care așteaptă să schimbe o vorbă și să se poată consulta în vreo chestiune mai dificilă. Se simțea singur în ultima vreme, tot mai singur...

Sit tibi terra levis! Să-i fie țărâna ușoară, ca pumnul de țărână pe care l-am aruncat eu pe sicriul coborât în groapa de la cimitirul militar Ghencea 3! ■

Un om pilduitor

S-a stins prematur și tragic un om pilduitor.

Dacă îi cunoști biografia, dacă îi cunoști parcursul în cariera militară, în publicistică și activitatea științifică, te întrebi cum și când a făcut tot ceea ce a făcut. L-am cunoscut pe când era tânăr locotenent. Am lucrat împreună în redacția periodicului DE VEGHE, gazeta a Comandamentului Apărării Antiaeriene a Teritoriului. A adus în redacție o anumită prospețime, dar și ambiție, rigoare, disciplină. S-a văzut, din prima, că are talent și că îi place meseria de gazetar. Și se observa cu ușurință că este însoțit de deprinderile de profesionist, de militar de carieră. Fapt care s-a confirmat pe deplin în activitatea sa de ostaș dăruit țării până la ultima suflare.

Dincolo de toate acestea, generalul maior dr. Neagoe Visarion a fost un bun camarad, un om care a iubit armata, și-a iubit țara și a slujit-o până în ultimele clipe ale pilduitoarei sale vieți. Drum bun spre stele, zbor ușor prin ceruri, dragul nostru! ■

Visarion Neagoe, în redacția gazetei DE VEGHE, flancat de colonelul George Galan - fie-i neștearsă amintirea! - mulți ani secretar de redacție, mai apoi, după trecerea în rezervă, președintele Asociației Culturale „PRO BASARABIA ȘI BUCOVINA”, și ziaristul Ion Sofronie, oamenii de la care a învățat meseria de gazetar, dar și cum să-și așeze, mai târziu, strădaniile, ca președinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „REGINA MARIA”, sub deviza lui Nicolae Iorga: “Neamul este etern prin Cultul Eroilor!”

Comandor (ret.) Dumitru AMARIEI

Valea Zâzaniei

General de brigadă (rtr.) Grigore Buciu

Valea Uzului e o vale ca oricare alta, cu un pârâu ce izvorăște din Carpații Orientali și curge spre Ardeal. În zona aceea s-au dat lupte grele în Marele Război pentru Întregirea României. Au căzut soldați din toate armatele angajate în conflict în acea zonă.

Societatea Cultul Eroilor le-a adunat osemintele în anii 1926-1927 și le-a așezat într-un cimitir internațional al eroilor, cum erau reglementările europene în vigoare și cum o cerea datina creștină și a omeniei. Acolo era deja un cimitir al eroilor înființat în 1917, în care își petreceau eternitatea 350 de soldați.

Societatea a centralizat lângă aceștia încă 847 de morți de război: 108 unguri, 43 de germani, 8 români, 4 ruși, 3 sârbi, 2 italieni și 2 austrieci, care au fost identificați după nume și naționalitate. Mai sunt acolo 435 de soldați neidentificați nominal, dar se știe că 336 sunt unguri, 78 germani, 18 ruși și 3 români. Lor li se adaugă încă 242 de soldați necunoscuți, care pot aparține oricărei armate aflate acolo în conflict.

Conform unei situații din 1928, acolo erau îngropați 1197 de soldați. După această dată au mai fost aduși și alții, necunoscuți, ceea ce face ca un raport al Legiunii de Jandarmi Ciuc să menționeze în 1934 un număr de 1254 de cruci de lemn și patru de piatră. Pe crucile ultimilor intrați în cimitir scria: „un erou german”, „un erou român”, „un erou maghiar”.

În al Doilea Război Mondial au mai fost înhumați 108 militari germani.

În 1988, în urma unor sesizări privind starea deplorabilă a cimitirului, o comisie de la Ministerul Apărării Naționale face o verificare la fața locului și întocmește o Fișă de evidență a cimitirului, în care este menționată cifra de 148 de morți de război români.

După cum se vede, datele sunt contradictorii, dar indiferent de numărul pe națiuni al celor îngropați acolo, necropola este un cimitir internațional și nimeni nu are dreptul legal, moral și civic de „a alunga” pe cineva din acel loc al concilierii veșnice.

Din păcate, politicul s-a amestecat în această realitate a morții și, împreună cu iredentiștii unguri locali și cu contribuția abuzivă, ilegală și nediplomatică a Ministerului Apărării din Ungaria, a șters caracterul internațional al cimitirului eroilor, transformându-l, în pofida normelor dreptului internațional umanitar, într-un cimitir al eroilor integral unguresc. Astfel politica de maghiarizare forțată a lui István Tisza, pe care o credeam decedată, a continuat în rândul morților de război. Și, ne întrebăm, de ce? Avem, desigur, și răspunsul!

De ce la renovarea din anii Centenarului Primului Război Mondial cimitirul internațional de 1254 de morți, câți erau în 1934, ori câți vor fi ei acum, în realitate, a devenit un cimitir cu 600 de cruci – însemne de căpătâi cu însemne naționale ungare

răspândite pe toată suprafața cimitirului inițial, fără niciun aviz prevăzut de Legea 379/2003?

E foarte simplu. Nostalgicii Ungariei Mari au dorit să șteargă orice urmă a dovezilor ce au susținut Tratatul de la Trianon. Această politică de implantare de monumente și simboluri ungurești, stimulate de politicienii de la Budapesta și sprijinită discret de UDMR, formațiunea politică mereu prezentă în guvernarea României, este aplicată peste tot în Ardeal. E o pregătire perseverentă și destul de discretă a acestei părți de țară, pentru a-i modifica identitatea și a-i clama autonomia. Și apoi mult vizata extindere a Ungariei până la Carpați.

Scandalizați de acest fals evident, Primăria din Dărmănești, care se hotărniciește cu Primăria Sânmartin, de care aparține Valea Uzului, a construit alături de "realizările ungurești" 50 de cruci creștine pentru eroii români și un monument central comemorativ din marmură pentru toți eroii din cimitir, pe care le-a dezvelit cu ceremonial și cu mare scandal de Ziua Eroilor 2018.

Partea ungară, adică Primăria Sânmartin, a dat în judecată Primăria Dărmănești pentru că i-a încălcat teritoriul și a construit ilegal monumentele respective. Procesul de hotărnicie a fost câștigat de unguri și ca urmare a sentinței crucile românilor, monumentul central și catargele cu drapele au fost demontate și aruncate la gunoi. Chipurile, cimitirul trebuia să revină la starea inițială, deși aceea nu este cea a variantei ungurești, ci aceea din 1934 sau mai exact din 1944. Când au modificat statutul și configurația cimitirului, ungurii din Sânmartin n-au avut niciun aviz de la statul român. Doar aprobarea de la Budapesta, susținută financiar, desigur.

Scandalul cimitirului continuă, deoarece și partea română a înțeles ce înseamnă "readucerea la starea inițială", conform legii, și ca atare mai mulți români și preoți ortodocși au dus 150 de cruci de lemn și le-au plantat în locul celor de piatră demolate.

Și uite așa cu multă sârguință și efort, Valea Uzului a ajuns Valea Zâzaniei, dar oricât ar dori ungurii o escaladare, nu se va ajunge la război, oricât de mult îl simpatizează Victor Orban pe Vladimir Putin pentru anexarea teritoriilor din Ucraina.

Nu-mi rămâne decât să mă întreb dacă cei din județul Harghita, la unguri mă refer, sunt urmașii frustrați ai celor ce au alcătuit în 1918 Divizia Secuiască a lui Béla Kun, care deplasându-se cu trenul blindat pe linia de demarcație trăgeau cu mitralierele și tunurile în satele românești.

Ar fi o răzbunare tardivă și ineficientă pe niște morți care și-au făcut datoria.

Problema care se pune este dacă statul român democratic, unitar și independent, cum scrie în Constituție, este capabil să administreze această țară sau urmele istoriei nu mai contează, deși pe ele se bazează dreptul istoric?

Pe la Cluj, monumentele românești au început a fi înlocuite, din motive de "restaurare" cu unele ungurești, pe la Oradea, Mihai Viteazul a trebuit să plece de pe soclul lui pentru a face loc unui rege ungar.

Dar noi, noi, românii de rând, când trebuie să plecăm din Ardeal, că de vândut "pământul sfânt" îl tot vindem, ca și cum lecția Kosovo nu ne-ar folosi la nimic.

Doamne, ocrotește-i pe români, că de deșteptat din somnul cel de moarte nu se deșteaptă! ■

Din inițiativa Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria” La Sf. Gheorghe se ridică un monument în memoria generalului Grigore Bălan, eroul căzut pentru Ardeal!

Într-o ședință a Biroului Executiv Central al Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria”, răposatul general Visarion Neagoe (pe atunci, președintele asociației) a propus ridicarea unui monument în memoria generalului erou Grigore Bălan, comandantul secund al Diviziei 1 Munte, căzut la 13 septembrie 1944, în luptele pentru eliberarea Ardealului. Propunerea s-a întemeiat pe ideea fostului prefect al județului Covasna, dl. Codrin Dumitru Munteanu, și a fost aprobată în unanimitate!

Asociația își baza inițiativa pe un fond de 10.000 euro, sponsorizare acordată de domnul dr. Dorin Bucă, directorul Șantierului din Cernavodă, membru al Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria”. Au fost luate în calcul și alte oportunități pentru mărirea acestui fond financiar.

În ziua de 9 noiembrie 2022, la sediul central al ANCE „Regina Maria” din București, generalul

maior prof. univ. dr. Visarion Neagoe, președintele ANCE “Regina Maria” și colonelul (r) Valentin Tănase, directorul Studioului de Arte Plastice al Armatei, au semnat *Contractul de Construcție a monumentului*.

Dezvelirea statuii se va face la 8 septembrie 2023 în cadrul unui amplu ceremonial militar și religios, un arc peste timp, având în vedere că, la 8 septembrie 1994, ministrul apărării naționale de atunci, gen. Nicolae Spiroiu, a dezvelit placa de marmură fixată pe sediul Primăriei Sf. Gheorghe pentru a marca 50 de ani de la eliberarea primului oraș românesc de sub ocupația hortystofascistă.

Desigur, sprijinul cel mai important în această acțiune a venit din partea Ministerului Apărării Naționale, instituția sub patronajul căreia ANCE “Regina Maria” își desfășoară activitatea, și a Ministerului Afacerilor Interne, care au hotărât să promoveze inițiativa

Cultului Eroilor, mai ales că anul viitor se împlinesc 80 de ani de la eliberarea orașului Sf. Gheorghe.

Au răspuns cu deosebită sollicitudine Inspectoratul Județean de Poliție Covasna – Bulevardul Grigore Bălan, nr. 71, municipiul Sfântu Gheorghe – în incinta căruia urmează să fie amplasat monumentul, respectiv în fața clădirii comandamentului, lângă intrarea principală.

Două persoane merită amintite de la bun început, atunci când este vorba de organizarea și coordonarea tuturor acțiunilor pe care le cere o asemenea lucrare monumentală: domnul Codrin Dumitru Munteanu, director al Direcției pentru relația cu Guvernul, coordonare, elaborare și avizare acte normative și relații cu publicul din cadrul Secretariatului General al Ministerului Apărării Naționale și domnul chestor principal de poliție Ion Peligrad, director general al Direcției Logistice a Ministerului Afacerilor Interne. Mulțumiri pentru profesionalism și implicare se cuvin și dlui comisar șef Marius Aurelian Palu, ofițerul de legătură și comunicare din partea IPJ Covasna.

Să mai precizăm că în această manifestare omagială și comemorativă au fost implicate:

- Primăria comunei Șintereag-Bistrița Năsăud;
- Filiala județului Covasna a Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria” Covasna;
- Filiala Covasna a Asociației

Semnarea *Contractului de Construcție a monumentului* de către generalul maior prof. univ. dr. Visarion Neagoe, președintele ANCE “Regina Maria”, și colonelul (r) Valentin Tănase, directorul Studioului de Arte Plastice al Armatei.
Foto: Nicolae Ivan

Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Ministerul Afacerilor Interne;

- Filiala județului Bistrița-Năsăud "Colonel Liviu Rusu" a Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria";
- Statul Major al Forțelor Aeriene;
- Brigada 30 Gardă „Mihai Viteazul”;
- Brigada 81 Mecanizată „General Grigore Bălan” din Bistrița;
- Batalionul 22 Vânători de Munte „Cireșoiaia” din Sfântu Gheorghe;
- Muzica Reprezentativă a Armatei.

Creație a sculptorului Valentin Tănase, bustul generalului erou Grigore Bălan, realizat din piatră artificială (înălțime: 110 cm; lățime la bază: 50 cm; adâncime la umeri: 60 cm) și așezat pe un soclu din beton, placat cu granit gri, înalt de 2 metri, va fi amplasat – în cadrul unui ceremonial militar și religios care se va desfășura pe 8 septembrie 2023 – în curtea Inspectoratului Județean de Poliție Covasna. ■

REDAȚIA

În „obsedantul deceniu” 1950-1960, anumite subiecte erau „tabu”, altfel spus, nu era „recomandabil” să le discuți în cadrul restrâns al familiei și, cu atât mai puțin, în public. Altfel, „pumnul de oțel” al „organelor abilitate” s-ar fi abătut asupra nefericiților „colportori”.

Or, în familia noastră, stigmatizată drept „exploatoare”, „chiabură” și „dușmană a poporului”, și ai cărei membri de sex masculin făcuseră „stagii” deosebit de neplăcute în varii pușcării, generalul Grigore Bălan, decorat cu Ordinul militar „Mihai Viteazul” și cu Ordinul militar german „Crucea de Fier”, grație luptelor purtate, la comanda Grupului 5 Vânători de Munte, în Caucaz (august 1942) și în Crimeea, pentru evacuarea trupelor române, era un subiect „tabu”.

Abia târziu, când apele tulburi ale vremurilor se mai limpeziseră, atunci când am conștientizat străduințele mamei mele, Maria Bălan (căsătorită Marcu), fiica generalului, de a redenumi (din Vasile Roaită și Gării) strada în care era situată casa bătrânească, mi-au fost dezvăluite momente esențiale din viața și jertfa de sânge a bunicului meu.

După 1989, străduințele mamei și-au găsit o împlinire mai mare decât și-ar fi putut imagina: una din arterele principale ale municipiului Bistrița se numește Bulevardul General Grigore Bălan!

M-a impresionat profund faptul că, în campania din Caucaz, colonelul Grigore Bălan, „neînfricat, mereu în locurile cele mai periculoase ale frontului încredințat”, a fost grav rănit, evacuat și internat la Spitalul Brâncovenesc din București. Dincolo de contextele politico-militare și de alianțele vremelnice, bunicul nutrea un puternic sentiment de dragoste față de locurile natale, de care fusese despărțit prin granița arbitrară, trasă în urma samavolnicului Dictat de la Viena. De aici, scrisoarea adresată familiei (31 august 1940): „*De când am aflat dureroasa veste stau încremenit de durere și mintea mea nu poate să priceapă această groaznică*

tragedie care a lovit, din nou, scumpa noastră țară.”

Fiind militar de carieră, jurământul de credință față de Mareșal și față de Rege i-a impus campania din Răsărit. După „întorcerea armelor” împotriva Germaniei naziste (23 august 1944), generalul a ținut, la Sinaia, înainte de a pleca în luptă pentru dezrobirea Ardealului, o cuvântare. Cu litere de foc mi-au rămas în memorie ultimele cuvinte ale bunicului: „Trupurile noastre le vom înfinge stâlpi de hotar!”

Generalul Bălan și-a legat numele de primele victorii strălucite repute de Divizia 1 Munte în preajma Brașovului. Pe urmă, la 8 septembrie, printr-o manevră îndrăznească, a fost eliberat orașul Sfântu Gheorghe. Dar, dincolo de oraș s-a ivit o puternică rezistență inamică. Pe când generalul urmărea cu atenție lupta subunităților, un proiectil dușman explodează în apropierea lui. Cu ultimele puteri, le ordonă subordonaților: „Voi să fiți cu ochii la inamic, eu mă descurc și singur!”

După câteva zile, bunicul s-a stins din viață în spital, din cauza septicemiei. Pencilina salvatoare nu ajunsese încă la noi.

Destinul a vrut ca el, militar de carieră, să lupte în intervalul 1941-1944, alături de trupele germane, pentru ca, după 23 august 1944, să lupte împotriva vechilor aliați. Dinspre aceștia a venit obuzul care a retezat firul vieții generalului Grigore Bălan, dar, totodată, în perspectivă istorică, i-a conferit nemurirea și i-a asigurat venerația veșnică a neamului românesc.

De la mama mea, fiica generalului, am aflat cum tatăl ei a început să se pregătească pentru cariera de militar: a renunțat la partea lui din averea care-i revenea din moștenire, iar tatăl lui, Ioan Bălan, i-a plătit școala militară, i-a cumpărat uniforma și o voluminoasă ladă de campanie, iar mai târziu, când Grigore devenise maior, i-a cumpărat un splendid cal murg și o sabie. Bunica mea, Elena Scridon (căsătorită Bălan) făcea parte din protipendada orașului Bistrița și în vasta casă a Scridoneștilor se organizau baluri, la care erau invitați

Bunicul meu, generalul Grigore Bălan

și tineri ofițeri. Așa l-a cunoscut bunica pe tânărul locotenent Grigore Bălan, cu care, mai târziu, s-a căsătorit.

Alianța între cele două familii (Bălan și Scridon) a stat sub cele mai bune auspicii: viitorul general Grigore Bălan era văr primar cu Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, cel care renovase din temelii ctitoria lui Constantin Brâncoveanu, mănăstirea Sâmbăta de Sus, și în care își găsisese odihna de veci. Familia Bălan era în posesia unui hrisov care atesta că în anul 1548 această familie fusese ridicată la rangul de boierime, un hrisov confirmat, în 1680, de Michael Appafi, principele Ardealului.

În cealaltă familie, Leon Scridon

senior a fost subprefectul județului Bistrița-Năsăud, prefectul județului Ciuc și directorul celei mai importante bănci din județ.

Revirimentul receptării personalității generalului Grigore Bălan s-a petrecut după anul 1965. Atunci a fost publicat volumul „August 1944-Mai 1945. Scurtă prezentare a contribuției României la războiul antihitlerist”, Editura Militară, București, 1969, în care bunicul meu, generalul Grigore Bălan, era evocat în paginile 156-157.

Câțiva ani mai târziu a fost publicată monumentală serie *Istoria militară a poporului român*, Editura militară, București, 1989, în care, în volumul VI, pagina 344, se vorbește

(pe atunci, în 31 august 1940, încă colonelul) Grigore Bălan. Curând, în unitatea militară din Bistrița a avut loc, în prezența urmașilor, o impresionantă manifestație, încununată cu dezvelierea bustului Generalului-erou Grigore Bălan. Am încercat, și cred că am reușit, în bună măsură, să le educ pe ficele mele, Romana și Flavia, în spiritul valorilor fundamentale etico-morale: cinste, corectitudine, loialitate, veritate și urmate de bunicul meu, generalul Grigore Bălan, și implantate în urmași de mama mea, fiica generalului. ■

**Conferențiar universitar dr.
Grigore MARCU**

Generalul Grigore Bălan

Născut în satul Blăjenii de Sus, județul Bistrița-Năsăud, la 14 iunie 1896, a urmat liceul din Năsăud și apoi Școala militară austro-ungară, pe care a absolvit-o în vara anului 1915, când a fost avansat la gradul de sublocotenent. Doi ani mai târziu, la 1 noiembrie 1917, a fost avansat la gradul de locotenent și a luat parte la Primul Război Mondial, pe frontul apusean, în nordul Italiei.

În preajma evenimentelor de la 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia, tânărul locotenent a făcut parte din Comitetul de organizare a Gărzii Naționale Române din Bistrița, desfășurând o activitate susținută pe plan organizatoric pentru înființarea la 17 noiembrie 1918, a acesteia. După Marea Unire de la Alba Iulia, locotenentul Grigore Bălan a organizat primirea primei unități a armatei române, la 5 decembrie 1918, în orașul Bistrița, când mii de cetățeni au ieșit la bariera orașului pentru a-i îmbrățișa pe dorobanții moldoveni ai Regimentului 15 Infanterie din Piatra Neamț și a le ura bun venit pe meleagurile grănicerilor năsăudeni.

Câteva luni mai târziu, în luna februarie 1919, în condițiile constituirii unităților militare pe teritoriul Transilvaniei, locotenentul Grigore Bălan a fost repartizat la Regimentul 84 Infanterie din Bistrița, unitate cu care a participat la campania armatei române împotriva Ungariei.

În primăvara anului 1939, a fost numit comandantul Batalionului 8 Vânători de Munte cu reședința în orașul Bistrița. Cu această ocazie locotenent-colonelul Grigore Bălan s-a adresat efectivului unității,

spunând: „*Primesc comanda batalionului în momente de grea cumpănă pentru țară, când dușmanii independenței noastre naționale zăngănesc armele la fruntariile ei de vest. Acest lucru impune o pregătire desăvârșită pentru a ne apăra patria cu orice sacrificiu. Este o sarcină de mare răspundere, care vă cere eforturi intense și îndelungate. În ce mă privește, vă promit că voi face tot ce-mi stă în putință pentru a fi la înălțimea marilor răspunderi pe care apărarea patriei ni le pune în față*”.

În ziua de 25 august 1940 a fost promovat în funcția de comandant al Grupului 5 Vânători de Munte. Cinci zile mai târziu, la 30 august 1940, prin impunerea României a dictatului de la Viena, cu ciuntirea unei părți din nord-vestul teritoriului național, a primit cu indignare vestea, la fel ca toți românii și militarii armatei noastre. „De când am aflat dureroasa veste – scria colonelul Grigore Bălan, la

31 august 1940 familiei sale – stau încremenit de durere și mintea mea nu poate să priceapă această groaznică tragedie care a lovit din nou scumpa noastră țară. În calitate de comandant durerea mea este mai mare când văd jalea pe fețele încremenite în spasmele durerii ostașilor mei dragi pe care-i am sub comandă”.

În toamna anului 1942 a fost grav rănit (a treia oară) și evacuat în țară. „Nu știu ce îmi va rezerva viitorul față de rana primită – le-a spus vânătorilor lui de munte înainte de a-i părăsi – dar acum, când mă despart de voi, sufăr mai mult când mă gândesc la soarta țării, la faptul că drumul nostru de luptă nu era pe aceste locuri, ci pentru eliberarea scumpei noastre Transilvanii”. Întoarcerea armelor militarilor români împotriva forțelor hitleriste aflate pe teritoriul național a însemnat și sosirea momentului mult așteptat pentru dezrobirea părții de nord-vest a Transilvaniei, inclusiv a meleagurilor sale natale, a orașelor Bistrița și Carei, unde își desfășurase activitatea în perioada antebelică.

Imediat după primirea Directivei Marelui Stat Major, generalul Grigore Bălan a organizat și condus acțiunile unităților de vânători de munte din divizia sa, pentru dezarmarea garnizoanelor germane din Sinaia, Predeal, Azuga, Bușteni, iar la 4 septembrie 1944, a comandat efectiv în lipsa comandantului Diviziei 1 Munte, acțiunile de luptă în grelele încleștări ce au avut loc în zonele Brașov și Sfântu Gheorghe. În zilele de 4, 5 și 6 septembrie, unitățile Diviziei 1 Munte, sub conducerea competentă și hotărâtă a generalului Grigore Bălan, au continuat să atace rezistențele

hitleriste din împrejurimile orașului Sfântu Gheorghe. În dimineața zilei de 7 septembrie, după o puternică pregătire de artilerie, vânătorii de munte, împreună cu ostașii Diviziei „Tudor Vladimirescu” au luat cu asalt orașul.

În toiul acestor lupte, se menționează într-un document de arhivă, „comandantul Diviziei 1 Munte, generalul Bălan, a urmărit tot timpul desfășurarea operațiunilor, executând recunoașteri și îndrumând acțiunea trupelor aflate în contact cu inamicul”. Spre seară, vânătorii de munte au ajuns la marginea orașului, generalul conducând personal un detașament al diviziei sale, care a cucerit o zonă împădurită de la vest de oraș, după care a acționat direct spre Sfântu Gheorghe, pe care l-a eliberat în ziua de 8 septembrie 1944.

A doua zi, 9 septembrie 1944, generalul, însoțit de șeful de stat major al Diviziei 1 Munte, s-a deplasat în dispozitivul Batalionului 2 Vânători de Munte, aflat călare pe Valea Oltului, pentru a impulsiona urmărirea inamicului în lungul acestei văi, către vest. Ajuns lângă podul de la Arcuș, aflat la nord de Sfântu Gheorghe, generalul a fost surprins de bombardamentul artileriei inamice instalate în pădurea de la est de localitățile Zoltan și Bodoc. Sfidând schielele proiectilelor aducătoare de moarte, bravul general a continuat să conducă acțiunea batalionului, până când un proiectil a explodat la câțiva metri, rănindu-l grav. Evacuat de urgență la Brașov, iar de acolo la Spitalul militar din Sinaia, s-a stins din viață în ziua de 13 septembrie 1944, la vârsta de 48 de ani. ■

Colonel (r) Gheorghe TANCO

Patria Recunoscătoare!

Omagiul urmașilor

La 29 iunie 2016, personalitatea și faptele de eroism ale generalului Grigore Bălan au fost evocate printr-o manifestare culturală de amploare, inițiată de Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, Filiala Județeană Bistrița-Năsăud „Colonel Liviu Rusu”. Evenimentul s-a desfășurat la Blăjenii de Sus, jud. Bistrița-Năsăud, acolo unde s-a născut, la 14 iunie 1896, viitorul general, și a cuprins trei momente memorabile: dezvelirea bustului generalului Grigore Bălan, care a fost așezat în fața școlii, acolo unde a descoperit tainele slovelor și calculelor aritmetice; lansarea lucrării biografice dedicate eroului; inaugurarea muzeului memorial.

În Biserica Ortodoxă, cu hramul „Sfânta Treime”, din localitate, după Sfânta Liturghie prilejuită de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, a fost lansat volumul *Generalul Grigore Bălan. Eroul Dezrobirii Ardealului*, semnat de membri ai filialei județene: colonel (rtr.) Ioan Cordovan, președinte de onoare; colonel (rtr.) Vasile Măgerușan, președinte executiv, și colonel (r) Gheorghe Tanco, prim-vicepreședinte. La masa prezidiului s-au găsit, alături de autori, colaboratorii: preot prof. Nicolae Feier, prof. Adrian Mănarcă și Ioan Seni, conf. univ. dr. Grigore Marcu, nepotul generalului Bălan.

Lucrarea, parte a proiectului, a apărut cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, prin Biblioteca Județeană „George Coșbuc”. Este cea

mai importantă biografie de până acum, care reușește să dea o viziune elaborată a ceea ce a însemnat personalitatea generalului Grigore Bălan și răsunetul din posteritate, în Transilvania.

Manifestările au continuat în centrul satului, unde a fost dezvelit bustul generalului. A fost acordat onorul militar persoanelor oficiale și a fost salutat Drapelul de Luptă al Brigăzii 81 Mecanizate „General Grigore Bălan”. Imnul Național al României a fost intonat de Muzica Militară a garnizoanei Bistrița și de toți cei prezenți.

Bustul din bronz a fost realizat de sculptorul bistrițean Mircea Mocanu, finanțarea fiind asigurată de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, prin Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud.

Slujba de sfințire a monumentului a fost oficiată de Înalt-Preasfințitul Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, împreună cu un sobor de preoți, din care au făcut parte Arhim. Dumitru Cobzaru – exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopie, părintele Alexandru Vidican, protopop al Protopopiatului Ortodox Bistrița și alți preoți din localitățile învecinate. S-a oficiat și o slujbă de parastas pentru pomenirea Mitropolitului Nicolae Bălan, fiu al satului și a generalului Grigore Bălan. La final, Înaltpreasfinția Sa, adresându-se celor prezenți cu un cuvânt de învațătură, a vorbit despre jertfa

generalului Bălan și a apreciat inițiativa de cinstire a personalității prin evenimentul de aniversare la care au luat parte atât de mulți oameni.

La bustul generalului au rostit alocuțiuni: președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan; prefectul județului Ovidiu Frent; primarul comunei Șintereag, Ioan Bob; sculptorul Mircea Mocanu și col. (rtg.) Vasile Măgerușan și Ioan Cordovan. După depunerea coroanei de flori la bustul generalului, a urmat defilarea gărzii de onoare formată din militari ai brigăzii bistrițene.

Un alt moment important al acestei zile: inaugurarea „Muzeul generalului erou Grigore Bălan”, conceput și realizat de filiala

județeană, în localul școlii generale, cu sprijinul financiar al Primăriei Șintereag, primar Ioan Bob. În muzeu sunt expuse fotografii și scrisori ale generalului Bălan, pe panouri mari sunt prezentate datele cele mai importante ale formării și carierei sale militare. De asemenea, pe un panou sunt expuse poze și câteva date ale altui fiu important al satului, Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, al cărui bust a fost dezvelit în anul 2014, în fața casei parohiale, acolo unde s-a născut, în anul 1882. La realizarea acestuia o contribuție importantă și-a adus-o col (rtg) Tanco Gheorghe și cap. Prodan Adrian.

A fost alături de filiala noastră și de atunci a rămas un partener de nădejde, Ioan Bob, primarul

Imagine din muzeul memorial dedicat generalului Grigore Bălan

Bustul generalului Grigore Bălan, ridicat în Blăjenii de Sus, satul său natal. De la stg.: col. (rtr.) Ioan Cordovan, Ioan Bob, primarul Șintereagului, col. (r) Gh. Tanco și elevul Vlad Pop.

noștri. În fiecare an, în ziua de 14 septembrie, zi de mare sărbătoare creștină, Înălțarea Sfintei Cruci, care ne reamintește de ziua de 13 septembrie 1944, zi rămasă în conștiința noastră ca zi de doliu, generalului i-a fost întrerupt firul vieții, trecând în lumea dreptilor, departe de satul său natal și drag, pe care și-a dorit atât de mult să-l vadă eliberat de sub ocupația horthystă și revenit la România, filiala noastră, în colaborare cu primăria comunei Șintereag, organizează un ceremonial militar-religios de comemorare a generalului și a eroilor români, precum și simpozionul „Eroii județului Bistrița-Năsăud, eroii neamului românesc”. ■

Colonel (r.) Gheorghe TANCO
președintele Filialei Județului
Bistrița-Năsăud „Colonel Liviu
Rusu” a ANCEM

comunei Șintereag, un om deschis spre viața culturală și iubitor de istorie. A fost și este omul ce dă glas tradițiilor strămoșești ale satului românesc, printr-o bună rânduială bazată pe principii morale – onoare, demnitate, hărnicie, respect față înaintașii noștri, despre care spunea că „noi nu vom reuși să facem pentru ei, ceea ce ei au făcut pentru noi și de aceea noi trebuie să-i cinstim așa cum se cuvine”. Au fost alături de dânsul viceprimarul, consilierii locali și întreaga comunitate. Fără contribuția lor, n-ar fi fost posibilă realizarea acestui mare proiect al filialei noastre, fapt pentru care le aducem sincere mulțumiri.

Din 2016, Blăjenii de Sus a rămas pentru noi un loc de cinstire și comemorare a eroilor

Imagine din muzeul memorial dedicat generalului Grigore Bălan

Posteritatea Eroului

În febra pregătirilor pentru evenimentul de la Sf. Gheorghe, cu inaugurarea bustului generalului Grigore Bălan, am plecat într-o dimineață, însoțit de bunul meu coleg și prieten Ilie Schipor, să vedem cum arată mormântul eroului, despre care știam doar atât, că este în Cimitirul militar Ghencea 1. L-am găsit, relativ repede, îndrumați, e drept, și de o doamnă de la administrație, care a trebuit, totuși, să răsfoiască niscaiva registre. "Parcela 12, rând 6, locul 1" – ne-a spus.

Mi-a fost limpede de la început: mormântul generalului erou este absolut anonim, undeva, într-o parcelă care a fost cândva "parcela eroilor vitregiți de vechiul regim" pentru vina de a fi murit la datorie pentru țară, luptând în campania din Est. Un mormânt ca oricare altul. Niciun semn care să-ți atragă atenția că pășești prin preajma duhului unui militar, a unui general căzut pe câmpul de luptă...

Piatra tombală are nevoie de o restaurare urgentă, inscripția abia se mai vede, cu greu deslușesc cuvintele, prost frazate:

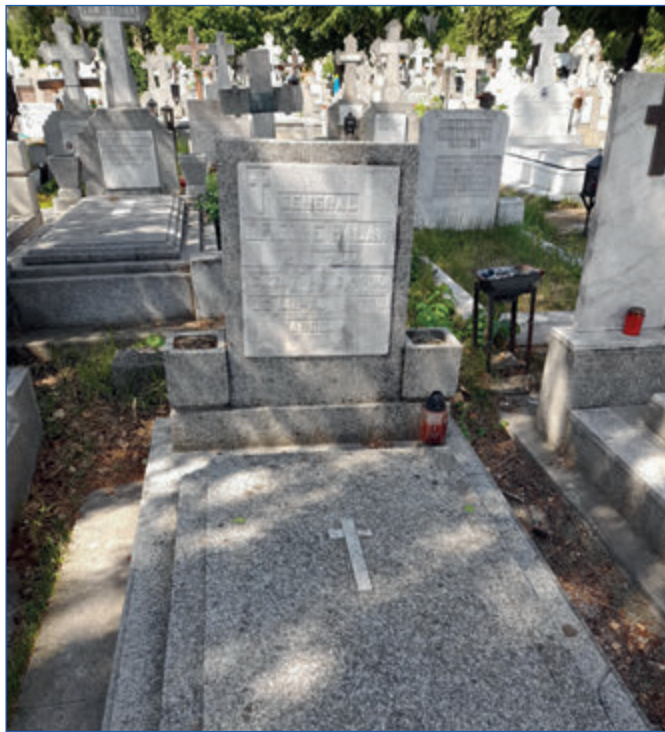
**General
Grigore Bălan
1896-1944
Căzut pe câmpul
de luptă pentru
Ardeal**

Un felinar așezat lângă crucea din beton arată că pe aici a mai trecut cineva. Poate vreun urmaș de-al generalului, poate vreun militar cu sufletul atins de aripa iubirii de țară și de eroi!...

Aiureli! Cine se mai gândește astăzi la Patrie? Cine mai crede în deviza „Patria Recunoscătoare!”, cine nu poate dormi de dragul Eroilor?

Și ca să mă conving singur că nu bat câmpii cu pesimismul meu incurabil, la despărțirea de Ilie Schipor, am luat-o de-a dreptul peste răzoare spre Soare-Răsare, spre Curtea Veche, din buricul Capitalei, în căutarea crailor de altădată ai lui Mateiu Caragiale.

Hai să vedem, mi-am zis, ce știe tânăra generație... Lume multă, pestriță, de culori diferite, de neamuri străine, aduse de valurile înspumate ale globalizării și tembelizării. Îmi fac curaj și opresc, ici-colo, tineri stingheri ori în tandem. Un sondaj de opinie ad-hoc, le explic, și-i întreb: „Știți cine a fost generalul Grigore Bălan, vă spune ceva acest nume?”. Tinerii se uită la mine de parcă-aș fi căzut taman atunci din cer, ridică

Mormântul generalului Grigore Bălan din Cimitirul Militar Ghencea 1 (parcela 12, rând 6, locul 1).

din umeri și din sprâncene... Din circa douăzeci de repetări, n-am primit niciun răspuns. Nimeni nu știe cine a fost Grigore Bălan!?

Pariez că, și dacă aș fi pomenit de generalii Ioan Dragalina, Gheorghe Avramescu, Eremia Grigorescu, răspunsurile ar fi fost aceleași. Nimic! Tabula rasa! La ordinea zilei e Gheboasa!!!!

Asta a ajuns astăzi, la români, posteritatea Eroului, pe care popoarele Antichității îl adulau ca pe o divinitate, un semizeu, un profet etc. Oare, cât ar mai conta în zilele noastre aducerea în memoria colectivă a eroilor români și a faptelor lor? Ideea de a te pregăti să-ți aperi țara, de a fi gata să mori pentru ea, a murit demult, poate chiar a doua zi, de când guvernânții dâmbovițeni, la fel de cultivați și de citiți ca și odraslele lor, au aprobat legea desființării serviciului militar obligatoriu.

Dar nu-i vorba aici numai despre armată și chemarea la arme. (Deși la hotare arde focul!).

Orb să fii, să nu vezi aceste politici de denigrare a românilor, de minimalizare și demitizare a istoriei lor, de persiflare a ideii de națiune, toate pornite din interior, dirijate de "români și neromâni, dar

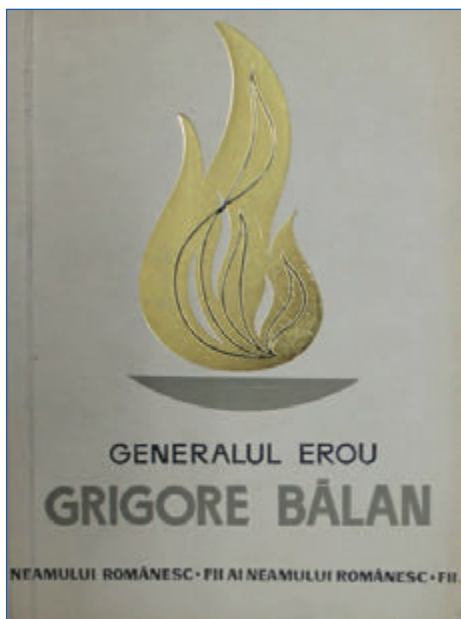
Plăcuța stradală de pe bulevardul din municipiul Sf. Gheorghe

pământeni”, cum sunau niște versuri care ne-au încărcat memoria de școlari în anii obsedantului deceniu.

Cum să fie cunoscut generalul Grigore Bălan, când în București nimic nu amintește de numele lui, nicio stradă, nicio instituție publică, nici măcar o unitate militară. În schimb, bucureșteanul continuă să se plimbe pe o stradă din sectorul 1, care poartă numele unui trădător: generalul Mihail Maltoopol.

În teritoriu, în orașele și satele României, lucrurile stau la fel de trist. Doar trei orașe, Sibiu, Bistrița și Sf. Gheorghe, au câte o stradă care-i poartă numele. Satele, modernizate și europenizate și ele, au început să-și boteze străzile nou-amenajate cu denumiri de te-apucă râsul: str. Caisului, str. Păstârnacului, str. Sfeclei!...Doamne, pe ce lume trăim! Oare edilii care iau asemenea decizii nu știu că satele lor au sute de eroi, căzuți în războaie?

În anul 1992 s-a ridicat un bust în curtea Comandamentului Brigăzii 1 Vânători de Munte, din Bistrița. Între timp, această mare unitate și-a schimbat

Prima carte despre generalul erou Grigore Bălan a apărut în 1969, sub semnătura Colonelului Aurel Petri, născut pe meleaguri năsăudene.

Bustul din bronz al generalului Grigore Bălan păstrat la Cercul Militar din Sf. Gheorghe.

denumirea în Brigada 81 Mecanizată „General Grigore Bălan”, consolidând astfel tradiția de a duce mai departe memoria bravului general bistrițean. Același nume a fost preluat și de Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere, filiala Bistrița-Năsăud.

Și la Blăjenii de Sus, satul natal al eroului, memoria generalului face parte din moștenirea de preț a acestei localități, numele și faptele sale fiind cinstite cum se cuvine printr-un monument și un muzeu memorial ridicate la inițiativa Filialei județene Bistrița-Năsăud „Colonel Liviu Rusu” a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și cu eforturile edililor acestei așezări. Și ar mai fi de amintit crucea ridicată la 150 m sud de podul de peste pâraul Arcuș, pe locul unde generalul a căzut grav rănit.

Este enorm de puțin! Și este trist că un general, Cavalier al Ordinului „Mihai Viteazul”, care și-a sacrificat viața pe câmpul de luptă – cazuri rarissime în istoria noastră – continuă să rămână, din neputința ori ignoranța noastră, un mare anonim în propria-i țară! ■

Dumitru ROMAN

Gala Premiilor Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria"

Marți, 23 mai 2023, în Sala bizantină a Cercului Militar Național din București, s-a desfășurat festivitatea de acordare a Premiilor Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria", ediția a IX-a, 2022, eveniment dedicat Zilei Eroilor și Centenarului Eroului Necunoscut.

Din cele 17 lucrări înscrise la concurs, membrii juriului – general-maior (rtr.) dr. Visarion Neagoe (președinte), prof. univ. dr. Ioan Scurtu, colonel (rtr.) prof. univ. dr. Petre Otu, col. (rtr.) prof. univ. dr. Alexandru Oșca, general de brigadă (rtr.) Grigore Buciu – au decis să premieze doar cinci lucrări!

Marele Premiu "Comandor Virgil Alexandru Dragalina", în valoare de 1000 Dolari SUA, a fost acordat volumelor: Valeria Bălescu, *Ansamblul memorial din Ghencea, panteon al eroilor Armatei Române*, Editura militară, 2022; *Enciclopedia Centenarul Războiului de Întregire și al Marii Uniri (2014-2020)*, colectiv de autori coordonați de prof. dr. Ion Solcanu, Editura Univers Enciclopedic Gold, Editura Academiei Oamenilor de Știință, Iași, 2022.

Premiul "Sublocotenent Ioan R. Marinescu", în valoare de 500 dolari SUA, a revenit colecției omagiale *Primul Război Mondial și Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la încoronarea suveranilor României Mari (1922-2022)*, ediție coordonată de profesorul Eugen Petrescu, Editura Universitaria, Craiova, 2022, șase volume însumând 4400 de pagini.

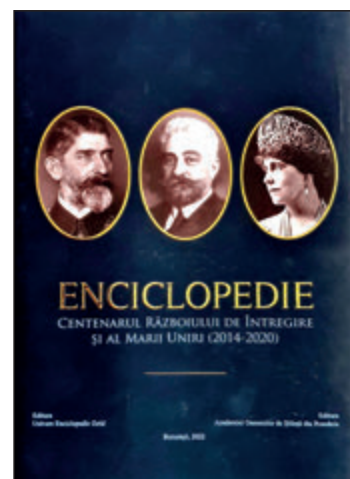
Premiul "Căpitan aviator Alexandru Manoliu", în valoare de 500 Dolari SUA, a fost acordat lucrărilor: Col. (r) Ioan Cordovan, col. (r) Gheorghe Tanco, col. (r) Marian Dospina, *Un secol de prezență militară românească în garnizoana Bistrița*, Editura Prospexi, Dorohoi, 2021; Cornel C. Mărculescu, *Generalul Toma Dumitrescu (1877-1936)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022.

**Marele Premiu
"Comandor Virgil Alexandru Dragalina"**
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"
Ediția a IX-a, 2022

Laureații Marelui Premiu „Comandor Virgil Alexandru Dragalina”: domnul profesor Ioan Solcanu (al treilea din stg.) și colectivul de autori, primind diplomele de la membrii juriului, generalul de brigadă (rtr.) Grigore Buciu (primul din stg.) și prof. univ. dr. Ioan Scurtu (al șaselea din stg.).

**Marele Premiu
"Comandor Virgil Alexandru Dragalina"**
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"
Ediția a IX-a, 2022

Foto: Col. (r) Dumitru Stanca

Laureații Marelui Premiu „Comandor Virgil Alexandru Dragalina”: Doamna Valeria Bălescu primind diploma de la prof. univ. dr. Petre Otu, membru al juriului

Și la această ediție, eforturile financiare au fost susținute de trei familii de români stabilite în străinătate: doamna Opritsa Dragalina Popa, nepoata generalului erou Ioan Dragalina; doamna Irina Nelson, nepoata eroului Ioan R. Marinescu, căzut în Primul Război Mondial; domnul dr. Radu Manoliu, fiul eroului căpitan de aviație Alexandru Manoliu, căzut în ultimul război mondial.

Au mai fost nominalizate pentru un premiu: Gheorghe Vartic, Paul Sandachi, *“Leu” înfrânt. Cazul generalului aviator Mihail Romanescu*, Editura militară, 2022; Teodora Manole, *Scritorii români și Primul Război Mondial. Dicționar biografic*, Editura Favorit, București, 2022; *Cartea de Aur a Cultului Eroilor județului Botoșani*, coord. colonel (r) Emil Dânceanu, Editura Prospeci, Dorohoi, 2021; *Armata română și Casa Regală a României în cronicile neoficiale ale Monitorului Oficial 1866-1877, vol 3-4*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2022; Constantin Ionescu, *Prizonier în Germania. Însemnările unui căpitan de artilerie, 1916-1917*, ediție îngrijită de Adrian Silvan Ionescu, Editura Humanitas, 2021.

Ediția a X-a a concursului, lansată la începutul acestui an, are ca temă de cercetare participarea armatei române pe câmpurile de luptă ale războaielor din 1877-1878; 1913; 1916-1919; 1941-1945. Sunt acceptate în concurs lucrările de autor (colectiv), în limba română – analize ale unor bătălii; biografii ale unor personalități militare; memorialistică de război; monografii ale unor opere comemorative de război sau ale unor unități combatante – apărute în cursul anului 2023. Lucrările vor fi trimise pe adresa: Asociația Națională Cultul Eroilor “Regina Maria”, Bd. Ion Mihalache 124-126, Sector 1, București, Cod poștal 011203. ■

Premiul “Sublocotenent Ioan R. Marinescu”
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
“REGINA MARIA”
Ediția a IX-a, 2022

Premiul “Căpitan Alexandru Manoliu”
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
“REGINA MARIA”
Ediția a IX-a, 2022

Premiul “Căpitan Alexandru Manoliu”
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
“REGINA MARIA”
Ediția a IX-a, 2022

Marele Premiu
"Comandor Virgil Alexandru Dragalina"
 al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"
 Ediția a IX-a, 2022

Premiul "Sublocotenent Ioan R. Marinescu"
 al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"
 Ediția a IX-a, 2022

Premiul "Căpitan Alexandru Manoliu"
 al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"
 Ediția a IX-a, 2022

Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” lansează ediția a X-a a concursului cu premii în valoare de 2000 de dolari pentru cele mai bune lucrări de istorie apărute în anul 2023!

Premiile Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, ediția a X-a, se acordă celor mai bune lucrări apărute în anul 2023, având ca temă de cercetare participarea armatei române pe câmpurile de luptă ale războaielor din 1877-1878; 1913; 1916-1919; 1941-1945 (analize ale unor bătălii; memorialistică de război, biografii ale unor personalități militare; soarta prizonierilor de război; militari dispăruți pe front; monografii ale unor opere comemorative de război sau ale unor unități combatante – batalioane, regimente, brigăzi, divizii, nave de luptă etc.).

La ediția a X-a vor fi acordate următoarele premii:

- Marele Premiu **"Comandor Virgil Alexandru Dragalina"**, în valoare de 1000 de dolari SUA;
- Premiul **"Sublocotenent Ioan R. Marinescu"**, în valoare de 500 de dolari SUA;
- Premiul **"Căpitan aviator Alexandru Manoliu"**, în valoare de 500 de dolari SUA.

Fiecare premiu va fi însoțit de câte o diplomă, precum și de medalia cu efigia titularului de premiu.

Condiții de primire:

1. Sunt considerate eligibile pentru a fi premiate lucrările de autor (colectiv) în limba română editate în anul 2023.
2. În evaluarea volumelor propuse pentru concurs, membrii juriului vor ține seama de următoarele criterii: valoarea științifică; noutatea temei; originalitatea conținutului, analizei și interpretării datelor de arhivă; stilul de redactare; aparatul critic; prezentarea grafică.
3. Nu vor fi luate în considerație lucrările reeditate sau cele de ficțiune.
4. Volumele câștigătoare vor fi stabilite de un juriu a cărui componență va fi aprobată prin decizia Biroului Executiv Central al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.
5. În cazul în care vor fi mai multe lucrări cu același număr de puncte, departajarea se va face în funcție de punctajul obținut la criteriul valoare științifică.
6. Lucrările (cel puțin două exemplare) propuse pentru concurs se trimit prin poștă sau curier, în plic închis, cu mențiunea Premiile ANCERM, pe adresa: Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, Bd. Ion Mihalache nr. 124-126, Sector 1, București, Cod poștal: 011203.
7. Termenul limită de depunere a lucrărilor: 31 decembrie 2023.

CĂLĂRAȘI

Reînhumarea osemintelor eroului Ioan Pârloagă

În ziua de 19 mai 2023, în municipiul Călărași, în prezența președintelui Consiliului Județean Călărași, a administratorului public al județului, a subprefectului județului, a reprezentanților primăriei și a numeroși cetățeni, a avut loc strămutarea osemintelor eroului Ioan Pârloagă în Cimitirul Eroilor din aceeași localitate. Inițiativa reînhumării aparține domnului Nicolae Dragu, primarul orașului și președintele Filialei județene Călărași a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

După săvârșirea slujbei religioase, în capela cimitirului, sicriul cu osemintele eroului a fost depus într-o groapă săpată în Cimitirul Eroilor, alături de alți eroi călărășeni din cele două războaie mondiale ale secolului trecut.

Ioan Pârloagă, unul din miile de călărășeni care au participat la luptele din Primul Război Mondial, s-a născut în anul 1893, în satul Mihai Viteazul, din județul Ialomița, astăzi județul Călărași. După absolvirea școlii primare în satul natal, s-a calificat în meseria de tâmplar.

În toamna anului 1913 a fost încorporat la Regimentul 1 Grăniceri, care avea garnizoana la Brăila. La 15 august 1916, când clopotele bisericilor au sunat mobilizarea, a plecat la luptă cu regimentul în care fusese încorporat.

Participarea sa la război și momentele prin care a trecut sunt relatate în cartea „După zece ani”, pe care a scris-o în anul 1928. În prefața volumului, ziaristul și scriitorul Jean Vasiliu notează: „Invalid și voluntar

de război, demobilizat imediat după lansarea tratatului de pace, nu s-a mulțumit cu cele douăsprezece ordine și decorații cu care iubiții suverani i-au împodobit pieptul. Prin muncă cinstită, croindu-și alt drum în viață, după ce a fost trimis schilod de superiorii lui la vatră, a urmărit pas cu pas progresul național al Patriei lui, iar astăzi după zece ani de la război, când România-i mare, liberă și frumoasă, îi închină istoricul luptelor sale...”

Plutonierul Ioan Pârloagă a participat la luptele din Bulgaria, fiind decorat cu medalia „Bărbăție și Credință”, clasa a II-a, și a scăpat din infernul de la Turtucaia, trecând Dunărea înot la Oltenița, de unde a ajuns la București.

Despre modul în care s-a comportat în luptele din Bulgaria, căpitanul Cerchez, de la comandamentul Diviziei a 9-a, scria la 4 martie 1920: *Ioan Pârloagă a dat dovadă de un eroism și curaj de nedescris. Singur, cu câteva zeci de încărcătoare, a ținut pe inamic în expeditivă, mai mult de o jumătate de zi. Și atunci... când a terminat cartușele, s-a prezentat la compania subsemnatului din Reg. 36 Inf. „Vasile Lupu”, pe care o comandam și împreună cu plutonul I-iu din comp. mea, a luptat cu cea mai mare îndrăzneală... Pentru faptul că s-a purtat în modul cât se poate de eroic, subsemnatul sunt de părere să fie recompensat... Asemenea elemente nu trebuie neglijate. Recompensa ce i s-ar da ar fi un îndemn pentru ceilalți care, cu siguranță, vor auzi de eroismul vechiului și bunului ostaș Pârloagă Ioan.”*

La 20 septembrie 1916, a fost trecut la Regimentul 2 Grăniceri, comandat de căpitanul (viitorul general) Buricescu Dragu, ialomițean, ca și eroul nostru, cu care a plecat în Munții Vrancei. În luptele la care a participat, a fost rănit la ambele mâini și a ajuns la spitalul din Focșani,

Plutonierul major Ioan Pârloagă

unde a fost operat de un tânăr medic pe atunci, celebru mai târziu, locotenentul Gomoiu, care i-a salvat ambele brațe de la amputare. După o lună și jumătate a fost mutat în alt spital, de unde a fugit și, după șase zile de mers pe jos, a ajuns la Iași, unde a fost internat la Crucea Roșie, dar pentru că încă nu era refăcut complet, a fost trimis la spital. A fugit și de acolo și a ajuns la Huși, dar și aici a trebuit să meargă la spital, unde a rămas până în aprilie 1917. În spital află că regimentul său este în refacere la Lunca Banului, la circa 8-9 kilometri de Huși, și nu i-a trebuit prea mult ca să ajungă la regiment. Aici, fără ca el să-și dorească, comisia I-a reformat la 25 aprilie 1917.

Dornic să lupte, a adresat un raport comandantului brigăzii de grăniceri, generalul Cantacuzino, în care arată că mâinile i s-au făcut bine și solicită să fie luat ca voluntar de război. Solicitarea i-a fost aprobată și a intrat din nou în luptă, mai întâi la Tg. Ocna, apoi Oituz, Munții Cașin, Grozești, Mărășești. Din cauza rănilor căpătate, a fost oprit de a mai lua parte la lupte și a fost numit comandant al trenului de luptă, bateria a 2-a, cu însărcinarea de a aproviziona cu muniție linia întâi a frontului. Aici îl va găsi și sfârșitul războiului. Avea gradul de plutonier major. ■

Prof. Nicolae ȚIRIPAN

Vicepreședinte al Filialei Călărași
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
„Regina Maria”

Soldatul Vieru Dumitru

Regimentul 5 Grăniceri a fost înființat la 1 iunie 1930, în garnizoana Brăila, cu misiunea de pază a frontierei de est a României, în sectorul Dunărea interioară de la Piuia Pietrei-brațul Chilia, limanul Mării Negre și pe Nistru, până aproape de Tighina. Cazarma se afla în orașul Cetatea Albă.

Primul comandant al regimentului a fost colonelul Sima Petre, fostul comandant al Regimentului 2 Grăniceri. La 1 octombrie 1931, odată cu trecerea sa la pensie, comanda a fost încredințată colonelului Paunin Constantin.

Deși nou înființat, regimentul avea înscriși în Cartea de Aur 76 de ostași grăniceri, care au căzut la datorie în anii 1919-1934, apărând hotarul Țării. Printre ei se află și soldatul Vieru C. Dumitru, care a murit în misiune, într-o luptă cu bolșevicii.

Într-un raport al ofițerului informator Chircă A. Ioan, semnat și de colonelul Paunin Constantin, comandantul Regimentului 5 Grăniceri Cetatea Albă, sunt descrise împrejurările în care a căzut soldatul Vieru:

Am onoarea a înainta alăturat dosarul actelor dresate, cu privire la împușcarea soldatului grănicer Vieru Dumitru, din Compania 4 Gr. Pază Cetatea Albă, de către un curier sovietic, în noaptea de 13-14 noiembrie 1931, orele 21. Din cercetările făcute reiese că patrula din care făcea parte soldatul era compusă din doi oameni: soldatul Vieru Dumitru (matricolul 500/1931)

și soldatul Popa Filimon (matricolul 1378/1930). Patrula făcea parte din Pichetul „General Samsonovici”.

În timpul când acești soldați se găseau în patrulare, la punctul 2 km nord Șaba, casa Luchian, la intersecția drumului de patrulare cu drumul spre Liman, au fost atacați de doi curieri sovietici.

Din cauza întunericului, patrula nu a putut vedea nimic. La atacul prin focuri de revolver al curierilor sovietici, patrula a răspuns cu focuri de armă. S-a alarmat și sărit în ajutor patrula de control a pichetului „Sublocotenent Vlădescu”. Unul din gloanțele trase de curierii sovietici a rănit mortal pe soldatul Vieru Dumitru, care, transportat la spitalul din Șaba, a încetat din viață.

Din cauza întunericului, curierii sovietici au dispărut fără a putea fi

prinși. S-a dat ordin Batalionului II Grăniceri Pază a urmări îndeaproape și raporta la timp Regimentului măsurile luate, pentru prinderea acestor curieri. (AMR, fond nr. 775, dosar 14/1931, fila 96)

Prin ordinul observator nr. 179, adresat Regimentului 5 Grăniceri, se menționa critic faptul că cei doi grăniceri nu au știut cum să se comporte în această situație de criză, lăsându-se surprinși, fapt ce a dus la pierderea inutilă de vieți omenești.

Prin ordinul nr. 5702 Parchetul Militar a autorizat înmormântarea eroului Vieru Dumitru și a fost anunțată telegrafic familia sa.

Pe locul unde a fost ucis Vieru Dumitru, în apropiere de comuna Șaba Târg, la inițiativa colonelului

A fost refăcut monumentul eroului de la Limanul Nistrului

Monumentul eroului, așa cum arăta în anul 1933.

Paunin Constantin, comandantul Regimentului 5 Grăniceri (Cetatea Albă) a fost ridicat în 1933 un monument străjuit de o cruce. Pe fața monumentului era o placă de marmoră cu inițialele eroului și se pare că pe acest monument era inscripționat și locul unde căzuse soldatul Dumitru Vieru. De asemenea, din fotografia interbelică ajunsă până la noi se observă că partea superioară a crucii este sculptată după modelul Ordinului „Mihai Viteazul”, cea mai înaltă distincție militară de război a României, instituită de Regele Ferdinand I prin Înaltul Decret nr. 2968 din 26 septembrie 1916 și ratificat prin Înaltul Decret nr. 3249 din 21 decembrie același an. Această similitudine între crucea grănicerului Dumitru Vieru și crucea Ordinului „Mihai Viteazul” se poate datora faptului că Drapelul de luptă al Regimentului 2 Grăniceri Cetatea Albă (reorganizat ulterior în Regimentul 5 Grăniceri) era decorat cu Ordinul

Monumentul eroului Vieru C. Dumitru, 24 iulie 2022

“Mihai Viteazul”, pentru vitejia, avântul și devotamentul ce au arătat atât ofițerii și subofițerii, cât și trupa, în luptele extrem de înverșunate de la Turtucaia.

Monumentul a dispărut în perioada sovietică, fără a cunoaște prea multe despre soarta sa.

În toamna anului 2021, am preluat inițiativa restabilirii acestui monument, considerând că el urmează a fi instalat în comuna Palanca, lângă biserica Mitropoliei Basarabiei, care se află în construcție. Locul a fost agreat cu episcopul Veniamin Goreanu al Basarabiei de Sud și cu primarul Dumitru Cozlovski. Proiectul de edificare a monumentului a fost realizat de arhitectul Mihail Andrieș și a fost depus la Primăria Palanca în ianuarie 2022, pentru obținerea Deciziei Consiliului local privind edificarea crucifixului.

La 14 martie 2022, Consiliul local Palanca a adoptat Decizia nr. 2/14 prin care s-a acceptat edificarea monumentului închinat grănicerului Vieru C. Dumitru și care “va fi amplasat în curtea Bisericii din sat ce aparține Episcopiei Basarabiei de Sud și care se află în proces de construcție.”

Concomitent, din numele Asociației MONUMENTUM, a fost

semnat un acord de parteneriat cu Episcopia Basarabiei de Sud prin care părțile au convenit asupra refacerii monumentului.

Lucrările de edificare a monumentului au început la 30 martie 2022, când preotul paroh Mihail Drăgănescu a identificat doi oameni care au săpat fundația, iar carcasa metalică a fost donată și edificată de către omul de afaceri

Nicu Victor (SRL Iangladini) din satul Copanca, raionul Căușeni. Betonul a fost turnat în ziua următoare, iar la scurt timp a început cofrarea pentru turnarea miezului de beton pe care urma să fie instalată crucea de piatră. Dacă piatra a fost lucrată la Cosăuți până la finele lunii martie, miezul de beton al monumentului a fost turnat în câteva etape pe parcursul lunilor martie și aprilie 2022. Partea superioară a monumentului a fost sculptată în piatră de Cosăuți de către meșterul Vladislav Lozan, iar pe laturile crucifixului a fost încrustat următorul text:

*Monument ridicat în 1933
la inițiativa col. Paunin Constantin
Regiment 5 Grăniceri Cetatea Albă
În Memoria grănicerului*

*Vieru C. Dumitru
ucis de bolșevici
la 13.11.1931*

*lângă pichet General N. Samsonovici
com. Șaba-Târg, jud. Cetatea Albă
Restabilit de A. O. MONUMENTUM
la inițiativa av. Iulian Rusanovschi
Arh. Mihail Andrieș
Sfințit de Episcopul
Basarabiei de Sud
Veniamin Goreanu
24.07.2022*

24 iulie 2022, Ziua Poliției de Frontieră. Memento la sfințirea și dezvelirea monumentului închinat eroului grănicer Vieru C. Dumitru.

La 30 aprilie, crucifixul din piatră de Cosăuți a fost instalat de echipa meșterului Vladislav Lozan. În zilele ce au urmat, primarul comunei Caplani, Valeriu Tabunscic, a donat 3 m.c. de piatră din cariera locală pentru construirea bazei piramidale.

Ziua sfințirii a fost stabilită pentru 24 iulie, data când se sărbătorește *Ziua Poliției de Frontieră* în România. Pregătirile pentru eveniment au fost pe măsură. Preotul Mihail Drăgănescu a împodobit spațiul adiacent al monumentului cu iarbă cosită, iar reprezentanții Primăriei au instalat un cort și au adus sticle cu apă pentru cei prezenți. Solemnitatea evenimentului a fost asigurată de fanfara Inspectoratului General al Poliției de Frontieră care, după dezvelirea monumentului de către ofițerul Ion Deli și preotul Mihail Drăgănescu, a intonat imnurile de stat ale României și R. Moldova.

Slujba de sfințire a fost oficiată de un sobor de preoți condus de episcopul Basarabiei de Sud, Veniamin Goreanu.

Ion Deli, reprezentantul Asociației *MONUMENTUM*, a menționat, în discursul său, că *“Armata, structurile de forte, dar și comunitățile în care ele au fost edificate, avem menirea să le restabilim pentru a le repune în locurile de cinste care au fost puse de înaintașii noștri.*

Deputatul Larisa Voloh, prezentă la eveniment, a menționat că inclusiv *grănicerii și-au jertfit viața pentru ca acest pământ să rămână românesc, plin de credință, să rămână în mâinele celui care pe bună dreptate este stăpânul.*

Historicul Anatol Petrenco a punctat faptul că *grănicerii păzeau două lumi, o lume civilizată și alta care era dincolo de Nistru, a înfometării, a nedreptății, a umilinței oamenilor.*

A urmat un moment de reculegere în memoria celor peste 800 de grăniceri omorâți pe Nistru în perioada interbelică. ■

Iulian RUSANOVSKI

În vremurile noastre, cu toate că frica nu mă mai prigonește, ca altădată, simt o neliniște sufletească în clipa când încerc să aștern pe hârtie câteva rânduri despre patriotism. Ea nu este provocată de gândul că ar putea să-mi bată la ușă cine știe ce reprezentanți cu ochi albaștri ai statului, ca să mă tragă de mânecă – „Mușcă-ți limba, domnule!” – ci, mai degrabă, de ofensa și osândirea la care aș putea fi supus de unii „globaliști înflăcărați”, care la simpla aducere-aminte a cuvântului patriotism sunt în stare să te crucifice pe altarul naționalismului și al xenofobiei, al extremismului și al intoleranței.

Într-o lume tot mai interconectată, într-un spațiu european îngemănat prin tratate, directive și organisme comune, a vorbi de patriotism înseamnă a te autocondamna la izolare, la marginalizare și chiar la excluderea din familia bătrânului continent. Noi, românii, avem cultura traiului în comun și dorința de a trăi în armonie și bună înțelegere cu alte popoare, dar a fi patriot nu înseamnă nici segregare, nici vrajbă față de cei care se exprimă în altă limbă, nici desconsiderare față de cei care sunt de altă etnie sau religie. În ultima vreme, este tot mai greu să le explici acestor reformatori ai lumii că patriotismul înseamnă

iubire, și nu ură, înseamnă prețuire, și nu dispreț, înseamnă acceptare, și nu respingere.

Fiecare nație are un trecut pe care nu și-l poate abandona, ignora, renega. Indiferent cât de întunecat sau năpăstuit este acest trecut, el nu mai poate fi ajustat. El rămâne în lada de zestre a fiecărui popor, cu toate momentele sale bune sau mai puțin bune, cu toate victoriile și înfrângerile de peste timp, cu toți acei eroi, fără de care statutul actual nu ar fi fost aievea.

Nu vom reuși niciodată să construim un viitor comun, dacă ne întoarcem în trecut să răscolim prin rănilor unor fapte istorice. Cu certitudine că asemenea gesturi nu fac decât să ne îndepărteze și să ne întărească, de aceea resping orice astfel de manifestare, orice tendință revanșardă, orice intenție de reaprindere a unor conflicte străvechi. În același timp, nu putem să-i lăsăm pradă uitării pe cei care, cu sângele lor, au trasat granițele acestei țări, pe cei care prin sacrificiul lor ne-au dăruit o identitate. Eu, astăzi, sunt român pentru că înaintea mea a existat un Mircea, un Vlad, un Ștefan, un Mihai. Eu trăiesc, astăzi, în România pentru că în vremurile de odinioară a existat Călugăreni, Vaslui sau Alba Iulia. Toate acestea au fost, sunt și vor rămâne în Europa, în acest petec de pământ numit România.

Am trăit mulți ani sufocați de

frică. Chiar dacă și-a mai slăbit strânsoarea, n-am scăpat definitiv de ea. Fiecare regim, fie el totalitar sau democratic, a făcut din frică o formă de guvernare. Indiferent că îmbracă haina unor represiuni, a unor războaie, a unor catastrofe naturale sau a unei pandemii, teama ne călăuzește viața, după bunul plac al guvernanților de pretutindeni. Omenirea a evoluat

între popoare, un dușman al păcii. Nimic mai fals! Fiecare cetățean are datoria morală de a-și iubi țara și de a fi devotat patriei sale. Este o trăire sufletească legitimă și un comportament uman întemeiat. Acest lucru se întâmplă și în Franța, și în Germania, și în America, și oriunde în lume. Patriotismul este expresia unor sentimente puternice de atașament față de locul în care

de bună voie și cu bucuria de a fi alături de celelalte popoare în efortul comun de a crea o lume mai bună și o viață mai prosperă. Nimeni nu ne-a cerut, la aderare, să renunțăm la sentimentul iubirii de țară. Și nici nu ne poate cere cineva acest lucru. Nici acum și nici în viitor.

Devotamentul pe care-l dovedim față de țara noastră

Despre patriotism în capitalismul dâmbovițean

foarte mult pentru a mai putea fi condusă prin mijloace logice. Inteligența a devenit o formă de ripostă la metodele tot mai agresive și mai perverse de manipulare a gândirii și, prin urmare, singurul instrument prin care populațiile pot fi stăpânite și conduse rămâne frica.

În zilele noastre, cea mai înspăimântătoare pandemie nu este cea gripală, ci pandemia antipatriotică, concepută ca o formă de deznăscocire națională, ca un mijloc de decuplare a generațiilor tinere de la faptele de vitejie ale străbunilor. Această epidemie născocită și perfidă s-a extins, din nefericire, în toată Europa, atacând năvalnic conștiințele popoarelor cu ideea că, a fi patriot, înseamnă automat că ești împotriva conceptului de unitate politico-economică europeană, că patriotul este un adversar al solidarității și cooperării

te-ai născut și față de comunitatea căreia îi aparții. Înseamnă iubirea de neam și respectul pentru cultura altor popoare. Înseamnă o nesfârșită grațitudine față de înaintași, dar și înțelegere și toleranță față de tradițiile și obiceiurile altor cetățeni.

Nu văd niciun sentiment antieuropean în iubirea de țară. Ce pericol pentru omenire poate fi atunci când declari că porți în sufletul tău dragostea pentru pământul străbun, când îți aperi patrimoniul cultural și istoric? De ce să ne fie frică să ne cultivăm limba, să ne promovăm cultura și tradițiile? Cred că putem trăi sub același acoperiș, învățând unii de la alții.

Cultura noastră este parte a culturii europene. Istoria noastră este și istoria Europei. Valorile Europei sunt și valorile noastre. Am intrat în Uniunea Europeană

și dovedim și față de Uniunea Europeană. Respectul pe care îl manifestăm față de trecutul nostru, îl manifestăm și față de trecutul popoarelor membre U.E., prețuirea pe care o avem față de valorile noastre, o avem și față de valorile partenerilor noștri europeni.

Ca european, mă voi conforma tuturor regulilor stabilite la nivel global. Voi purta masca Uniunii Europene, mă voi vaccina la timp cu toate dozele vaccinului comunitar, îmi voi îndepărta cu apă și săpun orice urmă de extremism, mă voi izola față de orice formă de ură, xenofobie sau rasism, dar nu mă voi lecu niciodată de iubirea pentru Tricolor, de dragostea pentru Imnul Național și de recunoștința față de jertfa poporului meu. ■

Daniel-Costel TORJE

Un proiect cultural remarcabil

Alea Făuritorilor României Mari din parcul Bucov, Ploiești

Alea Făuritorilor României Mari s-a născut în aprilie 1990, la hotelul „Național”, din Chișinău, când ing. Mircea Cosma, președintele Fundației Cultural-Istorice „Mihai Viteazul”, din Ploiești, la o întrunire cu frații noștri de peste Prut, între care Mihai Ghimpu, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Valeriu Matei, a propus un proiect de readucere în memoria românilor a personalităților Marii Uniri de la 1 decembrie 1918.

Ideea a fost primită cu entuziasm, dar a început să prindă viață abia după zece ani și mai bine, în 2001, când guvernul României a aprobat retrocedarea a 50 ha din fosta proprietate a familiei lui Constantin Stere către nora acestuia, Suzana Stere.

Din acel moment, ing. Mircea Cosma, prin consecvență și tenacitate, a reușit să pună programul în linie dreaptă.

Prima etapă a proiectului memorial, care a cuprins 14 busturi, a început cu ridicarea monumentului lui Constantin Stere. Au urmat celelalte, care au fost aliniate de o parte și de alta a monumentului marelui om politic basarabean.

La 4 august 2023, au fost dezvelite și sfințite monumentele dedicate generalului Gheorghe Mărdărescu, eliberatorul Transilvaniei – comandantul trupelor române care, la 4 august 1919, au intrat în Budapesta, punând capăt așa-zisei republici sovietice ungare – și generalul

Ion Popescu-Sanitarul, eroul de la Mărășești și Cetatea Albă.

Ultimul eveniment, care va închide șirul monumentelor, va avea loc la 25 octombrie 2023, prin dezvelirea și sfințirea busturilor celor doi mareașali ai României Mari, Alexandru Averescu și Constantin Prezan.

Așadar, la Ploiești, în Parcul „Constantin Stere”, 31 de mari personalități ale istoriei României Mari sunt menite să dăinuiască, în bronz, și să amintească generațiilor viitoare de cei care au împlinit dorința de veacuri a românilor – urmașii Dacilor – de a se reuni și trăi sub același drapel tricolor al României. ■

Constantin CHIPER
Neculai URSU

Foto: ing. Neculai Ursu

La împlinirea a 145 de ani de la încheierea războiului care a consacrat Independența României, revista *România eroică*, prin publicarea mărturiilor de pe front ale generalului Grigore Cantilli, aduce un omagiu armatei române, care, în pofda unor evidente lipsuri, s-a afirmat pentru prima dată în epoca modernă într-un conflict european, în care beligeranții erau două dintre marile puteri ale timpului.

Cine a fost generalul Grigore Cantilli

Autorul însemnărilor de față, generalul Grigore Cantilli, a fost o personalitate a elitei militare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu un rol important în Războiul de Independență, așa cum a intrat în conștiința publică prima secvență belică majoră a românilor din epoca afirmării lor naționale.

Născut la 24 februarie 1839, în satul Valea Popii, comuna Valea Călugărească, a făcut studii secundare în Ploiești, după care s-a înscris la Școala Militară, în 1855, pe care a absolvit-o în 1857, obținând gradul de sublocotenent. Avansările succesive: locotenent (1860); căpitan (1863); maior (1868); locotenent-colonel (1870)¹. La 1 ianuarie 1875, aflat la comanda Regimentului 7 Infanterie, a fost avansat colonel².

A funcționat în mai multe unități și comandamente ale armatei și a îndeplinit și misiuni externe importante. În perioada august 1863-martie 1866 a fost atașat ca observator pe lângă armata italiană. Primit în audiență de regele Victor Emanuel II, a fost recompensat, pentru activitatea sa pe pământ italian, cu ordinul „Sf. Mauriciu și Lazăr”. O altă misiune a fost în Germania, 1869, unde a studiat organizarea armatei prusace³.

În războiul din 1877-1878, s-a remarcat prin dinamism, curaj și acuratețea deciziilor pe câmpul de luptă. La mobilizarea din 6 aprilie 1877 a fost numit comandant al Brigăzii 1 Infanterie, din Divizia 4, comandată de generalul George Manu⁴. Brigada avea în componere: Regimentul 2 Vânători Ploiești, Regimentul 7 linie, Regimentul 14 Dorobanți Ploiești

Generalul Grigore Cantilli

(opt companii) și un batalion din Regimentul 15 Dorobanți. Pe parcursul războiului, Brigada 1 a subordonat și alte unități și a executat misiuni de acoperire a Dunării între Olt și Jiu, luptând la Bechet, Corabia și Islaz, reușind să împiedice trecerea fluviului de către detașamente otomane⁵. La sosirea trupelor ruse pe linia Dunării, le-a dat ajutor să treacă fluviul⁶ și a contribuit la cucerirea cetății Nicopole. Generalul George Manu, comandantul Diviziei 4, a dat un ordin de zi prin care a elogiat această faptă de arme, mulțumind colonelului Cantilli pentru comportarea sa și a trupelor din subordine⁷.

Brigada 1 a fost prima unitate care a trecut Dunărea, la Nicopole, la 16 iulie 1877, constituind avangarda Brigăzii 4 infanterie. Trupele sale au participat la bătăliile a III-a și a IV-a de la Plevna, fiind apreciate în mod deosebit⁸.

După cucerirea Plevnei, armata română a fost reorganizată prin Înaltul Ordin de zi din 7/19

decembrie 1877. Potrivit noii structuri, Marele Cartier General, în fruntea căruia a fost numit generalul de divizie Alexandru Cernat, era organul principal de conducere. Forțele de la sud de Dunăre au fost împărțite în trei grupări: Corpul de Vest, cu trei divizii (1, 4 și de rezervă), comandat de generalul Nicolae Haralambie; Divizia 3 Infanterie, care trebuia să escorteze prizonierii otomani de la Plevna; Divizia 2 Infanterie, care avea misiunea să asigure serviciul de garnizoană în localitățile Rahova și Nicopol. Cum trupele destinate acestei misiuni au fost prea numeroase, parte din unitățile Diviziei 2 au fost date ca întărire Corpului de Vest. Marșul în noua zonă de operații s-a desfășurat cu mari dificultăți, datorită stării precare a drumurilor, condițiilor de timp și insuficienței mijloacelor de transport.

Pentru asigurarea flancului stâng al forțelor române care afluiau spre Vidin, trebuiau anihilate garnizoanele otomane din cetatea Belogradcik și din localitățile învecinate. Misiunea a fost încredințată Brigăzii 1, din Divizia 2, întărită cu două baterii și două escadroane, care, până la sfârșitul anului 1877, a cucerit o serie de localități, blocând cetatea Belogradcik, printr-un

intens bombardament de artilerie, dar care a avut efecte reduse, din cauza poziției dominante pe care o ocupa.

Episodul încercuirii și ocupării acestei cetăți, la 13/26 februarie 1878, face obiectul însemnărilor generalului Cantilli. În condițiile încheierii armistițiului cu Turcia și începerii tratativilor pentru predarea Vidinului, Cantilli începe negocierea cu comandantul cetății Belogradcik, Suliman Efendi, negociere finalizată cu intrarea trupelor române în cetate, pe 13/25 februarie 1878.

După război, Grigore Cantilli și-a continuat cariera militară, ocupând funcții importante în armată, fiind avansat la gradul de general de brigadă (8 aprilie 1884) și general de divizie (10 mai 1893)⁹.

El a fost protagonistul unui episod mai puțin obișnuit pentru corpul superior de comandă. Prin Decretul nr. 887 din 25 martie 1887, pe baza raportului ministrului de resort, a fost trecut în disponibilitate pe timp de un an pentru greșeli grave în contra disciplinei militare, măsură decisă de Comitetul inspectorilor generali¹⁰. După un an, a fost reprimis în armată și numit comandantul Diviziei 8 infanterie¹¹.

Familia generalului Grigore Cantilli (în față, așezați, generalul și soția, Maria, născută Brăescu).

Cel mai neplăcut episod care i-a afectat cariera, dar și imaginea în posteritate a fost demisia ofițerilor inferiori din Cavalerie împotriva sa. Cum s-a ajuns la o astfel de situație? Regele Carol I, nemulțumit de situația din Cavalerie, l-a numit pe generalul Cantilli inspector general al acestei arme. Era considerat un general dur și se spera că va elimina neajunsurile mari din pregătirea cavaleriștilor și va îmbunătăți atmosfera. Numirea unui inspector din afara armii și măsurile luate de generalul Cantilli i-au nemulțumit pe cavaleriști, aceștia reproșându-i comportamentul brutal și aducerea în Cavalerie a unor ofițeri din alte arme.

Prin urmare, la începutul lunii februarie 1894, 126 de ofițeri (căpitani, locotenenți și sublocotenenți) și-au înaintat demisiile din armată. Gestul lor a fost considerat un început de rebeliune militară și a provocat vii emoții la Curtea regală și la Ministerul de Război, al cărui titular, generalul Iacob Lahovari, și-a dat demisia la 21 februarie 1894.

Unii ofițeri, la presiunea familiilor, prietenilor, a unor comandanți etc., și-au retras demisiile și au fost reprimiți în armată. Printre ei s-a aflat și Alexandru Socec, ale cărui însemnări referitoare la evenimentele din perioada 1914-1916 au apărut în paginile acestei reviste¹². Regele Carol I a refuzat să acorde clemență celorlați ofițeri, deși liberalii, aflați în opoziție, promisese rezolvarea situației lor¹³.

Urmare a revoltei ofițerilor subalterni din cavalerie de la începutul anului 1894, generalul Cantilli a fost mutat, prin Înaltul Decret nr. 1905 din 5 mai 1894, comandantul Diviziei active din Dobrogea, funcția de inspector al Cavaleriei fiind preluată, provizoriu, de generalul de brigadă Sergiu Băicoianu, la acel moment comandant al Brigăzii 3 Cavalerie¹⁴.

În 1895, a demisionat din armată și a ieșit la pensie, fiind repartizat în rezerva Corpului 3 armată.

A decedat la 5 octombrie 1906, la Bacău¹⁵.

* * *

Conform practicilor uzuale în editarea documentelor istorice, am reprodus textul integral, fără omisiuni și adăugiri și fără intervenții masive. În dorința de a asigura fluiditatea lecturii, am corectat tacit greșelile de tipar și am operat unele modificări din punct de vedere ortografic, cum ar fi înlocuirea apostrofului. Totodată, am făcut unele precizări în text, identificate prin paranteze drepte []. Am procedat și la unele corecturi ale numelor unor persoane

amintite de autor și am oferit cititorului informații suplimentare, prin note la sfârșitul textului.

Însemnările generalului Cantilli sunt pline de culoare, vădind un spirit de observație dezvoltat. El apreciază cavalerismul armatei otomane și mai ales al comandantului cetății, Soliman (Suleiman) Effendi. Nu are aceleași cuvinte față de armatele bulgare și sârbe, pe care le consideră inferioare celei române. Își prețuiește subordonații, între care se remarcă maiorul Alexandru M. Fălcoianu, dar critică atitudinea altora, cum ar fi căpitanul de artilerie Nicolae Stoica. Face considerații de ordin strategic asupra războiului la care a luat parte, evidențiind faptul că armata otomană nu a trecut la urmărirea inamicului, respectiv a armatei ruse, ale cărei atacuri au fost respinse în două bătălii anterioare. ■

Petre OTU

NOTE

1. *Anuarul Armatei Române pe anul 1874*, București, 1874, p. 110.
2. Idem, anul 1876, Imprimeria Statului, București, 1876, p. 132.
3. Apud Lavinia Dumitrașcu, *Probleme de armată și relații personale în câteva scrisori din corespondența generalului Cantilli în „Muzeul Olteniei Craiova. Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie-Istorie”*, vol XXV, p. 292.
4. *Războiul pentru Independența Națională 1877-1878. Documente militare*, volum realizat de dr. Dan Berindei, colonel Leonida Loghin, locotenent-colonel Gheorghe Stoian, Editura Militară, București, 1971, p. 108. Divizia 4 mai avea în componență Brigada 2, condusă de colonelul Grigore Borănescu și Brigada de cavalerie, comandată de colonelul George Rosnoveanu.
5. Ibidem, p. 170, 176-177, 204, 208, 216, 222.
6. Ibidem, p. 234, 245, 261, 272-281.
7. Ibidem, p. 264.
8. Col. I. Manolescu, *Războiul ruso-româno-turc din 1877. Studiu sumar al tuturor operațiilor*, ediția a II-a, „Răsăritul”, Institutul de arte grafice, București, 1921, p. 250-252.
9. *Anuarul Oficial al Armatei Române pe anul 1894*, Imprimeria Statului, București, 1894, p. 107.
10. „Monitorul Oastei” nr. 11, 28 aprilie 1887, p. 139.
11. Idem, nr. 17, 2 aprilie 1888, p. 229.
12. Arhivele Naționale, fond general Alexandru Socec, dosar nr. 7, f. 70. Căpitanul Socec scrie în jurnalul său: „Regele Carol este dezolat. L-a chemat pe Ministrul de Război făcând aspre observațiuni cum n-a știut că nemulțumirile ofițerilor din Cavalerie au produs un pronunțament”. Căpitanul Socec a fost vizitat și de generalul Cantilli, care i-a reproșat că nu a fost înștiințat de cele ce i se pregăteau. I-a cerut să-și retragă demisia ca un exemplu pentru ceilalți demisionari, ceea ce Socec a refuzat. La sfârșitul convorbirii, generalul Cantilli avea lacrimi în ochi.
13. Detalii despre acest scandal și implicarea liberalilor în declanșarea lui în lucrarea: Titu Maiorescu, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, Editura Librăriei Socec, București, 1925, p. 316-320.
14. „Monitorul Oastei” nr. 27, 12 mai 1894, p. 635.
15. Idem, nr. 46, 31 octombrie 1906, p. 743.

Însemnări din războiul de la 1877

Vorbind de Bulgari, dupe [din] timpul războiului, este natural să îmi aduc aminte de Turci, de cinstea lor personală, de bravura lor.

Către sfârșitul lunii lui Decemvre 1877, luasem locul diviziei Generalului George Anghelescu¹, dinaintea Belogradgicului, spre a tăia întâi comunicațiile acestui punct întărit cu Vidinul și a le cuceri, de se va putea. Aveam sub comanda mea Brigada 1 din Divizia 2-a, comandată de Generalul Cerkez² (mutat fiind îndată după căderea Plevnei, din Divizia 4, care se întoarse în țară cu prizonierii luați la Plevna, în Divizia a 2-a destinată să meargă spre Vidin, în interiorul Balcanilor). Regimentul 7 de Infanterie, regimentele 14 și 16 de dorobanți, comandate cel dintâi de Maiorul Pegu³ și cel de-al doilea de Colonelul Fotti⁴ și Brătianu Gheorghe, locotenent-colonel, apoi două baterii de artilerie, comandate de căpitanul Lupașcu George și Stoica Nicolae⁵, sub comanda ca divisioner a Maiorului Alexandru Fălcoianu⁶ și Regimentul 6 de Călărași, sub comanda Colonelului Gheorghe Arion⁷. Acesta fu retras mai în urmă și înlocuit cu un escadron din Regimentul 5 Călărași, comandat de căpitanul Urziceanu.

Către finele lunii lui Decemvre îmi luasem cuartierul în satul Baroviza, iar în întâile zile a lunii Ianuarie îmi mutai la satul Culuger [Caluger], lângă șoseaua ce duce de la Belogradgic la Vidin. În pozițiunea aceasta m-a găsit anunțarea armistițiului dintre Ruși-Români și Turci, în seara de 24 Ianuarie 1878, notificată printr-un ordin special de la cuartierul diviziei care era în fața Vidinului.

A doua zi – era ziua mea Sft. Grigore – ofițerii au venit cu toții

să-mi aducă felicitările lor, când atunci și Colonelul Boteanu⁸ mi-au făcut agreabila surprindere să-mi dea portretul meu pictat de dânsul după o fotografie lucrată cu ulei în lipsa căruia însă-1 lucruse cu untdelemn dintr-o cutie de sardea, portret ce păstrez ca o amintire din cele mai frumoase a vieții mele. Sărbătoarea mea, a doua zi după încheierea armistițiului, care avea să ne conducă la încheierea păcii, pace din care speram să nască atâtea bunătăți pentru scumpa noastră țară și din care puține s-au realizat, grație nepriceperei oamenilor noștri politici diriguitori⁹. Nu este locul aci să fac istorie, dar așa este lucrul.

În ziua de 25 Ianuarie dar, am trimis parlamentar la Belogradgic pe Maiorul Fălcoianu ca să anunțe armistițiul comandantului cetății și să-i facă cunoscut încetarea ostilităților din partea mea, cerând reciprocitate. Drept probă a armistițiului îi notificai că aveam să cobor chiar în ziua aceea din dealul dela Samova bateria căpitanului Stoica și că voi înceta cu totul focul în contra Belogradgicului, arătându-i în acelaș timp dorința de a ne întâlni.

Soliman Efendi, comandantul cetății, a primit conform regulilor militare parlamentarul meu, mulțumi de noutatea cea bună și-mi transmise știrea că a doua zi avea să vie la Culuger, lucru ce și făcu.

El veni însoțit de vre-o zece ofițeri și mai mulți călăreți, dintre care un locotenent de artilerie Hairi Efendi și un căpitan de infanterie, grec de origină, a cărui nume îmi scapă – amândoi foarte inteligenți și cel dintâi eșit din școala militară dela Constantinopol. Căpitanul ne servea de interpret în limba greacă,

niciunul din ei neștiind altă limbă decât turcește.

Convorbirea noastră a fost de scurtă durată; ar fi zis cineva că Turcul se temea de ceva și avea grabă de a se întoarce înapoi. Soliman era un bătrân de vreo 70 de ani, dar verde de tot, n-ar fi zis cineva că are mai mult de 50 de ani. Incult și fanatic supus Sultanului său, ca tot soldatul turc. Cât au stat, conversația lui n-a fost decât spre a-și arăta admirația pentru bravura și omenia armatei noastre și disprețul lui pentru armata Sârbească, pe care îl exprima scuipând într-o parte când pronunța numele de Sârb. Disprețul acesta se manifesta la el, ca și la toți ceilalți Turci, nu numai prin aceea că un an înainte îi bătuseră cu o înlesnire mare pentru că fugeau neconținut dinaintea lor, dar mai cu seamă pentru că în această a doua campanie a lor, nu luaseră armele în contra Turcilor decât după căderea Plevnei și după ce Rușii și Românii înaintau mereu în Balcani și atunci chiar ocupând provincii turcești, unde nu întâlneau trupe turcești regulate, ele fiind retrase, ci numai garnizoane mici și neregulate.

Își luă ziua bună și ofițerii cei mici, unul câte unul, veneau să-mi atingă cu mâna pulpana tunicei pe care apoi o puneau la gură și la frunte.

Lui Soliman îi dădui mâna, îmi întinse, plecându-se, pe a lui, ceilalți ofițeri găvind că ar fi îndrăzneală din partea lor să-mi atingă mâna, ci îmi atingeau poala hainei. Plecară, cum veniseră, toți călări și când au coborât în vale spre drum, Soliman gesticula mereu pe calul lui alb ce mergea în buestru, puindu-și neconținut mâna la gură ca cum trimete bezele cuiva

ce nu vedea. Fiecare din călăreți își pisa calul în toate părțile, fiind siguri toți că făcuseră o adâncă întipărire între ofițerii noștri. Ce este drept, pentru o trupă aruncată în poalele Balcanilor neplătita de atâta timp și eșită din iarnă cum a dat Dumnezeu, ofițerii și trupa ce veniseră cu Soliman făceau bună figură prin ținuta lor curată și înfățișarea lor marțială. Nu este mai puțin adevărat însă că ofițerii noștri n-au putut decât să-i impresioneze în bine, căci văzând pe cei ce erau împrejurul meu, se uitau la mine și făceau semne semnificative în bine, plecând capul când într-o parte când într-alta, aducând cele trei degete dela mâna dreaptă la gură.

A doua zi i-am întors vizita însoțit de Colonelul Fotti [Fotea] și de Maiorul Fălcoianu, escortat de două plutoane de cavalerie sub comanda Locotenentului Augustin. Am intrat în Belogradgic în sunetele clopotelor a patru cai înhămați la cupeu și în trapătul a atâtor cai din escortă cari făcuse să iasă toată lumea la porți spre a vedea un alaiu ce nu văzuseră niciodată. Am aflat în urmă că cupeul intrigase foarte mult locuitorii orașului, cari căutau să mă vadă călare înaintea escortei și mirându-se pentru ce trăgeam după mine o cutie pusă pe roate și înhămată cu patru cai!

La Conak mă așteptau în josul scării înșirați pe un rând, Soliman Efendi cu mai multi ofițeri și cu Caimacanul, un fel de prefect civil și cu Hogeia, apoi alți funcționari mai mici, toți cu mâinele la piept, cu capul plecat și cu ochii în jos. Soliman Efendi a fost și el surprins când m-au văzut eșind din cutie, se uita înainte și înapoi ca să mă vadă venind de altundeva. Când m-a văzut în fața lui însă a făcut o închinăciune până la pământ și apoi a adus mâna la pept, la gură și la cap, după care mi-a strâns mâna

ce țineam întinsă spre dânsul pe când făcea talemul acesta. Ceilalți făcură aceeași închinăciune, apoi Soliman mă luă de brațul drept și Caimacanul de brațul stâng și așa mă urcară pe scările conacului în salonul de primire.

Salonul acesta avea o cameră mare care de jur-împrejur avea sofale înalte de 20-30 centimetri și late de 50-60, așternute cu covoare și velnițe de preț. Mă puseră pe una din aceste sofale cu fața spre ușa de intrare, și apoi unul câte unul lepădându-și papucii la ușa intrară în salon, înșirându-se pe laturile sofalelor fără însă a se așeza pe dânsese, ci stând în picioare cu mâinele la piept. Lângă mine se așeză Soliman pe marginea sofalei, după ce mă împinse pe mine să stau cu spatele rezemat de zid, iar caimacanul se puse la stânga mea și hogeia puțin mai departe. Colonelul Fotti [Fotea] și Maiorul Fălcoianu luară loc lângă Soliman Efendi, lucru ce văzând el cu mirare zise *a la franca*, adică că asemenea ceva la dânsii nu s-ar întâmpla, căci toți ofițerii lor stau în picioare lipiți de ziduri.

Între alte subiecte de conversație atinse: cu caimacanul despre administrația civilă, cu hogeia despre partea judecătorească a lor – lucru ce i-au minunat că cum putea un singur om să știe și militarie, și administrație, și organizația judecătorească a unei țări și i-au făcut să-și manifeste mirarea prin aceea că ziceau că, la Stambul, Sultanul m-ar fi făcut de odată Vizir – m-am întors iarăși către Soliman Efendi ca să-i spui că am fost mirat că, intrând în Belogradgic, n-am văzut nicăieri avantposturi sau gărzi de siguranță spre apărarea orașului de vre-o surprindere. El atunci, foarte mirat la rândul lui de întrebarea mea, mi-a răspuns prin căpitanul grec, interpretul lui,

că: pentru ce această întrebare, de vreme ce-i făcusem cunoscut că între noi încetaseră ostilitățile? Așa este, adăogai eu, dar s-ar fi putut să fac o înșelăciune și să viu apoi să iau Belogradgicul fără să dau un foc!

La traducerea spuselor mele, bătrânul s-a înfuriat. A devenit roșu, vorbea repede și se lovea cu palma pe obraz, uitându-se necăjit la mine. Cum s-ar fi putut întâmpla așa ceva? Dacă așa fi făcut o asemenea mișelie, așa mai fi fost demn să port numele de soldat? Doar nu eram bași-buzuci¹⁰, ci soldat regulat, dintr-o armată regulată vitează. La așa ceva nu s-ar fi așteptat dela mine nici s-o gândesc, nu s-o fac. Ca exemplu de cât preț punea el pe armata noastră, este că până nu venisem noi, Românii, înaintea Belogradgicului, venise o adunătură de sârbi, al căror șef – mi se pare că era Colonelul Zdrafkovici – i-au trimis un parlamentar pentru ce, nu știa. În loc să-l primească, a trimis vre-o doi soldați să-i amenințe cu arma, strigând la dânsii că dacă nu se întorc trag într-înșii. Pe asemenea pezevenghi cine-i crede și cine intră în vorbă cu dânsii? Tot așa au primit el parlamentarul încă dintâi?

Este drept că câteva zile după ce luasem poziție în fața Belogradgicului și căutam să-l impresor și să-l iau crezând că l-ași putea lua făcându-i o somație numai și după ce câteva zile în șir îl bombardasem cu vioiciune, am trimis pe Maiorul Fălcoianu cu parlamentar cu o scrisoare din parte-mi spre a-i cere să se predea cu onorurile războiului, în care-i arătam cuvintele ce mă silea să-i cer aceasta, toate în interesul umanității și al izolării în care se afla el, departe neavând a mai aștepta vre-un ajutor¹¹.

Mi-au răspuns tot în scris, după ce a primit cu multă afabilitate pe trimesul meu, că recunoștea și el

pozițiunea lui, răul ce o luptă zilnică făcea trupelor sale, dar că Padișahul, stăpânul lui, îi încredințase cinstea de a apăra Belogradgicul și că nu-l va părăsi decât mort. Și Maiorul lui Fălcoianu i s-a spus și din gură același lucru, cu un entuziasm și o hotărâre impusă.

Disprețul ce arăta omul acesta pentru Sârbi, pentru că se bătuseră rău și pentru că a făcut felonia de a-i ataca a doua oară când erau în retragere și bătuți de Ruși și de Români, conștiința datoriei ce avea de împlinit și revolta lui că un soldat ar putea minți spre a surprinde buna credință a inamicului său mi arăta caracterul acestui om, simplu de altminteri, și ce poate cineva face cu asemenea oameni când sunt bine conduși.

Isbirea lui cu palma peste obraz și indignarea comunicativă ce se citi deodată în figura tuturor celor de la Conak, mi-au plăcut foarte, și mi s'au întipărit atât în minte, încât și astăzi pare că văd scena aceasta.

Bietului Soliman îi era însă scris ca câteva zile după aceea să pață o mică rușine, nu, Doamne ferește, de ordinea militară. Și mie pe de altă parte una, de o ordine care dovedea că noi nu toți avem toate sentimentele cele bune ce au Turcii adevărați, nu vorbesc de cei curcici cu greci, armeni, curdi [kurzi] etc.

Soliman îmi anunță că peste trei zile avea iarăși să vie să mă vadă – după insistările ce eu făceam – și în adevăr în ziua hotărâtă văzui o căruță zugrăvită cu tot soiul de flori cu un coviltir de pânză verde pe laturile căruia erau două ferăstrui atât de mari cât poate intra un om, că se suia la deal spre locuința mea înconjurat de vreo 20 de călăreți.

Era Soliman, care venea să mă vadă de astă dată nu călare, ca rândul trecut, ci în trăsură. Din nenorocire caii nu prea erau învățați să tragă la ham și îndată ce au ajuns

la mijlocul suișului, n-au mai vrut să meargă înainte, ci din contra ei coborau dandaratele cu căruța cu tot, spre spaima bătrânului, care temându-se să nu se răstoarne, vru să sară. Fereastra coviltirului fiind prea mică și el prea gras și înțepeni într-însa și cu mare chin, soldații turci sărind după cai și ajutați de ai noștri, opriră căruța în loc și scoaseră pe Soliman din cutia lui. Pentru aceasta alergam și eu cu ofițeri de ai noștri întru întâmpinarea și ajutorul lui și când îi dădum mâna el îmi zise tot prin căpitanul interpret: Am vrut să fac și eu vizita *a la franco* cu haraba și am pățit rușinea! Mai bine *a la turca* călare.

Nu știu însă dacă rușinea mea față cu el n-a fost mai mare decât a lui față cu mine, căci iată ce i s-a întâmplat. La ducerea mea la Belogradgic, îndată ce-am intrat la Conak, soldații turci s-au repezit să ia și plimba caii călărașilor, iar pe aceștia să-i ducă pe la cuartiere, unde să le dea să mănânce, așa că era o înfrățire complectă. La venirea lui Soliman, regulasem mai dinainte ca și călărașii noștri să ia caii soldaților turci să-i plimbe, iar călăreții lor să fie ospătați cum fusese ai noștri la dânsii.

Lucrurile se petrecură întocmai așa, dar când au fost să plece, șapte revolvere lăsate de turci la șea lipseau, le furase călărașii noștri! Le-am găsit neapărat îndată, dar mă întreb dacă Soliman ar fi știut că eram capabili de așa ceva, ar mai fi crezut că o armată bravă nu este capabilă de a-l înșela, anunțându-l că s-a făcut armistițiu, când nu s-a făcut, numai ca să-1 surprind, și dacă ar mai fi primit pe Maiorul Fălcoianu ca parlamentar cum l-au primit sau îl alunga cu pușca ca pe Sârb?

Nu este în firea Românului să fie hoț sau rapace, din contra, înaintea Plevnei când veneau soldații Ruși în

tranșeurile noastre ca să cumpere pâine de la ai noștri, aceștia nu voiau să primească parale, ci le dau pâinea degeaba, îndemnându-se unul pe altul să le dea aceea ce le prisosea, zicând: «Dă-le mă, fără parale, căci au sârmanii un franc la patru luni leafă (ereea greșită părerea lor, căci avea mai mult) apoi în loc de pâine li se dă câte o mână de făină numai». Lucru acesta era adevărat, căci soldatul rus este foarte rău hrănit de antreprenorii de hrană a armatei, toți ovrei, cari împart cu șefii lor sumi colosale din prețul hranei lor, iar soldatul trăește mai mult cu ce poate fura sau căpăta.

Dacă însă călărașii noștri și numai ei luaseră obiceiul de a fura, cauza a fost că mare parte dintr-înșii au operat în legătură cu cazacii și cu cavaleria rusească și de la dânsii au luat obiceiul acesta.

În armata noastră însă de pe timpul lui Cuza Vodă veni în țară căpitanul Dadu Filipescu, tipul cel mai serios de soldat și om din Rusia, și fu primit la noi cu gradul ce avusese în Rusia, înaintându-se la noi până la gradul de Colonel și apoi dimisionase, nemaiputând fi de nici un serviciu. Era însă cunoscut de Marele Duce Nicolae¹², sub ordinea căruia servise în tinerețile lui ca ofițer în garda imperială. Viața lui privată fiind foarte neregulată și pensia vândută la cămătari pe ani de zile înainte, îndată ce Marele Duce sosi la București se duce la dânsul și-1 rugă să-1 primească în armata rusească. Îl primi peste complect cu gradul de Lt. colonel, fiind plătit din economiile antreprizei de făină, antreprenorul, un jidan, trebuind să-i plătească solda sa lunară! N-am nevoie să calific fapta lui Filipescu, căci din norocire era unicul de felul lui în toată țara românească!...

Al doilea exemplu este

următorul: Sosise în Iași iarși Marele Duce Nicolae și aci se afla un anume Botez, boier basarabean, însurat cu fata lui Stoianovici din Iași, și care-și mâncase toată starea jucând cărți la Petersburg, unde cunoscuse toată noblețta rusească și mulți Mari Duci, cu care jucase cărți și care-1 ajutase astfel să rămâie pe drumuri cu o mulțime de copii! În lipsa cea mare în care se afla, se refugiase la soacră-sa în Iași, care mai trăia pe timpul când în 1877 veniă Rușii în țară, și aci se afla când sosi Marele Duce Nicolae. Se duse îndată la dânsu ca să-i arate starea lui mizerabilă și să-i ceară vre-un ajutor. Marele Duce îi zise, după ce-l ascultă: "Mi pare bine că pot face îndată ceva pentru tine!". Dete ordin să intre un ovreiu ce se anunțase și pe care trimisese să-l cheme pentru alte afaceri. Era întreprinzătorul general al furajului. Pe dată ce intră, îi zise cu un ton poruncitor: "Ai să dai D-lui Botez atâta la sută din predările ce vei face Corpului 8 de armată pe timp de trei luni!". Ovreiul se uită lung la Botez, se vâcări mult că pierde, iar la un gest imperios eși din casă însoțit de Botez cu ordin să se înțeleagă cu dânsul și să vie apoi iarși la dânsul.

Abia eșiți, ovreiu! știind cu cine avea de a face propuse lui Botez zece mii de ruble, lucru ce acesta refuză și în două cuvinte sfârșiră cu cincisprezece mii de ruble, după care ovreiu intră din nou la Marele Duce.

Aceste două exemple – și câte altele – sunt suficiente spre a arăta cum se hrăneau cail și nenorocitul de soldat rus și cât mai rămânea pentru el din alocațiile bugetare.

Dar ce s-au ales din miile de ruble luate de Botez? În mai puțin de zece zile au fost toate date în cărți și nu știu dacă Marele Duce chiar n-a luat și el partea lui din acestea! (va urma) ■

NOTE

1. Gheorghe (George) Angheliescu (1839-1915). A urmat școala militară (1854-1856), clasificat al șaselea din 26 de absolvenți. A primit gradul de sublocotenent la 7 aprilie 1856. Avansări ulterioare: locotenent, 20 februarie 1860; căpitan, 6 iunie 1862; maior, 4 septembrie 1865; locotenent-colonel, 2 octombrie 1867; colonel, 1 ianuarie 1870; general de brigadă, 1 decembrie 1877; general de divizie, 10 mai 1891. În războiul din 1877-1878 a comandat Divizia 3. După război, între alte funcții a comandat Divizia activă din Dobrogea și Corpul 1 armată. În perioada 25 ianuarie-1 august 1882 a exercitat funcția de ministru de război, din care a fost demis. Între 1882-1885 a fost senator în Parlamentul României.

2. Mihail Cristodulo Cerchez (1839-1885). A intrat în armată cu gradul de cadet și a ajuns, la 1 decembrie 1877, general de brigadă. La mobilizarea din 6 aprilie 1877 a fost numit comandantul Diviziei 1, din Corpul 1 Armată. Ulterior, a comandat Divizia de rezervă, redenumită la 9/21 septembrie Divizia a 2-a din Corpul de vest. A luat parte la bătăliile de la Plevna, iar Osman Pașa și-a predat sabia în mâinile sale. (Detalii în T. C. Văcărescu, *Luptele românilor în rezbélul din 1877-1878*, Editura Göbl Fii, București, 1887, p. 504-505). A fost membru al Societății literare Junimea, din Iași, oraș, unde a și fost înmormântat.

3. George Pega (1835-?). La 1 octombrie 1857 era sergent, gradul de sublocotenent fiind primit la 31 martie 1859. La 15 aprilie 1861 a fost avansat locotenent, la 24 ianuarie 1864 căpitan, iar la 16 martie 1873 maior.

4. Este vorba de colonelul Alexandru Fotea (Fottea) (1832-?), comandantul Regimentului 15 dorobanți și al Regimentului 14 dorobanți. A fost avansat colonel la 1 decembrie 1877.

5. Nicolae Stoica (1845-1914). A urmat școala de ofițeri (1862-1864), obținând gradul de sublocotenent. Avansări ulterioare: locotenent, 1868; căpitan, 1871; maior, 1883; locotenent-colonel, 1891; colonel, 1895; general de brigadă (r), 1903. În timpul războiului a comandat bateria 6 din Regimentul 3 artilerie. A trecut Dunărea cu bateria sa, la 15 august 1877, și a acționat în bătălia de la Plevna, la nord de pârâul Bucov. La asediul cetății Belogradcic, bateria sa a ocupat poziția de tragere pe dealul Caluger (Kalugher). Grigore Cantilli a avut o părere proastă despre comportarea pe câmpul de luptă. Experiența sa din acest război a fost publicată în „Revista Artileriei”, mai-

august 1911, sub titlul „Amintiri din războiul independentei. 1877-1878”.

6. Alexandru Fălcoianu (1837-1910). A intrat în armată ca soldat la 4 aprilie 1859, iar câteva luni mai târziu era avansat sergent (28 august 1859). A primit gradul de sublocotenent la 23 ianuarie 1861. Avansări ulterioare: locotenent, 1864; căpitan, 1866; maior, 1874; locotenent-colonel, 1881; colonel, 1891; general de brigadă. A comandat mult timp Regimentul 3 Artilerie, cu care a participat la Războiul de Independență. A publicat „Istoricul Regimentului 3 Artilerie”. De asemenea, a scris valoroasa lucrare „Amintiri din războiul ruso-româno-turc, 1877-1878”, în care detaliază negocierile desfășurate pentru capitularea cetății Belogradcic, confirmând relatările lui Cantilli, al cărui subordonat era.

7. Gheorghe Arion (1826-?). La 31 decembrie 1856 era căpitan în armata rusă. La 27 februarie 1857 a fost demis. A fost primit în armata română 17 septembrie 1861, tot cu gradul de căpitan. La 4 septembrie 1865 era maior, iar gradul de locotenent-colonel l-a primit la 1 ianuarie 1872. Avansat colonel la 1 ianuarie 1876 și numit la comanda Brigăzii 4 Cavalerie. În timpul războiului a comandat Regimentul 6 Călărași, cavaleria Diviziei 3. Pentru comportarea sa a fost decorat cu medalia „Virtutea Militară”.

8. George Boteanu (1837-?). A urmat Școala militară (1855-1857) și a fost avansat sublocotenent. Cariera ulterioară: locotenent, 1860; căpitan, 1863; maior, 1868; locotenent-colonel, 1874. În 1879 era comandantul Regimentului 14 Dorobanți. La 28 iulie 1881 a fost avansat colonel și a comandat, concomitent, Regimentul 16 și Brigada 15.

9. Autorul face referiri la tratatele de la San Stefano (19 februarie/ 3 martie 1878) și Berlin (1/13 iulie 1878), prin care independența României a fost recunoscută condiționat, Rusia preluând, în pofda angajamentului anterior, sudul Basarabiei, respectiv județele Cahul, Bolgrad și Ismail. Detalii în Sorin Liviu Damean, *România și Congresul de pace de la Berlin (1878)*, Editura „Mica Valahie”, București, 2005.

10. Bașbuzuc, ostaș voluntar otoman, ce nu primea soldă și care trăia din prăzi, din jafuri etc. Era renumit prin ferocitatea comportamentului.

11. Detalii despre această secvență în: Generalul Alexandru M. Fălcoianu, *op. cit.*, p. 80-85.

12. Marele duce Nicolae Nicolaevici al Rusiei (1831-1891). Al șaselea copil al țarului Nicolae I al Rusiei. A comandat armata rusă în războiul din 1877-1878.

Notițe de pe Frontul de Est ale guard plutonierului Petrache Bucă

Întâmplarea face să-l fi cunoscut în această vară pe domnul dr. Dorin Bucă, un inimos și generos om de afaceri, din Galați, care ne-a pus la dispoziție mai multe fotografii și un carnet cu însemnările de pe front ale tatălui său, răposatul Petrache C. Bucă, guard plutonier de artilerie, din Regimentul 14 Artilerie Craiova.

Pe copertă este scris cu un pix roșu: **Caet cu diferite notițe, însemnări și jurnal. Aparține Bucă C. Petrache, Ciorăști, jud. Tutova.**

Jurnalul începe cu scurte note de la cursuri, reguli de înmagazinare și depozitare, manipularea muniției, compunerea echipelor de lucru, după care se continuă cu însemnările de pe front.

Sunt notații febrile, scrise de la o zi la alta, alteori cu întreruperi mari, în goana frontului și sub amenințarea gloanțelor.

Ar însemna o impietate din partea mea să fac vreo referire la valoarea literară a acestor însemnări. Acest carnet reprezintă un document unic, în primul rând pentru familie, care l-a păstrat ca pe o icoană, dar și pentru istoria noastră militară, ca o mărturie vie, ce se adaugă la zecile de amintiri și memorii despre tragedia românească de la Cotul Donului, apărute după anul 1990.

La momentul plecării pe front, sergentul Petrache Bucă fusese admis la școala de subofițeri de artilerie. Examenul de admitere a început în 14 decembrie 1941 și s-a derulat pe parcursul a șase zile, cu vizită medicală, probă de educație fizică, teză la matematică și română, apoi probe orale la matematică, geografie și

istorie. După obținerea gradului de sergent-major, a urmat un curs de pregătire pentru deminarea terenului, demontarea și distrugerea bombelor de avion neexplodate.

Însemnările făcute în anii de front ne ajută, cât de cât, să ne facem o idee despre autorul lor: un tânăr sârguincios, organizat, meticulos până la rigiditate, curios din fire, atent la localnicii și locurile pe care le cunoaște în numeroasele marșuri și cantonamente pe direcția frontului, de la Tiraspol la Rostov pe Don și înapoi. Dornic să afle cât mai multe lucruri despre populațiile pe care le întâlnește, să comunice cu locuitorii satelor din stepa calmucă, se interesează de limba lor, le notează cuvintele și corespondentul lor în limba română. Firește, repertoriul de cuvinte este legat de necesitățile de aprovizionare – apă (voda), pâine (hleb), carne (measa) –, de îmbrăcăminte – cămașă (rubașca), pantaloni (stani), dar și de exprimarea unor sentimente profund

umane – dragoste, iubire, sărut, gură, buze...

O dovadă tulburătoare că și în vreme de război oamenii rămân oameni!

Însemnările pe care le prezentăm mai jos sunt transcrise din singurul carnet care s-a păstrat până astăzi, aflat, cum am arătat, în posesia domnului dr. Dorin Bucă. „E comoara mea! – mi-a spus domnia sa, când mi-a înmănat caietul. Să nu-l pierdeți!...”

Titlul aparține redacției. ■

*Guard Serg. Major Petrache Bucă,
Reg. 14 Artilerie Craiova*

D. ROMAN

1 septembrie 1942. Aceasta a fost ziua în care am făcut un marș pe ploaie, iar pe înserat am ajuns pe un loc unde nu plouase și s-a mai stârnit și o furtună de nisip care m-a orbit cumplit.

N-am să uit niciodată acest marș, foarte greu, care cerea cea mai mare atenție la conducerea căruțelor, fiind și terenul minat.

De atunci ne-am oprit înaintarea și stăm mai mult pe loc, doar cu mici schimbări de poziție.

19 octombrie 1942. N-am mai primit nicio scrisoare de acasă de la 24 septembrie și sunt foarte nerăbdător să mai aflu ceva din țară. Tot timpul mă duc, doar numai cu gândul, și-i văd pe cei dragi și apoi mă așez cu capul în pernă, ca să uit de toate. Dar nici așa nu scap, că mai vârtos mă obsedează gândurile. Știu că părinții sunt tare îngrijorați de soarta mea și oricât le-aș spune eu, prin scrisori, nu-i pot liniști, fiindcă și tata a făcut războiul și își dă seama perfect de bine de toate greutățile frontului și mai ales acum, toamna și iarna.

Aseară mă gândeam acasă, în special la părinți, și deodată un sughiț sinistru mi-a trecut prin gât, deși nu cred în superstiții, dar mi-am închipuit că, poate, după atâta gândire la ei, o fi sughițat și bătrânul meu tată și fără să mai zică ceva s-a gândit la mine și i s-a oprit sughițul. Parcă-l vedeam în capul mesei stând și deodată două lacrimi i s-au prelins din ochii lui de părinte. Dacă l-a văzut mama sau ceilalți, poate că-l vor fi întrebat că unde se găndește, iar el fără a spune vreun cuvânt a oftat și a tăcut mai departe. Bunul meu părintel, știu că te-am făcut ca să pătimești, da' dacă așa mi-a fost soarta, n-am ce face. Și-apoi, dacă s-ar fi putut altfel, tot renunțam, după cum am și renunțat, numai ca să mă duc și eu

acolo unde toți părinții și-au trimes solul, ca să decidă soarta poporului nostru.

Și ar fi fost rușine nu numai pentru mine, ci pentru întreaga noastră familie, că n-a avut pe nimeni capabil să fie pe front.

Așa că, dragii mei, nu vă pară rău, că mai aveți pe ceilalți acasă și, deocamdată, ei vă sunt mângâierea zilelor voastre. Și dacă Tatăl ceresc

s-o îndura, ne vom revedea cu toții și iarăși va fi veselie mare ca și mai înainte, când aveai toți fiii mata la masă și vorbeai cu toți.

Iar dacă Pronia cerească va face să nu ne mai vedem, atunci veți putea fi mândri că și dumneavoastră v-ați plătit destul de scump tributul față de țară, dându-vă pe cel mai iubit fiu al Dumneavoastră pe altarul patriei.

Timpul e friguros și plouă mereu, au venit zilele toamnei și sunt parcă mai urâte decât în țara noastră.

Aci totul e pustiu și pământul nu e îmbrăcat cu niciun fir de iarbă, totul e ars, nimic mai urât decât în stepa rusă.

20 octombrie 1942. Azi timpul pare mai frumos și a apărut soarele. Ploaia a stat de astă-noapte, dar vremea e foarte rece.

Echipamentul este insuficient pentru a da căldura necesară și a face față nevoilor noastre, dar ne așteptăm fie la o schimbare de pe poziție, fie la echiparea pentru iarnă.

Pe frontul Stalingrad liniște, afară de rare schimburi de foc de infanterie și artilerie. Pe 19 octombrie, activitate de aviație.

22 spre 23 octombrie. Noaptea, între orele 24 și 2.00 au atacat rușii, dar au fost respinși cu mari pierderi datorită focului viu de artilerie și infanterie. Centrul de atac a fost de-a lungul căii ferate Șutow-Stalingrad.

23 octombrie 1942. Timpul e frumos și cu soare, iar noaptea e frig, azi dimineață a înghețat și a fost o brumă groasă.

La câțiva kilometri de Stalingrad...

8 noiembrie 1942. Am scris cea de a 50-a scrisoare și întâmplarea a făcut ca asta să fie expediată părinților. Sunt la adăpostul meu în poziție, la Stalingrad.

11 noiembrie 1942. Am plecat în misiune la Rostov pentru a ridica unsori, întâmplarea a făcut ca să fie unsoarea trimisă de mai înainte, pe alt delegat. Am stat câteva zile în Rostov, orașul de la vărsarea Donului în Marea de Azov, am văzut clădirea cinematografului militar și a celui civil, precum și Teatrul „Maxim Gorki”. Am fost pe la *Soldatehamul German* și la cantina Crucii Roșii Române.

16 noiembrie 1942. Am plecat din Rostov spre Botoix, unde am stat două zile, din cauza trenului aglomerat și de aici la Dalsk, de unde am plecat imediat. Am oprit la Remontnaia, de am luat alimente și apoi am plecat la Kotelnikovo, unde am ajuns în seara de 20 noiembrie. Aci am primit și trista veste de retragere a unora din diviziile noastre, printre care și aceea din care făceam și eu parte. Am stat aci până pe 22 noiembrie, spre a lua la cunoștință de unitate. Am fost

îndrumat spre Remonţnaia și de aici la Schikowskaja, lângă Don.

1 decembrie 1942, sâmbătă.

Am fost la Divizia II, de unde m-am înapoiat târziu noaptea. Era o noapte ca de Crăciun, ninge des și bătea vântul de la sud-vest.

2 decembrie 1942. S-a pus o zăpadă subțire, care s-a topit imediat.

5 decembrie 1942. Am fost la Divizia II, spre a lua niște rapoarte, iar la înapoiere am căutat să o iau de-a dreptul, ca să pot ajunge mai curând la unitate, fiind cerut rezultatul cât mai grabnic.

Din cauza negurii groase, am rătăcit drumul, umblând peste câmp până-n noapte, m-am întors îndărăt spre a ajunge iarăși în satul de unde am plecat, dar n-am mai nimerit din cauza negurei groase, iar câmpia întinsă n-avea niciun reper spre a mă putea orienta cu ajutorul lui.

Am terminat într-un sat, situat la vreo 5 km mai înapoi față de satul Serebriakofka, unde era Divizia II situată. Abia a doua zi am putut ajunge în satul de unde am plecat.

6 decembrie 1942. Pe valea Donului, la vreo 300 km de Rostov. Până ieri a plouat amestecat cu zăpadă, acum a început să înghețe. Mă aflam în Wesoluihain [probabil Wesseloygay – n.r.], un sat de coloniști aduși din diferite colțuri ale Rusiei sovietice.

În această zi serbez ziua fratelui meu, a cumnatului și a bunicului, precum și pe a prietenilor ce-i cheamă Neculai și care sunt departe de mine.

Toate felicitările pentru ei stau măturii la mine scrise de mai multe zile și ne plecate din cauza mersului regulat al poștei, cu ocazia deplasărilor noastre.

13 decembrie 1942, duminică. Timp noros și frig, bătea vântul. Am

fost în satul Sirghevi pentru diferite sarcini.

15 decembrie 1942, marți.

Sunt tot la Wesaliuhain. Ceață, zăpada s-a topit aproape toată. Ne pregătim mereu de plecare pe front și ne așteptăm din zi în zi să plecăm iarăși. Locuiesc într-o casă spațioasă, împreună cu maistrul artificier Gheorghe, cu care suntem la același serviciu și care-mi este șef de serviciu în prezent. E un om foarte priceput și lucrează foarte mult. E și un bun jucător de poker, de nu-l întrece nimeni. Timpul e potrivit și nu ne cere prea mult foc în sobă, dar nici lemne nu se prea găsesc în aceste locuri. Aceste zile am fost foarte ocupat cu lucrul și în special șeful serviciului, fiindcă pe la el trecea totul.

Azi dimineață a plecat încă un detașament pe front, ceea ce înseamnă că în al doilea detașament vom pleca și noi, toate serviciile.

Așteptăm sărbătorile Crăciunului, ce le fac pentru prima dată în țară străină. Cred că până atunci vom fi pe front iarăși și cu atât mai mult le voi ține minte. Cu cât suferința e mai mare, cu atât se întipărește mai bine în minte și nu o poți uita curând sau niciodată. Locuitorii de aci, dacă îi întrebăm despre obiceiurile lor de Crăciun, habar n-au; spun că au existat cândva, dar în prezent nu se mai păstrează nimic. Totul a șters stăpânirea aceasta nouă, a lui Stalin.

Ei la Crăciun îi spun Rojdestva Hristo [Рождества - n.r.] și la Anul Nou spun Noul Ihot [Новый год - n.r.]. Știu și ei de Bobotează, pe care o numesc Iordan, ca și în România. Dar nici aceasta nu se mai păstrează, totul s-a șters din ce a fost așezat de Religie și de atâți ctitori binevoitori, care au fost și aci ca și în alte țări și cărora le-au șters și amintirea lor. Tot ce învață în școli e noua școală a lui

Stalin și altor comuniști care doresc să crească pe noii locatari în spiritul bolșevic și comunist.

Scriitorii și poezii există-n cărți numai comuniștii și acei ce n-au avut ceva în comun cu vechiul regim țarist.

Terenul e bogat ca agricultură, fiind aproape de lunca Donului, pomi există prea puțini în sate, și majoritatea tineri, ceea ce dă de bănuț că au început și ei să planteze pomi acum. Și satele în această regiune sunt mai dese, nedepășind 10 km unul de altul sau chiar mai puțin. Totuși, se găsesc regiuni nu prea departe ce au sate și la 20 km, mergi zile întregi și nu dai de un călător barem rătăcit.

Locuitorii sunt veniți din diferite părți ale Rusiei. Cauza e că aci au fost stepele calmuce nelocuite și statul a căutat să-i ademenească că vor trăi mai liberi, fapt care a făcut ca mulți să vină aci, majoritatea ucraineni.

Locuitorii de baștină sunt calmuci, de neam mongol, iar mai aproape de Don, patria cazacilor de la Don. Casele sunt făcute din chirpici și acoperite cu pământ, forma e de colibă și prea puține case care au tavan. Casele cazacilor, toate, sunt construite din lemn și captușite cu pământ la mijloc și scândură atât pe dinăuntru cât și pe dinafară.

Atât în casele cazacilor, cât și ale ucrainenilor se păstrează curățenie, mai sunt și unele murdare, nu-i vorbă, că așa le place rușilor, dar nu toate. Păduchii domină în majoritatea caselor, ceea ce a făcut ca și trupele să aibă, dar s-au luat măsuri de evacuare a civililor în camere separate, cât și a militarilor, fapt care a înlăturat acest pericol.

Hrana lor de căpătâi e pâinea de grâu. Și cartofii, mai au dovleci și sfeclă, fructe nu se găsesc, iar

băuturi alcoolice nu se găsesc din cauza fabricilor distruse de război. Femeile lucrează foarte puțin. Cauza e că n-au lână, n-au cânepă, oile au fost luate la colhoz, iar cânepă n-au semănat, fie că n-au avut voie sau nu obișnuiesc asta. În schimb, se găsesc în casele lor, mai la toți, saltele cu pene de pasăre.

Totuși, se găsesc foarte multe case în care domină mizeria cea mai neagră. Aceștia sunt cei mai leneși, care n-au poftă de muncă (ruși).

Șosele nu există decât pe căile mari de acces și sunt foarte rare.

Ne-am continuat drumul spre sud până în satul Veschiuhain, unde am stat până în 17 decembrie 1942, după care am plecat în delegație la Remolnaia. Timpul a fost geros și vânt.

18 decembrie 1942. Am plecat spre Wesolniakov, satul din care am

plecat în misiune. N-am mai ajuns în acest sat, fiindcă plecase unitatea. Am trecut prin Remonnaia.

24 decembrie 1942. Dare de seamă și notări zilnice.

[N.R. În carnet sunt puse, față în față, câteva zile, aceleași, din lunile decembrie ale anilor 1941 și 1942, autorul vrând să facă o comparație între momentele pe care le-a trăit: în 1941 – pline de febrilitatea examenelor și dătătoare de încredere și speranță în viitor; în 1942 – zile de front apăsătoare, cu marșuri obositoare și ostași demoralizați...]

14 decembrie 1941. M-am prezentat la examenul de admitere școala de subofițeri...

15 dec. Vizita medicală

16 dec. proba fizică

17 dec. teza la matematică și română

18 dec. Oralul la ora 14 matematica și geografia

19 dec. istoria

20 dec. liber, iar la ora 14 am plecat spre casă

21 dec. am ajuns acasă duminică.

14 decembrie 1942. Eram la Weselnikovo

15-16 dec. Idem

17 dec. am plecat în delegație

18 dec. Idem

19 dec. Mă înapoiam din delegație

20 dec. Am trecut prin

Remolnaia

21 dec. Marș spre front

22 dec. Am ajuns la destinație

23 dec. A plecat un camarad

24 dec. Au plecat o parte la operații.

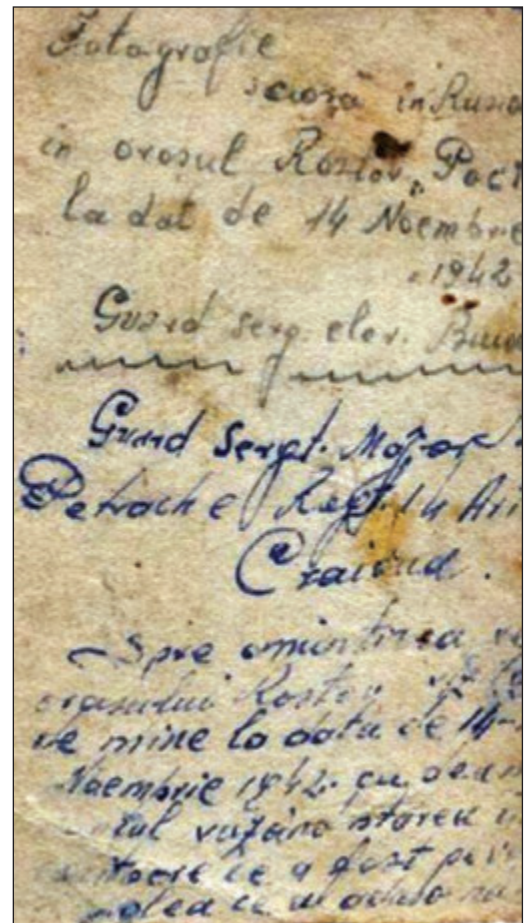
24 decembrie 1942. Ajun de Crăciun. Mă găseam în satul Gheralofski, situat la 10

O fotografie document: sergentul elev Petrancea Bucă în orașul Rostov. Notațiile de pe verso

Spre amintirea orașului Rostov vizitat de mine la data de 14 noiembrie 1942, eu deasupra tancului... (ilizibil).

Fotografie scoasă în Rusia, în orașul Rostov, la data de 14 noiembrie 1942. Guard serg. Elev Bucă

km nord-vest de calea ferată Rostov-Stalingrad și la 40 km de Kotelnikovo. Timpul e friguros, e în plină iarnă: ninge mereu și bate vântul continuu. Ce deosebire față de ceilalți ani! Aci nu se aude nici colindul, nici steaua, și niciun fel de obicei creștinesc nu se pomenește pe aci. Se resimte un fel de lipsă de alimente la civili, ceea ce le face situația mai grea.

E primul Crăciun ce-l fac departe de casa părintească și acesta pe front, departe de cei ce grăiesc românește și sărbătoresc acest Crăciun după vechile datini strămoșești.

Sărac e Moș Crăciun din acest an și cu multe neajunsuri. Dormitorul e așternut cu paie pe jos și destul de friguros. Totuși, am căutat să fiu la înălțime, făcând și eu mici pregătiri. Mi-am cârpit pantalonii cu niște petice cam mari, după cum m-am priceput și eu.

26 decembrie 1942. Retragerea silită. Seara am trecut prin Kotelnikovo.

27 decembrie 1942. Noaptea am dormit la sud-vest de Remontnaia 8 km.

28 decembrie 1942. Marș, noaptea, la Wesolinhaim.

29 decembrie 1942. Continuarea marșului.

30-31 decembrie 1942. Ajunul Anului Nou l-am petrecut în marș forțat, precum și noaptea spre Ajun. De-abia în seara de Sf. Vasile, pe la ora 7.30, am ajuns la destinație. Era o noapte întunecoasă cu ceață și picura mereu din negură. Părea o noapte plângătoare... Așa am început anul 1943, ce se arată de la început an de noi suferințe pentru poporul românesc.

În marșul din seara de ajunul Anului Nou am oprit la ora 24.00 într-un sat al cărui nume nu-l pot ști, unde ne-am adunat într-o

casă și am cântat și noi *Mulți ani trăiască!* Și diferite cântece pentru primirea Noului An 1943. Departe de căminele noastre am făcut câteva din obiceiurile strămoșești sau mai bine zis am petrecut după posibilitățile timpurilor de aci, fără muzică și fără diferite băuturi și mâncăruri din abundență. La noi nu se găsea nici pâinea de toate zilele, ca să o avem să ne putem bucura de asta.

Marșurile sunt grele, lungi, iar oamenii demoralizați și descurajați complet după această înfrângere grozavă care s-a produs numai din cauza comandanților mari, ce n-au știut a aprecia puterea de muncă a soldatului. Au fost ținuți luni de zile pe poziție fără a fi schimbați. Pierderile zilnice și îndelungul timp pe poziție au făcut ca să scadă moralul întregii armate române, după care a adus marele și nereparabilul dezastru.

După această înfrângere și zvonurile ce circulă printre ostași, moralul e scăzut complectamente. Hrana trupei este insuficientă din cauza îngreunării aprovizionărilor, care se fac tot mai greu și a trupelor tot mai multe și greu de aprovizionat.

3 ianuarie 1943. Noaptea am dormit sub cerul liber.

6 ianuarie 1943. Boboteaza. Sunt în satul Alitup la 30 km N-V de Rostov, pe malul Donului. La ora 12.00 am plecat din satul Alitup spre Rostov cu un marș obositor de două zile și două nopți, abia a treia noapte, pe la ora 6.00, am ajuns la cantonament. Am cantonat într-un sat de armeni, anume Sultan Sali. A doua zi ne-am schimbat în satul Grim, tot de armeni. La acești oameni se păstrează o curățenie desăvârșită în gospodăria lor. Par a fi oameni binevoitori, însă cam zgârciți din fire.

11 ianuarie 1943. Mă găsesc

în satul Warienowka, la 10 km Taganrog.

13 ianuarie 1943. Spre ora 14.00 am rătăcit peste câmp, mărșăluind mult și zadarnic. Am ajuns la ora 12 noaptea la cantonament, ca la ora 2 din noapte să continuăm marșul mai departe. A doua zi am cantonat în satul Ifrimovka, unde am stat două zile. În drum spre Ifrimovka am dat de lipsa aparatului de fotografiat. Deși eram obosit din cale afară, flămând și înghețat pe jumătate, tot m-am întors cu speranța că o să-l găsesc pe drum. Vântul sufla din față și îmi îngreuna mersul.

Când am ajuns în cotul de unde am plecat eram așa de obosit și înghețat de frig încât nu-mi mai puteam stăpâni nici picioarele. Am intrat într-o casă, să mă încălzesc, aci erau doi camarazi, se încălzeau la foc și coceau porumb. Eram așa de flămând, încât nu m-aș fi dat înapoi de la boabe coapte, dar prestața gradului nu-mi da voie să fac asta față de soldați. Aș fi dorit să nu mă cunoască nimeni, să mă bag și eu între dânșii, să coc porumb. După ce m-am încălzit nițel, am plecat mai departe până la casa unde stătusem noaptea trecută, de la marginea satului... ■

Aici se întrerupe jurnalul de front, care probabil cuprindea momentele trăite în timpul retragerii în țară. În drumul Regimentului 14 Artilerie spre frontul de la Stalingrad, plutonierul Petrache Bucă s-a aflat în permanență în subunitățile de servicii (logistică), unde a primit fel de fel de misiuni de aprovizionare sau chiar de curierat, misiuni care l-au purtat prin diverse sate, unde erau cantonate unitățile Diviziei 2.

Cel mai înaintat punct estic la care a ajuns plutonierul se numește Tinguta Schutov, notat în jurnal la 1 septembrie 1942. Un sat aflat la circa 13 km de Stalingrad. Punctul terminus al războiului lui Petrache Bucă. De aici a început calvarul retragerii...

Instructori, tradatori, trădători

Informații în exclusivitate din lagărele NKVD pentru prizonieri

Colonel (rtr.) dr. Ilie SCHIPOR

Arhiva Rusă de Stat pentru Istorie Social-Politică (RGASPI) – cunoscută drept *Arhiva Kominternului* – deținea, la 1 ianuarie 2020, circa 2.162.000 de dosare (organizate pe 703 fonduri), dintre care o importantă parte o reprezintă documentele privind strict evenimente istorice, instituții statale și politice, personalități și persoane publice din peste 110 state.

Din cele 150.735 de dosare ale Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (constituite începând cu anul 1919), 3.326 se referă exclusiv la români. Dintre acestea, 2.640 sunt *dosare personale* (de cadre - n.n.) ale membrilor Partidului Comunist Român. Mai precis, 2.536 sunt dosare individuale (documente referitoare strict la titular) și 104 sunt dosare colective, în care sunt grupate documente (divizate pe titulari) referitoare la 1.073 de persoane.

Așadar, fondul conține dosarele personale ale 3.609 cetățeni români, toate constituite de structurile internaționalist-comuniste. După „autodizolvarea” Kominternului, în vara lui 1943, ele au fost preluate și actualizate, până la mijlocul anilor '70, de organele de cadre ale PCUS și nu numai.

În acest fond am identificat 120 de emigranți politici români care au lucrat, ca instructori și tradatori, încadrați de structurile NKVD/NVD în lagărele de prizonieri români. Sunt în covârșitoare majoritate evrei:

Bleher Iacob Moisevici, Brezman Ciara Aronovna, Bubenik Robert, Burcă Mihail Iuri, Crivoi Șulim Abramovici, Dikler Ester Wolfvovna, Gerțberg Amika, Grinberg Ida Izrailovha, Grinbert Sarra Iosifovna, Kașelnik Ivan Ivanovici, Kaufman Levi Leonovici, Kolker Moisei Mihailovici, Kotlar Lev, Kușnir Klara Efemovna, Leib /Arm/ Avgusta Șulemovna, Leibovici Alfrons Solomon, Leibovici Ezra /Izrael/ Abramovici, Limkovici Aron, Limon Șrul Gerșovici, Lupan Andrei Pavlovici, Maier Iosif Febis, Makarova Maria /Goldștein Dora/, Malinski Vasile Fedor, Markuson/Tisminețki Hermina, Morgenștern /Reidel/ Rahil (a), Munteanu Ștefan Zamfir, Oirig Abram Moiseevici, Oigeștein Iacob Aronovici, Oigenștein Mihail Nikolaevici, Oringer Mina Samoilovna, Palaria Riva Davidovna, Paraschiv Alex Alex, Paszar Lev, Protodiakonov Vsevolod Mihailovici, Rab Ivan

Stepanovici, Romanenko Nicolai, Slepov Mihail /Codrucci Vladimir/, Stancu Aurel Stan, Stoica Gheorghe, Suhaia Tamara Davidovna, Svet Ofsig /Ofsei/Naumovici, Șehter Konrad Wolfvovici, Șenkar Boris Iakov, Șerțer Moise Lazăr, Șinkar /Burcă/ Galia, Șteinberg Froim Iakov, Tudorache Elena, Vainștok /Wainștok/ Nuhim Rubimovici, Wehter Mișa /Mihail/ Kivovici, Wolfson Mihai Emanuil, Zigelboim Dvoira Pinhusovna ș.a.

Selecția emigranților politici pentru a presta diferite munci în rândurile prizonierilor se făcea pe baza propunerilor secțiilor naționale ale Internaționalei Comuniste (Komintern) și a dosarelor personale.

Decizia finală era atributul exclusiv al secretariatului Kominternului, care se baza pe concluziile puse – pentru fiecare caz – de Secția cadre a IKKI (*ИККИ – Исполнительные Комитет Коммунистического Интернационала* – Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste) și o *Comisie pentru prizonierii de război*, înființată cu scopul de a gestiona „unitar și democratic” toate chestiunile organizatorice, politice și administrative privitoare la deținuții în lagărele NKVD.

Edificator în acest sens este Raportul cu nr. 0105/s din 9 ianuarie 1943¹, prin care Belov, șeful secției cadre a IKKI, îi solicita lui Dimitrov G. M.², înaltul demnitar comunist internaționalist³, aprobarea listei cu membrii Partidului Comunist din România (PCdR) pentru munca în rândurile prizonierilor români, toți fiind acceptați – conform procesului verbal nr. 13 din 8 ianuarie 1943 – „de către Comisia pentru munca în rândurile prizonierilor”, astfel:

1. VAINȘTOK Nuhim Rubimovici, născut în 1909, membru PCdR. din 1929;
2. LEIBOVICI Ezra/Izrael Abramovici, născut în 1910, membru PCdR. din 1930;
3. LUPAN Andrei Pavlovici, născut în 1912, membru PCdR din 1933;
4. LIMON Șrul Gerșovici, născut în 1910, membru PCdR din 1930;
5. LEIBOVICI Alfons Solomonovici, născut în 1917, membru PCdR din 1934;
6. KAUFMAN Levi Leonovici, născut în 1905, membru PCdR din 1934;

7. OIRIG Abram Moiseevici, născut în 1898, membru PCdR din 1934;
8. ȘEHTER Konrad Wolfovici, născut în 1918, membru PCdR din 1933”.

Pentru „această muncă în rezerva activă a PCdR se mai află următorii tovarăși:

1. CRIVOI Șulim Abramovici, născut în 1911, membru PCdR din 1933;
2. OIGENȘTEIN Mihail Nikolaevici, născut în 1916, membru PCdR din 1936;
3. OIGEȘTEIN Iacob Aronovici, născut în 1914, membru PCdR din 1933;
4. SVET Ofsei Naumovici, născut în 1913, membru PCdR din 1934;
5. VEHTER Mihail Kivovici, născut în 1911, membru PCdR din 1935”.

În partea stângă-sus a documentului, secretarul general al IKKI a pus rezoluția: „T (tovarășului-n.n.) Santo / La Comisia pentru prizonieri/11 I 1943”.

Un document asemănător, intitulat „*Tabel cu membrii Partidului Comunist din România, Partidului Comunist din Italia și Partidului Comunist din Ungaria recomandați pentru munca de traducători în lagărele de prizonieri*”, a fost înaintat – cu nr. 0578/s din 22 februarie 1943 – tovarășului Dimitrov. Lista de 4 pagini cuprinde 51 de internaționaliști din România (22), Italia (15), Ungaria (13) și Austria (1).

La punctul a) sunt enumerați membrii PCdR recomandați pe 11 februarie 1943:

1. KOLKER Moisei Mihailovici, născut în 1911, evreu, membru PCdR din 1940, recomandat pe 11 februarie 1943. Adresa: RSS Uzbekistan, Regiunea Andijan, Tiant – Aksai, Kokand – kișlag, Autobaza nr. 1.
2. ȘENKAR Boris Iakovlevici, născut în 1914, evreu, membru PCdR din 1933. Adresa: Celiabinsk, strada Lenin, nr. 16, Secția politică a Batalionului de construcții căi ferate nr. 84.
3. BUBENIK Robert, în vârstă de circa 32 de ani, ceh, membru PCdR din 1935. Adresa: Comitetul Central al MOPR (Международная организация помощи борцам революции – Organizația Internațională pentru Ajutorarea Luptătorilor Revoluționari / Ajutorul Roșu) din Uzbekistan, orașul Tașkent.
4. KAȘELNIK Ivan Ivanovici, născut în 1913, rus, membru PCdR din anul 1939. Adresa: orașul Frunze, Institutul Agricol Moldovenesc.
5. BLEHER Iacob Moisevici, născut în 1907, evreu, membru PCdR din 1928. Adresa: orașul Frunze, Institutul Agricol Moldovenesc.
6. GERȚBERG Amika, evreu, membru PCdR din 1935. Adresa: Andijan, Comitetul Regional al MOPR.

7. WOLFSON Mihail Emanoilovici, născut în 1916, evreu, membru al fracțiunii studențești a PCdR între 1934 și 1938. Adresa: orașul Sverdlovsk, strada Radișcev nr. 15/1.

8. MUNTEAN Ștefan Zaharovici, născut în 1910, rus, membru PCdR din 1938. Adresa: orașul Leninsk-Kuznețk, Regiunea Novosibirsk, Batalionul de construcții nr. 16-31, compania a 3-a.

9. PASCAR Lev, circa 32 de ani, evreu, simpatizant al partidului comunist. Adresa: RSS Uzbekistan, Regiunea Andijan, Raionul Stalin, stația Șarihan.

Recomandați pe 19 februarie 1943:

10. MALINSKI Vasile Fedorovici, circa 30 de ani, rus, membru PCdR din 1935. Adresa: orașul Semipalatinsk, strada Krasnogvardeiskaia, nr. 7, Batalionul de construcții militare nr. 368.
11. LIMKOVICI Aron, circa 29 de ani, evreu, membru PCdR din 1937. Adresa: Regiunea Novosibirsk, Anjer/Anher – Sudjensk, sovhozul Anjerski, ferma nr. 4.
12. ȘTEINBERG Froim Iakovlevici, născut în 1910, evreu, membru PCdR din 1924. Adresa: orașul Celiabinsk, strada Lenin, nr. 16, Secția politică a Batalionului de construcții nr. 34.

Lista continuă cu alți 10 comuniști – „care pot fi folosiți ca traducători”, însă aceștia erau „neconfirmați”, nefiind analizați de *Comisia pentru prizonieri* care a dat avizele favorabile (pentru cei 12 comuniști prezentați mai sus) prin protocoalele/procesele verbale din 11, respectiv 19 februarie 1943 – astfel:

1. PALARIA Riva Davidovna, născută în 1914, evreică, membră PCdR din 1937. Adresa: RSS Uzbekistan, Regiunea Andijan, Tiant-Aksai, Kokand-kișlag, Autobaza nr. 1.
2. BREZMAN Ciara Aronovna, născută în 1916, evreică, membră PCdR din 1937. Adresa: orașul Tbilisi, fabrica nr. 233 „Tbilisi Țentrolit”.
3. DIKLER Ester Wolfovna, născută în 1914, evreică, membră PCdR din 1929. Adresa: RSS Uzbekistan, orașul Andijan, Comitetul Regional al MOPR.
4. SUHAIA Tamara Davidovna, circa 24 de ani, evreică, membră PCdR din 1933 și a Uniunii Komsomolului din URSS din 1941. Adresa: orașul Fergana, strada Kalinin, nr. 19/8.
5. ZIGELBOIM Dvoira Pinhusovna, născută în 1902, evreică, membră PCdR din 1928. Adresa: orașul Kasansai, Regiunea Namangan, RSS Uzbekistan, Comitetul orașenesc MOPR.
6. GRINBERT Sarra Iosifovna, născută în 1910, evreică, membră PCdR din 1930. Adresa: orașul Sverdlovsk, Comitetul Regional MOPR.
7. MORGENȘTERN (REIDEL) Rahil, născută în 1914,

evreică, membră PCdR din 1935. Adresa: RSS Turkmenistan, Regiunea Taşauz, Raionul Tahtin, Fabrica de cărămizi nr. 2 „Pionier”.

8. LEIB Avgusta Şulemovna (ARM Avgusta), născută în 1913, evreică, membră PCdR din 1935. Adresa: Stalinobad, strada Muncii, nr. 44.
9. KUŞNIR Klara Efemovna, născută în 1903, evreică, membră PCdR din 1923. Adresa: RSS Uzbekistan, oraşul Fergana, Comitetul regional MOPR.
10. ORINGER Mina Samoilovna, născută în 1913, evreică, membră PCdR din 1933. Adresa: Regiunea Kazahstanul de Sud, staţia Tiulkubas, satul Vîsokoe, colhozul Bel-Bulak.

Pe 18 februarie 1943, Secţia cadre a Kominternului a redactat o listă⁵ cu 14 emigranţi politici internaţionalişti aflaţi în URSS care puteau să lucreze în lagărele de prizonieri de război. Doi dintre aceştia erau recomandaţi pentru a contribui la „educarea prizonierilor români”:

- Stoica Gheorghe Iacovlevici, născut în 1900 la Dorohoi, România, evreu, membru P.C.d.R. din 1919 (este o greşală, întrucât PCR avea să se creeze la 8 mai 1924 – n.n.). A fost instructor al CC al PCR în Transilvania, Basarabia şi alte regiuni ale ţării. În România, „a fost condamnat în contumacie la 20 de ani de închisoare”. De asemenea, „a fost în Spania, iar în prezent lucrează în Moscova la Direcţia Informaţii din Statul Major al Armatei Roşii Muncitoreşti-Ţărăneşti”⁶.

- Protodiakonov Vsevolod Mihailovici, născut în 1892, rus din Basarabia, cu studii superioare, membru PCdR. din 1939. Din anul 1930 „a îndeplinit misiuni revoluţionare”, iar în 1941 „Comisiile CC al PCR şi Kominternului l-au recomandat pentru primirea lui ca membru în PCUS (b)”⁷. În acel moment era încadrat ca profesor la secţia Chişinău a Institutului agricol din oraşul Balaşov⁸, Regiunea Saratov.

La solicitarea maiorului securităţii de stat Soprunenko, şeful G/UPVI (Direcţia/Generală pentru Prizonieri şi Internaţi-n.n.) din NKVD, kominternistul Walter Ulbricht (cel care avea să ajungă, după încheierea războiului, preşedinte al RDG) a comunicat – cu adresa nr. 162 din 26 mai 1942⁹ – că au aprobat conducerea Kominternului „pentru munca de instructori politici în rândurile prizonierilor români următorii tovarăşi:

1. Nicolai Romanenko, născut în 1908, membru PCdR din 1934. Adresa: Regiunea Cikalovski, oraşul Buguruslan, oraşelul-satelit/cartierul Krasnii, nr. 10.
2. Rab Ivan Stepanovici, născut în 1908, membru PCdR din 1932. Adresa: RSSA Kabardino-Balkaria, staţia Dokuşkivo, Raionul Urvanski, alte detalii la Eva Iaroslavkaia”¹⁰.

Peste mai puţin de două luni, printr-o nouă adresă¹¹ a lui Ulbricht către Soprunenko (datată 18 iulie 1942), conducerea Kominternului îşi dădea acordul pentru folosirea tovarăşului Stancu Aurel „în munca de translator sau instructor în rândurile prizonierilor români”. Era cunoscut în mişcarea comunistă şi sub pseudonimele Bălan Vasile, Victor, Stoica. Născut în 1911 la Flămânzeni-Buftea, într-o familie de ţărani. Stagiul militar cu gradul de sergent(1933). Membru PCdR din 1935. În perioada 1933-1936 a îndeplinit funcţii de conducere în structurile regionale ale UTC, în februarie 1937 a fost arestat împreună cu întregul aparat al CC al UTC, iar o lună mai târziu a fost trecut în legalitate, devenind secretar al organizaţiei tineretului naţional-ţărănesc de la Uzinele „Griviţa”.

În august 1937 a plecat, din însărcinarea partidului, voluntar în Spania. A fost arestat în Cehoslovacia şi Franţa, astfel încât a ajuns să fie încadrat în Brigăzile Internaţionale abia în decembrie 1937. La 15 iulie 1939 a fost evacuat în URSS ca invalid de război.

Din ianuarie până în 10 iunie 1942 a fost pus la dispoziţia IKKI, iar pe 11 iunie 1942 a fost transferat la UPVI pentru a lucra ca instructor politic în lagărele în care erau deţinuţi prizonieri români¹².

Conform unei informări transmise de maiorul de securitate Soprunenko, cu adresa nr. 28/p/656 din 26 ianuarie 1943, Secţiei cadre a IKKI, „tov. Stancu Aurel lucra (încă din august 1942 - subl. n.) ca instructor politic în Lagărul pentru prizonieri al NKVD nr. 84”¹³.

A ajuns şef al Regiunii de Securitate Bucureşti în anii ,50.

La sfârşitul lunii iulie 1942, Gheorghe Dimitrov i-a cerut şefului UPVI din NKVD – printr-o adresă¹⁴ strict-secretă – „să fie pus la dispoziţia noastră tovarăşul Negoită Vasile, român, care se afla în ultima vreme la şcoala din lagărul pentru prizonieri de la Oranki”.

O primă caracterizare a acestui „tovarăş român” datează din iulie 1942 şi a fost făcută de conducerea Şcolii antifasciste pentru prizonierii de război, care funcţiona în Lagărul nr. 74 de la Oranki. Potrivit acestui document (păstrat în Arhiva Kominternului şi reprodus, cu note explicative, la p. 82-84 din volumul *Prizonieri de război români în Uniunea Sovietică. Documente 1941-1956*, Editura Monitorul Oficial, Bucureşti, 2013), Negoită Vasile Marin era „prizonier de război român, de etnie română, născut în 1912, comuna Valea Salciei, judeţul Râmnicu Sărat, în familia unui ţăran mijlocăş. A absolvit şcoala primară, a lucrat ca muncitor în porturile Brăila şi Constanţa. Vechimea în producţie – 14 ani. Celibatar. A fost membru al UTC din România în perioada 1933-1934, iar în 1934 a devenit membru al PCR, secretar

al Comitetului orășenesc de partid Constanța. În 1934, a fost arestat la Brăila. A stat un an în detenție la Doftana. În august 1941, a fost mobilizat în armată, cu gradul de soldat, în Regimentul 2 Grăniceri, Divizia 1 Grăniceri. A fost luat prizonier la 2 octombrie 1941, lângă Odessa, în urma unui atac al Armatei Roșii”.

În Lagărul nr. 58 s-a manifestat ca un antifascist activ, a fost unul dintre organizatorii primei conferințe a prizonierilor de război români. A făcut parte din primul grup de români ai Școlii nr. 1 pentru prizonierii de război antifasciști. Conducerea școlii i-a făcut următoarea caracterizare: „A studiat amănunțit materialul didactic, și-a însușit bine programa de studii. Este sârguincios, poate să facă legăturile între problemele teoretice și cele ale mișcării muncitorești din România. Își exprimă mai bine gândurile verbal decât în scris. Dispune de un mare potențial pentru evoluția sa în viitor, manifestă un interes viu pentru obținerea de noi cunoștințe. Este serios, corect, persistent și combativ. Se bucură de cea mai mare autoritate și încrederea întregului grup. Dispune de calități organizatorice și se poate exprima în limbajul muncitorilor. Poate fi utilizat pentru munca individuală de partid la el în țară”.

În concluzie, semnatarul caracterizării – șeful Școlii antifasciste și șeful secției de învățământ din lagărul NKVD Oranki, tovarășii Szántó, reprezentantul Comitetului Executiv al Kominternului, și Gheorghe Stoica, reprezentantul PCdR, au conchis că „Negoită Vasile Marin, născut în 1912, membru al PCdR din 1934, în timpul detenției (ca prizonier-n.n.) și în școală, s-a manifestat ca un antifascist corect, persistent și capabil. Poate fi utilizat în activitatea politică individuală și organizatorică pe linie de partid la el în țară”. Despre cum a căzut prizonier, Negoită a mărturisit, în februarie 1954, că, de fapt, el a dezertat la inamic.

După ce s-a predat trupelor sovietice, a ajuns în Lagărul nr. 58, de la Temnikov, unde a lucrat ca șef de club și conducător al mișcării antifasciste. În aprilie 1942, a fost transferat în Lagărul nr. 74 de la Oranki, unde a urmat cursul de trei luni al Școlii antifasciste, avându-l ca instructor pe Gheorghe Stoica, apoi în lagărele nr. 27, Krasnogorsk, nr. 100, Suslongher, nr. 58, Temnikov, fiind antrenat în activitatea de reeducare a prizonierilor români de război.

După un curs de o lună la Școală antifascistă din Lagărul nr. 165, de la Luja, a fost trimis la Școala de partizani parașutiști de la Kiev. Evenimentele din august 1944 de la București l-au surprins la Tiraspol, la Comandamentul partizanilor Frontului 3 Ucrainean. A revenit în țară la 1 octombrie 1944 și a lucrat la redacția ziarului „Scânteia”. Din iunie 1945, și-a desfășurat activitatea la Secția de agitație

și propagandă a CC al PCR. În 1956, și-a exprimat dezacordul față de rezoluția Plenarei CC al PMR, din 3-5 martie 1949, în problema colectivizării agriculturii, motiv pentru care a fost exclus din partidul comunist până în 1966. În cei 10 ani, cât a fost exclus din PCR, a fost muncitor necalificat pe diferite șantiere. Arestat de către Securitate în perioada 20 mai 1958-29 februarie 1959. La 1 aprilie 1967, Vasile Negoită a fost pensionat pe caz de limită de vârstă.

Studiind mecanismul de identificare, selectare și numire – de către Comitetul Politic Executiv a Kominternului (IKKI) – a instructorilor și translatorilor împuterniciți să lucreze în lagărele prizonierilor străini, am constatat că s-a utilizat o metodologie în funcție de particularitățile în care se aflau cei peste o mie de emigranți politici români în URSS.

Mai întâi, aceștia trebuiau să cunoască bine limbile română și rusă, să fi absolvit cel puțin studii elementare (generale), să aibă un „trecut revoluționar recunoscut din punct de vedere politic” și să fie recomandat de Secția română a Kominternului sau de Ajutorul Roșu internaționalist (MOPR).

Emigranții politici români cu pregătire superioară și medie (inclusiv pedagogică sau profesională) erau utilizați predilect în alte domenii, unde li se valorificau pregătirea personală, loialitatea față de puterea sovietică. Unii au fost încadrați în institutele de cercetare științifică NII (Научно Исследовательский Институт), înființate din 1943:

NII 99 – în care funcționa, printre altele, Comisia pentru prizonieri de război și internați civili străini, redacția română de radio și cea a ziarului „Grai liber”, Școala și cursurile antifasciste pentru prizonieri;

NII 100 – care avea în subordine centrele de radioemisie și radiorecepție de la Șelkov (cunoscut ca Obiectivul nr. 1) și Podolsk (Obiectivul nr. 2), laboratorul radiotehnic (amplasat în Moscova și denumit Obiectivul nr. 3), școala specială de la Pușkino, în care erau pregătiți radiooperatori pentru infiltrare pe timpul ocupării de noi teritorii și prezenței trupelor sovietice în țările coaliției fasciste.

Acest institut se mai ocupa de pregătirea și infiltrarea în adâncimea dispozitivului inamic a lucrătorilor politici, proveniți dintre emigranții politici aflați în URSS; ajutorarea partizanilor prosovietici și înlesnirea misiunilor acestora în statele/zonele în care ei acționau; schimbarea „regimurilor nelegale” și „împrospătarea acestora”, atunci când condițiile aveau să permită asemenea înlocuiri; pregătirea și monitorizarea curierilor speciali, care țineau legătura cu conducerea partidelor comuniste; întocmirea documentelor de identitate

pentru „nelegalii” infiltrați în adâncimea dispozitivelor inamice; expedierea „încărcăturilor speciale” (bani, armament și muniții, medicamente și echipamente; literatură și filme de propagandă; stații și alte mijloace radio; matrițe și materiale tipografice) pentru comitetele centrale ale partidelor comuniste; punerea la dispoziția partidelor frățești a mijloacelor radiotehnice și operatorilor/radiștilor calificați pentru deservirea acestora.

NII 205 – răspundea de difuzarea emisiunilor radio (în 15 limbi) destinate ascultătorilor din țările europene în care au ajuns sau urmau să ajungă trupele sovietice.

Pentru a se oferi conducerii de partid și de stat sovietice informații actualizate despre ce se întâmpla în lume, aici erau studiate 446 de ziare (în 27 de limbi) din 41 de state și 127 de reviste (în 18 de limbi) din 24 de țări, iar biblioteca institutului număra 253.317 de exemplare, respectiv 110.697 titluri de carte și publicații.

După încheierea războiului, 140 de cetățeni străini, specialiști bine pregătiți și cu înaltă calificare în domeniile în care au lucrat în acest institut, au fost repatriați în țările de origine, mulți ocupând importante demnități politice și statale, mai ales în noile „democrații populare” din centrul și sud-estul Europei, inclusiv din România.

În aceste instituții sovietice specializate au lucrat: Alexandru Bârlădeanu, Bulîh Ida Pinhovskaia, Constantin Doncea, Gheorghe Ecaterina, Kaț Adolf Iosifovici / Dolciu/, Luca /Birman, Waisman/ Betty Idelevna, Malinski Vasile Fedorovici, Măță Alexandru, Morgenștein Rahila Iakovlevna, Nicolskaia Elena /Aberbuh Șeiva, Goldștein Vanda, Fedorova/, Nicolau Alexandru, Osias Saul, Petraru – Ziss Petr Vasilevici, Petrova /Popescu/ Mira a Manuil, Rabinovici Fania Iakovovna, Răutu Leonte/Oigenștein Lev/, Reidiboim Rahil Isaakovna, Roller Mihai, Roman Valter, Spiru Vasile Lvovici, Stere Gheorghe, Tarnovețki Vladislav, Terlețki Constantin, Tisminețki Leonid, Veding Alfred (Galețchi Simion Georgevici), Zalic Alter Avram etc.

Dosarele personale oferă un zguduitor tablou al profundeii înstrăinări a românilor ajunși – prin proprie voință, în anii 1918-1944 – în fosta URSS.

Numeroși emigranți politici români au ajuns instructori sau traducători în lagărele NKVD pentru prizonieri de război după ce și-au oferit personal serviciile, cel mai ades prin intermediul unor scrisori și memorii adresate Anei Pauker sau altor comuniști români influenți în Komintern.

Spre exemplu, Schehter/Șehter Konrad Wolfovici i-a trimis în octombrie 1941 – din orașul Kamensk-Ural – o scrisoare¹⁵ Anei Pauker, în care și-a prezentat autobiografia, și-a descris activitatea revoluționară

și i-a solicitat sprijinul pentru a fi folosit mai util în acțiuni specifice emigrației comuniste românești din URSS.

Din scrisoare rezultă că s-a născut în 1912, la Lencăuți-Cernăuți, într-o familie de evrei, cunoscător al limbilor română, germană și rusă. Era membru al PCdR din 1932¹⁶. A lucrat la Cluj, unde a trăit până în mai 1940, când a fost mobilizat în Armata României¹⁷. După „eliberarea Bucovinei de Nord” (ocuparea acestei părți a României, la sfârșitul lunii iunie 1940, de către trupele sovietice - n.n.) a rămas la Cernăuți. În această perioadă i-a predat „tovarășului Luca László autobiografia¹⁸”, operațiune ce făcea parte din politica de cadre a partidului comunistilor români.

Reprezentantei PCdR i se dădeau asigurări că activitatea revoluționară a autorului era cunoscută de „tovarășii Luca László, Sarah Grünberg, Avram Waissman, Sigheboim șamd”.

La începerea războiului (22 iunie 1941) comunistul român Șehter Konrad „a fost evacuat”, din dispoziția regionalei de partid Cernăuți, în zona Ural, unde a lucrat ca inginer mecanic la Secția specială montaj din orașul Kamen. El justifică faptul că nu a fost încorporat în Armata Roșie întrucât făcea parte „dintre tinerii cetățeni ai URSS”.

Adevăratul motiv al intervenției epistolare este dezvăluit la încheierea scrisorii, unde acesta cerea să fie „îndreptat la munca ilegală în România sau Ungaria, ori la orice altă muncă pe care credeți să o dați unui membru al partidului comunist românesc în împrejurările de azi”.

Dosarul său personal¹⁹ este mult mai bogat, având în vedere că a fost printre primii recomandați pentru munca în rândurile prizonierilor (el fiind acceptat pentru această muncă – conform procesului verbal nr. 13 din 8 ianuarie 1943 – de către Comisia constituită în acest scop²⁰), iar activitatea în folosul structurilor politice și serviciilor de informații-contrainformații sovietice a continuat până în 1946.

La recomandarea Anei Pauker, a lucrat, un an, ca traducător în lagărele de prizonieri români, iar în 1944-1946 a fost inspector în Secția 7 politică a Frontului 4 ucrainean, traducător în aceeași structură a Frontului 2 ucrainean (care a acționat operativ pe teritoriul României – n.n.) și traducător în Direcția Politică a Grupului de armate Sud - Vest din Comisariatul Poporului pentru Apărare (NKO/HKO) al URSS²¹.

După o activitate prodigioasă, desfășurată în structuri de forță sovietice – care se autoprotejau inclusiv prin ținerea sub control (adeseori pe durata întregii vieți active) a propriilor angajați – a obținut toate aprobările necesare și, în data de 15 februarie 1947, s-a repatriat

(împreună cu soția Galina Ivanovna și fata lor Severina, născută în 1946) în România²².

Imediat după sosirea în România, a intrat în legătură cu directorul ARLUS și a fost încadrat la „Cartea Rusă”²³.

Dicler/Dikler Ester Wolfovna a fost nominalizată, alături de alți 21 de comuniști români emigranți politici în URSS, într-un document intitulat „*Tabel cu membrii Partidului Comunist din România, Partidului Comunist din Italia și Partidului Comunist din Ungaria recomandați pentru munca de translatori în lagărele de prizonieri*” înaintat – cu nr. 0578/s din 22 februarie 1943²⁴ – lui Ghiorgi Dimitrov.

Înainte de această dată, ea i-a scris de mai multe ori Anei Pauker, prima scrisoare expediată pe 8 octombrie 1941²⁵, în care o informează că atunci „când a început războiul, am vrut pe front, dar nimeni nu m-a luat în seamă. Am avut noroc și m-am înrolat într-un batalion muncitoresc, ca *politrabotnic* (lucrător politic – n.n.), de fapt eram politruc, de drept eram *politboeș* (luptător politic – n.n.). După schimbări multe, am ajuns la *Glavnii Ștab* (Statul Major General – n.n.), dar fiindcă n-am avut *partbilet* (carnet de partid – n.n.), mi s-a dat pașaport (am fost expediată – n.n.) sub o formă delicată, cu toate că am avut din ștابل (statul major – n.n.) batalionului o caracterizare foarte bună”.

Despre situația în care se găsea în toamna anului 1941, ea preciza că „sunt acum ca oricare refugiată (se afla în satul Nikolaevskoe, Regiunea Stalingrad și lucra în Redacția gazetei „*Kolhoznaia stroica*” / Construcția colhoznică – n.n.), nu mă mai refer că n-am lucruri, n-am nici un lucru cald, nici bani și sunt singură fără de familie, de care nu știu nimic. Plecând pe front, am trimis mama și surorile cu un eșalon și iată, Ana, am vrut să fiu pe front și am ajuns în dosul frontului, mai rău ca orice refugiat, care măcar are lucruri. Să găsesc de lucru este foarte greu, este mare neîncredere față de noi”. Tocmai de aceea, ea – care avea „o vechime de 13 ani în partid și 18 ani de *podpolitic*” (muncă politică ilegalistă – n.n.) – se întreba retoric „Ana scumpă, oare mișcarea muncitorească într-adevăr nu mai are nevoie de noi?”.

Într-o scrisoare, din decembrie 1942²⁶, aceasta îi spunea Anei Pauker: „Ana, după 13 ani de *podpolnii* (muncă ilegală, clandestină – n.n.) este greu să nu existe politicește. Te rog să lupți pentru noi. O să-ți mai fim de folos pentru România sovietică”.

Ana Pauker a reușit să o introducă pe tabelul prin care comunistă Dicler Ester (muncitoare necalificată la Colhozul Engels) era acceptată să fie utilizată la munca de translator într-un lagăr NKVD în care erau deținuți prizonieri români.

Pe 25 ianuarie 1941, Brezman Ciara – împreună cu

Moisescu Slima și Lenuța/Elena Tudorache (sora sa) – i-a scris Anei Pauker²⁷ amintindu-i că „am venit din București după hotărârea Partidului, ca membru de partid din Basarabia, bărbatul meu a rămas mai departe la muncă în România, nefiind basarabean”. Era în munca revoluționară din 1930, în 1933 a intrat în UTC, iar în 1937 în Partid (până la venirea în Basarabia), a fost arestată în 1934, când a stat închisă 4 luni la Galați și în 1938, când a stat 3 luni la Dumbrăveni. „Poate îți aduci aminte de mine, eu eram mică și grasă, iar în fiecare zi predam știri politice și economice în ateliere”. Ana Pauker era rugată să o ajute să fie „încadrată în rândurile luptătorilor”, activitatea ei fiind cunoscută de Dora Roitman (numită, în scrisoare, și Dora – n.n.).

Într-adevăr, Brezman Ciara a fost nominalizată, în februarie 1943, în lista celor 10 femei, emigrante politice aflate în URSS, recomandate pentru a fi folosite ca translatori”, însă „neconfirmate încă” de *Comisia pentru prizonieri*.

Într-un raport strict-secret, din 18 ianuarie 1950, conducerea Lagărului NKVD nr. 74 de la Oranki a analizat în detaliu „Activitatea politico-educativă și culturală de masă desfășurată cu prizonierii de război și persoanele internate”²⁸, domeniu în care instructorii și translatorii români au avut un rol decisiv.

Documentul păstrat în arhivele RGVA precizează – încă de la începutul capitolului dedicat „educării prizonierilor străini” că „În desfășurarea activității antifasciste, aparatul politic și organizația de partid din lagăr s-au ghidat după indicațiile-directive ale secțiilor politice de la direcțiile pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate și ale Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor internate, din regiunea Gorki. Încă de la începutul organizării lagărului, activitatea politică desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele internate a avut următoarele obiective:

a) demascarea ideologiei fasciste, bazate pe ura de rasă, a clicii Hitler-Mussolini și a sateliților acestora, și eliminarea nazismului din conștiința prizonierilor de război și a persoanelor internate;

b) explicarea caracterului just și eliberator al războiului dus de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei fasciste;

c) educarea contingentului în spiritul păcii, al democrației și al stimei față de Uniunea Sovietică, principalul bastion al forțelor democratice internaționale;

d) explicarea superiorității orânduirii socialiste sovietice în raport cu orânduirea capitalistă;

e) punerea la curent a prizonierilor de război și a persoanelor internate cu succesele Uniunii Sovietice în

domeniul politic, cultural și economic, cu modul de trai, viața și patriotismul poporului sovietic;

f) îndoctrinarea prizonierilor de război români, cehi, polonezi și iugoslavi pentru înrolarea în trupele naționale de voluntari, în vederea participării la lupta împotriva armatei hitleriste cu arma în mână;

g) educarea prizonierilor de război și a persoanelor internate în spiritul devotamentului față de noile regimuri democratice, apărute în țările din Europa Centrală și de Sud-Est după înfrângerea Germaniei fasciste;

h) demascarea politicii interne și externe imperialiste a blocului anglo-american și explicarea politicii democratice consecvente a Uniunii Sovietice;

i) educarea prizonierilor de război ca partizani activi ai păcii în întreaga lume”.

Pentru îndeplinirea acestor obiective, aparatul politic și organizația de partid din lagăr au acordat o atenție deosebită muncii cu activul antifascist din rândul prizonierilor de război români, care a fost creat în august 1942 și număra 11 persoane”.

În cazul românilor, numărul prizonierilor antifasciști și a activului antifascist a crescut continuu, situație evidențiată astfel în raportul invocat:

Data	Numărul total de prizonieri	Prizonieri repatriați	Din care:			
			Antifasciști		Activul antifascist	
			Total prizonieri	% din efectiv	Total prizonieri	% din efectiv
1 ianuarie 1943	3.373	-	28	0,8	11	0,3
1 ianuarie 1944	1.209	83	383	31,6	23	1,9
1 ianuarie 1945	3.818	33	2.093	54,8	51	1,3
1 ianuarie 1946	2.467	1.171	1.272	51,6	54	1,8
1 ianuarie 1947	1.387	1.251	596	41,5	72	5,2
1 ianuarie 1948	1.198	-	698	58,3	86	7,2
1 ianuarie 1949	-	1.119	-	-	-	-
Total	-	3.657	-	-	-	-

Raportul semnaleză: „Prizonierii de război repatriați, în marea lor majoritate, erau antifasciști, mai ales cei repatriați în anii 1945, 1946 și 1947” respectiv că „În această perioadă, au fost repatriați din lagăr în țările de origine numeroși activiști devotați socialismului și democrației, ca de exemplu (în cazul românilor - n.n.):

1. Colonelul Drăgănescu, în prezent general, adjunct al șefului Statului-major al Armatei Române.

2. Colonelul Budiș ocupă o poziție importantă în Ministerul de Război.

3. Maiorul Popescu, comandant al trupelor de grăniceri de la granița vestică a României [...]”.

Deși pare a se înscrie în atitudinea autocritică ce se regăsea, ca o cutumă, în rapoartele redactate în epocă, din document rezultă că „urmare a comportamentului fostei conduceri a lagărului (maltratarea prizonierilor de război români, în 1947, permisă de către fostul șef al Administrației lagărului, colonelul Grișciukom), atitudinea prizonierilor de război față de el era marcată de neîncredere și de teamă excesivă.

Prizonierii de război români activiști scriu în darea de seamă cu privire la activitatea activului: „Nici nu se putea vorbi – până la schimbarea care a avut loc în 1947 – de libertate și de inițiativă. În acea perioadă, Secția politică a lagărului – reprezentată de către instructorul politic Terlețki – inspira teamă chiar și activiștilor. Prizonierii de război fugeau de el. Din aceste cauze, antifasciștii se țineau departe de Secția politică, însă acum merg ei înșiși la activiștii politici sovietici pentru a discuta cu despre problemele care-i interesează. După schimbarea conducerii, comportamentul și, mai ales, tactul tuturor organelor lagărului au făcut ca relațiile dintre prizonierii de război și administrația sovietică să fie bune. Ele au dobândit caracterul pe care trebuiau să îl aibă”.

Care era „istoricul revoluționar” al instructorului Terlețki, numit de Komintern formator antifascist al prizonierilor români? Din dosarul personal²⁹ al celui invocat în raportul comandantului Lagărului NKVD de la Oranki rezultă că Terlețki Karol Iliacovici (alias Franko Ștefan, având nume de cod – Marks și Puiu) era cetățean român, de etnie ucraineană, născut pe 27 decembrie 1903 la Cernăuți într-o familie de muncitori. A început să lucreze la vârsta de 15 ani, ca zidar, la Mihăileni, de unde s-a întors (în 1921) la Cernăuți devenind secretar al sindicatului pietrarilor din oraș. A efectuat stagiul militar în armata română în 1925-1927. La doi ani de la trecerea în rezervă (cu gradul de caporal), a fost arestat împreună cu ceilalți membri ai Comitetului Central ai Partidului Socialist Ucrainean „Dezrobirea” din care făcea parte. A devenit membru al Partidului Comunist Român în 1929, iar în decembrie a fost arestat pentru a doua oară. După cea de-a treia arestare din vara anului 1931 și executarea unei condamnări de 1,5 ani, a fost trimis de către PCR în URSS pentru a urma (sub numele conspirativ Franko Ștefan) cursurile Școlii Internaționale Leniniste (MȘL - *МШЛ*) la Moscova. În 1934, la absolvirea MȘL a fost trimis să lucreze (ca strungar și profesor pentru pregătirea politico-ideologică) la Uzina metalurgică „MINIAR” din URSS. Doi ani mai târziu, ca urmare a înrăutățirii stării de sănătate, a fost încadrat ca instructor cultural

la Sanatoriul „Cehov” din Noul Ierusalim – Regiunea Moscova.

La sfârșitul anului 1936 a fost trimis în România, unde a devenit secretar adjunct al Comitetului de partid București, iar în 1937 a fost însărcinat cu coordonarea „muncii legale” în Bucovina. A fost arestat din nou în decembrie 1939 și în februarie 1940 a fost exclus din PCR, măsură anulată în mai 1940 de către noul Secretariat al CC al PCR. După trei luni de mobilizare în Armata României (aprilie-iulie 1940) s-a stabilit în Bucovina ocupată în iunie 1940 de către Armata Roșie, fiind numit de către autoritățile sovietice instructor sindical și apoi vicepreședinte al Raionului Sevchenko din Regiunea Cernăuți. A primit cetățenie sovietică în 1940.

Numele lui figurează într-o adresă (din 9 iunie 1941) prin care CC al PC Ucrainean (bolșevic) a trimis Comisiei Controlului de Partid a VKP (b.) dosarele a „10 comuniști români care locuiau pe teritoriul RSS Ucraineană pentru analizarea acestora în vederea cooptării lor [conform Hotărârii CC al VKP (b.) din 7 iunie 1941 – n.n.] în rândurile VKP (b.)”³⁰.

La retragerea autorităților sovietice de ocupație (iulie 1941) a fost evacuat în URSS, iar din 1942 era deja încadrat (conform Informării operative din 11 februarie 1943, semnate de către cadriștii kominterniști Belov și Novik) ca instructor politic într-un lagăr de prizonieri români³¹. După încheierea războiului, a fost încadrat în NKVD, context în care acesta își actualizează autobiografia și i se întocmește, pe data de 14 octombrie 1947, o amplă *Anchetă specială pentru intrarea ca lucrător NKVD*³² (formular tipizat de 16 pagini) și semnează un *Angajament*³³ pentru respectarea, sub sancțiunea unor aspre pedepse, a regulilor muncii și conspirativității în acest organ de forță al URSS.

Conform unei *Informări cu emigranții politici recomandați de către IKKI pentru munca cu prizonierii*³⁴, în februarie 1943 era încadrat în Lagărul NKVD nr. 100.

Întrucât munca emigranților politici români ajunși instructori și traducători în lagărele NKVD depășea atribuțiile de educatori antifasciști, respectiv cea de mijlocitori ai dialogului dintre prizonieri și autoritățile sovietice, aceștia au fost folosiți în multe alte domenii care au marcat destinul multor români ajunși în captivitatea sovietică: formarea celor două divizii de voluntari români, în 1943-1945, pe teritoriul URSS; anchetarea și judecarea a peste 1.300 de militari și civili români condamnați, între 1941 și 1956, de către tribunalele militare și speciale sovietice; constituirea rețelei de informatori români instruiți pe teritoriul URSS și trimiși apoi în țară etc. ■

NOTE

1. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 25, f. 51.
2. Document înregistrat la cabinetul lui Dimitrov sub nr. 48/s/1943.
3. Comunistul bulgar Ghiorgi Mihailovici Dimitrov (18 iunie 1882-2 iulie 1949) a devenit cunoscut mai ales după incendierea Reichstag-ului (27 februarie 1933) și inculparea sa în procesul de la Leipzig (septembrie-decembrie 1933). Pe 27 februarie 1934 a ajuns în URSS, iar în 1935 a fost ales secretar general al IKKI, funcție pe care a deținut-o până la desființarea Kominternului (15 mai 1943). Imediat după crearea, la 13 iunie 1943, Secției internaționale a PCUS(b), a fost numit șef al acestei structuri (27 decembrie 1943-1945) care a preluat toate atribuțiile Kominternului. Pe lângă funcția de deputat în Sovietul Suprem al URSS (1937-1945), a fost, în Bulgaria, prim-secretar al CC al PCB (11 august 1948-2 iulie 1949) și prim-ministru (23 noiembrie 1946-2 iulie 1949). A decedat pe 2 iulie 1949 la Barvihe, lângă Moscova, fiind bolnav – conform comunicărilor oficiale – de ciroză, diabet și prostată.
4. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 26, f. 45-46.
5. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 5, f. 59-60.
6. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 5, f. 59.
7. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 5, f. 59.
8. După începerea războiului, mai multe instituții de învățământ superior din Basarabia, între care și Facultatea de Studii Agricole și Silvici din Chișinău, și-au continuat activitatea în URSS.
9. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 5, f. 209.
10. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 5, f. 209.
11. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 16, f. 132.
12. RGVA, Fond 4P, Opis 3, dosar 8, f. 12.
13. RGVA, Fond 4P, Opis 3, dosar 8, f. 1 și 2.
14. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 16, f. 155.
15. RGASPI, Fond 495, Opis 286, dosar 52, f. 97.
16. Într-o Informare-operativă datată 27 aprilie 1944, se precizează că acesta era membru la PCR din anul 1933 (RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosarul personal nr.1477, f. 1).
17. A efectuat stagiul militar (între 1 septembrie 1933-toamna anului 1934) în Regimentul 83 infanterie din Cluj (ibidem, f. 1).
18. Autobiografia invocată, datată 10 septembrie 1940, este păstrată în dosarul personal constituit de către Secția cadre a Kominternului (RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosarul personal nr.1477, f. 5).
19. RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosarul nr.1477.
20. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 25, f. 51.
21. RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosarul nr.1477, f. 24.
22. RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosarul nr.1477, f. 23 [Informarea secretă nr. 3.101, din 25 noiembrie 1947, a directorului administrativ al CC al PCUS (b)].
23. RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosarul nr. 1477, f. 28.
24. RGASPI, Fond 495, Opis 77, dosar 26, f. 45-46.
25. RGASPI, Fond 495, Opis 287, dosar 66, f. 5-7.
26. RGASPI, Fond 495, Opis 287, dosar 67, f. 173.
27. RGASPI, Fond 495, Opis 287, dosar 67, f. 8-9.
28. RGVA, Fond 1a, dosar 105, f. 15-80 (document reprodus secvențial în *Prizonieri de război români în Uniunea Sovietică. Documente 1941-1956*, Editura Monitorul Oficial, București, 2013, f. 751-771).
29. RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosar 1.497, f. 2.
30. RGASPI, Fond 495, Opis 255, dosar 1.497, f. 2.
31. RGVA, Fond 4, Opis 5, dosar 26, f. 249 (Protocolul/Procesul-verbal nr. 126/1943)
32. RGVA, Fond 4, Opis 5, dosar 26, f. 238-248.
33. RGVA, Fond 4, Opis 5, dosar 26, f. 244.
34. RGVA, Fond 4P, Opis 3, dosar 8, f. 27.

Generalul de flotilă aeriană Dan Stoian

Locotenentul aviator Dan Stoian

În urmă cu zece ani, într-o zi friguroasă de ianuarie, l-am vizitat pe generalul de flotilă aeriană Dan Stoian. Trăia într-un apartament din Cartierul Militari, din București. Era la scurt timp după ce împlinise 93 de ani. M-a primit cu zâmbetul pe față, îmbrăcat în uniforma de general de aviație și am stat împreună, ascultându-i amintirile, la o masă plină cu poze. Pe servanta din sufragerie era macheta unui avion de bombardament. Aviația a fost viața sa.

Totul a început într-o dimineață oarecare, când a ajuns pe un aerodrom, cu tatăl său, ofițer de infanterie, care în tinerețe făcuse o școală de pilotaj. A avea doar zece ani și în brațele tatălui său își ținea atât de strâns basca încât degetele i-au trecut prin material. Pe atunci, chiar și cu 20 de km pe oră, cât atingea aparatul de zbor, vântul era resimțit cu putere de pilot, pentru că avioanele nu aveau carlingă.

A urmat Liceul Militar "General Gheorghe Macarovici" din Iași, Școala de Aviație din Cotroceni, de doi ani, unde a zburat pe un avion Flit F10-G, cu două aripi, apoi Școala de perfecționare de la Ghimbav, unde a trecut pe avion monomotor cu o singură aripă joasă și tren escamotabil.

Un avion fâșneț, făceam acrobații rapide, tonouri. Acele înșurubări la orizontală, ca să-l scoți din tonou trebuia să dai comanda cu o jumătate de tură înainte – avea să mă lămurească.

Își dorea să ajungă pilot de de vânătoare, dar n-a fost să fie.

Când s-a făcut selecția, care de vânătoare, de bombardament sau de observație, am dat niște probe. Aveam o șosea în linie dreaptă ca reper și făceam tonoul în

lungul șoselei. Am făcut două pe stânga, două pe dreapta și mi s-a părut că n-am ieșit exact pe axul șoselei și am mai tras două. Comisia a considerat că sunt conștiincios și m-a repartizat la Școala de pilotaj de bombardament, comandant era căpitanul Pavlovschi Mihail.

Din martie 1943, pe atunci sublocotenentul Dan Stoian a ajuns pe front, la Zaporojie, pe Nipru. Prima misiune a fost la Marea de Azov, unde a distrus nave și instalații portuare.

Au urmat alte 147 de misiuni de bombardament greu, în picaj și la orizontală, precum și misiuni de recunoaștere îndepărtată, lansând cu precizie 280 de tone de bombe asupra obiectivelor inamice. A fost și a rămas îndrăgostit de faimosul avion nemțesc Yunkers A-4. Cu el a făcut de multe ori glisade. A făcut parte din Escadrila 77 a Grupului 5 Bombardament Greu în Picaj. A luptat pe toate fronturile. În Basarabia, Ucraina, nordul Moldovei, Transilvania, Ungaria până în Cehoslovacia.

Pentru faptele sale de arme a fost distins cu ordinele: „Virtutea Aeronautică” cu spade în clasele „Crucea de Aur” cu două barete și „Cavaler” cu o baretă, „Coroana României” și „Steaua României” cu spade și panglică de „Virtutea Militară” clasa V-a, „Crucea de Fier”, medalia „Victoria”, medalia „Eliberarea Cehoslovaciei”, Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România”.

În caracterizarea de serviciu pe anii 1944-1945, unul din comandanții săi a notat: „Energic și cu multă inițiativă, inteligent și cu bună judecată. Foarte disciplinat și foarte bun camarad, cu o educație ostășească aleasă. Foarte serios, demn, cinstit, caracter deschis, sincer și fără vicii. Cu o pregătire profesională foarte bună și o cultură generală solidă, face să se înscrie printre ofițerii de elită ai armiei”.

Dar, din nou, n-a fost să fie. Odată cu instaurarea noului regim, a fost dat afară din armată, ca mulți alți ofițeri ai Armatei Regale care luptaseră împotriva URSS. A fost nevoit să renunțe la marea sa pasiune, aviația, dar și-a găsit iubirea vieții. Se întâmpla pe când a fost trimis la o Stațiune de Mașini și Tractoare în Alba Iulia. La Aiud, unde erau refugiați părinții viitoarei soții, a mers la bancă pentru a deconta lucrările de arat și acolo avea să o întâlnească pe cea care i-a fost alături mai bine de 66 de ani.

Nicio clipă nu m-am lăsat bătut. Nu mi-a plăcut să fiu un simplu tehnician. Am mers la București, am făcut Facultatea de Mecanică Agricolă și am ajuns inginer – își amintește generalul.

Dacă i-au fost frânte aripile ca pilot militar, în învățământ a avut o carieră strălucită, ajungând până la gradul de conferențiar. Cu toate acestea, pentru generalul de flotilă aeriană Dan Stoian, marea dragoste a rămas aviația.

A murit în anul 2016, la vârsta de 97 de ani! ■

Cecilia SFETCU

Au luptat în Est!

Dintre toate fotografiile trimise pentru această rubrică – unele sosite cu poșta, altele aduse de către o bătrânică sfoasă și temătoare să nu deranjeze „onorata redacție” – mărturisesc că aceasta îmi este cea mai dragă, pentru că ea are o poveste.

Am intrat în casa familiei Radu și Eugenia Greceanu trimis de providență! Am știut-o de cum le-am trecut pragul apartamentului, aflat, undeva, la etajul unu al unui bloc din Drumul Taberei, din București, și mi-a confirmat-o, mult mai târziu, o dedicație pe o carte: „Lui Dan-Dumitru Roman, providențiala apariție a anilor bătrâneții noastre. Radu și Eugenia Greceanu!”

Ce poți să zici la o așa onoare! Mândria că aș merita-o mă copleșește. Cititorul e bun și mă va înțelege...

Știindu-mă slujitor voluntar la Cultul Eroilor, într-o bună zi distinsa doamnă Greceanu a desprins din albumul familiei sale o fotografie. „Toți bărbații din această fotografie au murit pe frontul de Est! Acesta este tatăl meu!” – mi-a mai spus, arătând spre al doilea bărbat din dreapta imaginii.

Instantaneu, mi-am adus aminte de copilul Amilcar Săndulescu, orfan la vârsta de 12 ani, cel care, în biserica de la Mărășești, în 1923, în fața a zece sicrie cu eroi, s-a oprit lângă al patrulea și a spus: „Acesta este tatăl meu!”

Am realizat atunci ceva uluitor: când a rămas orfană de tată, Eugenia Popescu avea 13 ani, cu doar câteva luni mai mult decât Amilcar Săndulescu, fiul Eroului Necunoscut!

Arhitecta Eugenia Greceanu a plecat la cele veșnice în anul 2016, cu patru ani mai târziu decât istoricul și genealogistul Radu Greceanu, soțul ei.

Pe piatra de mormânt a eroului locotenent-colonel Mihail Gh. Popescu, din cimitirul militar Ghencea 1 (parcela 11, rând 3, loc 6), se află inscripția „Am luptat în Est!”

Un titlu mai potrivit nici că se găsea pentru rândurile de mai jos, preluate din *Vocea Tutovei*, 1941.

Dan ROMAN

Articolul scriitorului D. Iov intitulat „Cei 5 frați Borcescu” apărut în „Curentul”, în care spune printre altele că „rar sunt cazurile să fie cinci frați și toți să plece pe front”, mă obligă să arăt că acest pământ de care este legată întreaga noastră ființă cunoaște un caz și mai rar: cei șase frați Popescu care-au plecat să apere mormintele scumpilor noștri strămoși și viața fiilor acestei patrii.

Primul, **locotenent-colonelul Gh. Gh. Popescu**, născut la 1895, îmbracă haina de ofițer de artilerie în 1916. În războiul mondial, ia parte la luptele de la Tâncăbești, din apropierea Bucureștiului, Mărăști, apoi la Solnoc, intrând în cele din urmă victorios cu armatele românești în Budapesta, pentru a stârpi comunismul lui Bela-Kun. Războiul crucii îl găsește ofițer de stat-major la un regiment din zona de operațiuni, unde și moare.

Secundul, **maiorul Mihail Gh. Popescu**, eminentul artilerist, ia parte la repetatele lupte din jurul Odesei, iar în timpul unui atac, o bombă inamică îl îmbracă în haina veșniciei, cu încă alți patru ostași. El este înmormântat lângă fratele lui locotenent-colonelul Gh. Gh. Popescu, la cimitirul Ghencea Militar din București.

Al treilea mucenic este **Cicerone Gh. Popescu**, care a ieșit primul din promoția lui, ca sublocotenent de rezervă din aviație. La întoarcerea, ultima, din misiunile speciale în Basarabia, pe care știa să le ducă la bun sfârșit, cu mult curaj, gloanțe inamice îl doboară în apropierea satului Păun, com. Mihalișeni, jud. Botoșani, în ziua de 28 iunie 1941, unde este și înmormântat.

Îl văd și astăzi pe când era elev al „Liceului Codreanu”: înalt, brunet, cu ochii negri și cu privirea-i caldă și prietenoasă.

Al patrulea, **inginerul Dumitru Gh. Popescu**, are norocul – dacă pot spune

Familia învățătorului Gheorghe Popescu din Perieni, Bârlad, aprilie 1939. Foto Wechsler. Așezați: Elena și Gheorghe Popescu. De la dreapta, doar bărbații: Gheorghe, Mihail, Cicerone, Dumitru, Scipione.

astfel, în comparație cu ceilalți frați – să fie numai rănit la față de-o schiță bolșevică, primind astfel suprema decorație a războiului pe chipul său.

Cel de-al cincilea, **Scipione Gh. Popescu**, sublocotenent aviator la un grup de bombardament, a luptat pe toate fronturile, iar pentru bravura cu care și-a îndeplinit toate însărcinările este decorat cu „Crucea de Aur” și „Coroana României”.

Iar ultimul luptă și astăzi într-un regiment din Transnistria.

Șase frați, șase stavile, șase munți s-au ridicat împotriva unui dușman nemilos, să apere mormântul străbunilor noștri dragi și viața fiilor acestei binecuvântate Patrii și toți din ținutul Bârladului.

Șase plecați, dar numai trei întorși, din care unul cu un semn, în fața căruia se descoperă toate frunțile.

Bârladul a dat Țării și pe acești șase făclieri, care să-i apere drepturile, lângă alți zeci de mii, în fața lumii întregi. Nu șase fii la întâmplare și cine cunoaște îndeaproape istoria acestui ținut, știe câte jertfe a înscris în decursul anilor, pentru permanența scumpei

noastre Moldove, până la Nistru.

Nația aceasta, care-a fost menită din leagăn ca stavilă, ca hotar, împotriva tuturor barbarilor, își trăiește una din cele mai mărețe clipe ale existenței sale.

În timp ce scriu aceste rânduri, mi-apare în față, ca o icoană sfântă a copilăriei duse, figura bătrânului părinte al celor șase eroi, tată a 13 copii și dascăl al atâtor generații ce le-a îndrumat pe aceste meleaguri tutovene, ce-l întâlnesc zilnic: un omuleț nins și încovoiat de ani, dar mai ales împovărat de griji și o întrebare mă furnică: oare noi, cei rămași, ce-i vom putea pune în locul durerii lui mute, ca o supremă mângâiere pentru puținele zile ce i-au mai rămas de trăit?

Jertfa lui este prea mare, dar cu ea Bârladul intră c-o nouă pagină în Panteonul Nemuririi, care până astăzi este cea mai mare jertfă a nației, în acest război sfânt. ■

G. Constandache
(*Vocea Tutovei, 1941*)

SOS operele comemorative de război

O cruce stingheră în Crucea gării Câmpina

Un apel telefonic de la domnul colonel în retragere Vasile Stan, cunoscut publicist militar, ne-a semnalat starea deplorabilă a unui mormânt stingher, străjuit de o cruce, aflat în gara Câmpina. Mormântul aparține soldatului Ion G. Petre, din Regimentul 5 Vlașca.

Aflat în trecere prin această localitate, domnul colonel, format la școala filosofului și poetului latin Terențiu, cel care spunea că nimic din ce-i omenesc nu-i este străin, a rămas neplăcut impresionat și chiar întristat de starea de mizerie în care se afla această cruce, înconjurată de gunoaie, "peturi", sticle goale, cutii de bere ș.a. Abia mai poate fi citit textul de pe cruce:

În memoria soldatului Ion G. Petre, Regimentul 5 Vlașca, împușcat de inamic la 23 noiembrie 1916, ora 3 p.m.

Din cele auzite la fața locului, a reținut povestea acestui mormânt uitat de lume, dar pe lângă care trece, zilnic, o lume grăbită, grăbită și tot mai indiferentă la istoria acestui neam...

O redăm cu rezerva verificării autenticității ei.

Se spune că în toamna anului 1916, un tren cu militari răniți, germani, dar și militari români, adunați de pe câmpul de luptă, a oprit în gara Câmpina. În timp ce trenul aștepta semnalul de plecare, a mai fost adus un militar rănit grav. Un soldat german. Dar, vagonul în care se aflau răniții, toți fixați pe târgi, era supraaglomerat. Nu mai încăpea niciun rănit. Atunci, fără să mai stea la discuție, sanitarii germani au aplicat o soluție cu adevărat nemțească: au scos un soldat român, l-au împușcat și în locul lui au băgat soldatul german.

Și astfel, trenul a plecat spre Germania, lăsând undeva,

la marginea peronului din gara Câmpina, un soldat român căruia soarta i-a jucat ultima festă. Numele lui: Ion G. Petre, Regimentul 5 Vlașca.

Șeful gării și oamenii aflați în preajmă, martori muți și înfricoșați la cele întâmplare, au hotărât să-l îngroape pe bietul soldat fără noroc "în spatele gării", într-un părculeț, ca lumea care trece pe acolo să-i vadă mormântul și, poate, să-i aprindă din când în când o lumânare. O vreme, chiar așa s-a și întâmplat. Dar timpul și-a întins implacabil vălul uitării. Numai o minune a făcut ca această cruce să reziste în picioare vreme de o sută de ani și mai bine!

Nu știu dacă povestea este adevărată. "Se non e vero..." Ciudat mi se pare faptul că familia soldatului din Vlașca n-a catadicsit în acești o sută de ani să-și ia feciorul acasă! Sau poate că nici nu știu unde îi este mormântul...

Ce s-a întâmplat mai departe ne spune, telegrafic, domnul colonel (r) Marian Dulă, un om de la Cultul Eroilor, din Câmpina, care s-a deplasat la fața locului, a făcut curățenie în jurul mormântului și ne-a asigurat că a obținut aprobarea verbală a primarului comunei Poiana Câmpina să revopsească textul de pe monument. "Voi întocmi o solicitare scrisă în acest sens – ne-a precizat domnul Dulă. Am stabilit cu un camarad, care a mai scris pe cruce, să scrie textul cu vopsea neagră pentru a fi vizibil. Cu prima ocazie vom realiza o manifestare patriotică cu elevi, cu atât mai mult cu cât în parcul din apropiere

este bustul mareșalului Averescu, realizat de sculptorul Bolborea..." ■

Foto: Marian Dulă

Vandalizarea plăcii stradale cu numele eroului Tudor Greceanu

Doamna Eleonora Arbănaș, președintele Fundației "Erou căpitan aviator Alexandru Șerbănescu", a lansat în spațiul virtual un mesaj. Îi facem loc în paginile revistei "România erocă", fără alte comentarii!

În ultimii ani de viață, Martha Greceanu, pe lângă susținerea publicării cărții „Drumul celor puțini”, a inițiat demersuri pentru obținerea autorizației de construcție pentru ridicarea unui monument dedicat Grupurilor 6, 7 și 9 Vânătoare, din cel de-al Doilea Război Mondial, și a susținut material edificarea acestuia.

Amplasarea monumentului se dorea a fi în părculețul din zona Radu Beller. Am avut onoarea să particip la o discuție chiar la fața locului, la solicitarea Marthei Greceanu, ocazie cu care l-am reîntâlnit și pe istoricul Neagu Djuvara, care prefațase cartea „Drumul celor puțini” și apăruse în primă ediție. Am constatat că locuitorii din zonă nu agreau propunerea, s-au opus amplasării monumentului și denumirii parcului cu numele aviatorului Tudor Greceanu. „Cineva nu-l dorește și m-a amenințat că dacă o să fie pus, va fi vandalizat! Un vecin al parcului a dat în judecată Administrația monumentelor că nu dorește bolovani în fața casei”, spunea Virgil Scripcariu, sculptorul monumentului, iar un consilier din acea vreme de la Primăria Sectorului 1 a spus: „Comunitatea nu este de acord cu amplasarea acestui monument, indiferent că are autorizație sau nu”.

Peste ani, grație celor implicați și a sculptorului, monumentul a fost ridicat pe un alt amplasament, din păcate după moartea Marthei Greceanu. Acesta se află în București, pe strada Teheran, la intersecția cu străzile Jean Monnet, Maxim Gorki, Cpt. av. Gh. Mărășoiu. Pe monument este scris următorul text:

În amintirea piloților de vânătoare din Grupurile 6, 7 și 9, acei foarte puțini, care întorși de curând în țară, de pe frontul de est, au luptat cu un curaj de nedescris, într-o minoritate covârșitoare, pentru apărarea Bucureștiului contra bombardamentelor din primăvara anului 1944. Martha Greceanu

Dar, ce să vezi, acest adevăr istoric cuprins în textul inscripționat pe monument este evident că nu înseamnă

Foto: Eleonora Arbănaș

nimic... pentru că altfel plăcuța de la una din cele două intrări în părculețul din apropierea monumentului, mai exact cea din dinspre monument, nu ar arăta după cum se vede în imagine. Cine și ce tot are cu numele aviatorului Tudor Greceanu? Se pare că "ștergătorului" nu-i place numele Eroului-Martir Tudor Greceanu! Însă, i-a scăpat plăcuța din partea opusă. Acum, că știe, are două variante: ori manifestă același comportament, pe care nu știu cum să-l calific, ori rescrie numele aviatorului pe plăcuța "agresată".

La ce să ne așteptăm?

La vitregia spațiului se adaugă dușmănia altor oameni, la fel de dotați și de buni ca tine, care nu urmăresc altceva decât să-ți frângă aripile și să teucidă. Cel mai bun învinge... O dată, de două ori, de nouă ori...dar vine momentul aproape inevitabil când cea mai mărunță imponderabilă îți este potrivnică și atunci o dără de fum și flăcări este ultimul drapel pe care îl întinzi, ca un strigăt de adio, pe cerul iubit - spunea Tudor Greceanu în notările sale. ■

Eleonora ARBĂNAȘ

MEDALION

Opritsa Dragalina Popa

Născută la 9 noiembrie 1942, în București, în familia comandoului Virgil Alexandru Dragalina și a Virginiei, născută Theodorescu.

A învățat buchea cărții la vârsta de cinci ani, iar la șapte ani citea curent în franceză. Din clasa întâi până la Bacalaureat a fost elevă la școala cu limba de predare germană, din București. Nu a fost fericită între sași, despre care își amintește că erau șovini și brutali cu cei trei români din clasă.

După bacalaureat a urmat Facultatea de limba și literatura germană, Universitatea București (1960-1965). Examenul de stat l-a luat cu o medie mare, la repartiție având dreptul să aleagă între Arhivele Statului, Institutul de Lingvistică și Radiodifuziunea și Televiziunea Română, Secția Germană. A ales Radiodifuziunea Română. Aici s-a lovit de brutalitatea unui cerber numit Hortensia Roman-Neulander, o femeie despotică și acră la suflet, care a refuzat să-i aprobe o bursă internațională, în Franța, la cursurile de vară susținute cu cheltuielile organizatorilor, pe motiv că "nu cunoaște conținutul acelor cursuri".

O experiență la fel de neplăcută, dar scurtă, a trăit la *Editura pentru Literatură Universală* (1968-1969).

În 1969, în timpul unei excursii în Austria, reușește, împreună cu soțul ei, dr. Valentin Popa, să rămână la Viena, de unde, după câteva luni de lagăr, li se aprobă cererea de emigrare în America.

Era în octombrie 1969. Din acest moment, timp de mai bine de 40 de ani, Opritsa și Valentin Popa au traversat America de pe o coastă pe cealaltă, împinși de oportunități și circumstanțe.

Dr. Valentin Popa și-a refăcut stagiile: New Haven, Connecticut (*Yale University, fellow*); Philadelphia, Pennsylvania (*University of Pennsylvania, rezident*); Chicago, Illinois (*University of Illinois-Assistant Professor*). A lucrat ca *Associate Professor of Medicine* la *University of Chicago*, la *University of Toledo*, Ohio, ca *șef de secție Pulmonologie* și, în sfârșit, la *University of California-Davis, Professor...* În 1986 a renunțat la "academic medicine" și și-a deschis un cabinet particular în Sacramento, California.

Opritsa Popa și-a refăcut studiile de germană, la New York, unde a obținut nota A, adică 10 pe linie. În 1976 a mai făcut o facultate (a treia): *Library Science*, la Ann Arbor, Michigan.

Din 1978 până în 1982, a lucrat, ca bibliotecar, la Biblioteca publică din Toledo, profesie în care a reușit performanțe cu adevărat remarcabile. Au urmat alți 20 de ani, în aceeași profesie, la *University of California-Davis*, California de Nord.

În 1998, pentru prima oară în sistemul celor nouă campusuri ale *University of California*, a fost instituită o nouă și ultimă promovare: titlul de *Distinguished Librarian*.

Opritsa Dragalina Popa a fost prima bibliotecară din cele nouă campusuri ale *University of California* (de Berkeley, la UCLA și până la UC Santa Barbara și UC San

Diego), căreia i s-a acordat titlul de *Distinguished Librarian!*

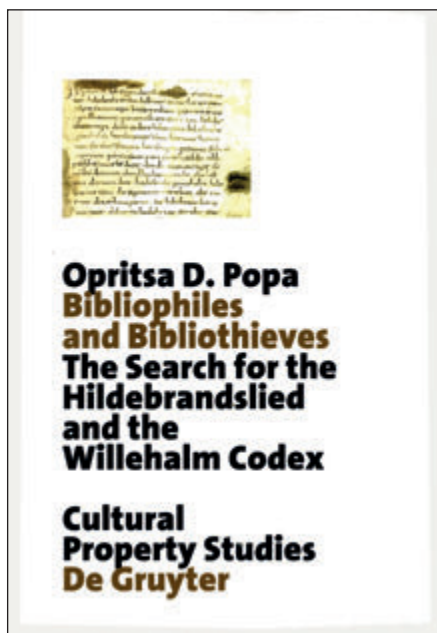
În acești ani și-au adus, în America, familiile rămase în România. În 1975 au venit părinții Opritssei, comandorul Virgil Alexandru Dragalina și soția sa, Virginia. Colonelul Isaia Popa, tatăl lui Valentin, a refuzat să-și părăsească țara. Doar Marioara li s-a alăturat în 1980, după moartea lui Isaia. Virgil Alexandru Dragalina s-a stins în 1980, iar Virginia, soția lui, în 1988. Marioara, mama lui Valentin, a murit în 1990.

Dr. Valentin Popa s-a pensionat în 2002, lăsând în urma lui o carieră de succes și mari satisfacții profesionale. Cinci ani mai târziu, a contractat o boală necruțătoare (infecție virală la creier, provocată de consumul unei mâncări preparate din stridii) și după 12 ani de suferință, mulți ani imobilizat, s-a stins în 2019.

În anul 2002, la vârsta de 60 de ani, Opritsa Dragalina Popa și-a luat rămas bun de la profesie și s-a retras în umbra din care ieșise. Și totuși, nu-și spusese ultimul cuvânt în profesie. Un an mai târziu a apărut lucrarea ei de căpătâi, *Bibliophiles and Bibliothieves*, care s-a bucurat de un succes uriaș.

După mai bine de 20 de ani de la ultima vizită în România, în septembrie 2021, a revenit în țară, într-un pelerinaj la mormântul bunicului ei, generalul Ioan Dragalina, aflat în Cimitirul Bellu Militar, din București, și în Valea Jiului, la crucea ridicată în apropierea Mănăstirii Lainici, în locul unde generalul a fost rănit în Primul Război Mondial. Un moment special a fost întâlnirea cu conducerea Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria", la sediul din Bd. Ion Mihalache nr. 124-126, din București, unde a fost distinsă cu Emblema de Onoare a asociației noastre. ■

Dan ROMAN

În vara anului 1999 am făcut un pelerinaj la Weimar, Merseburg și Kassel, locurile importante pentru cultura și literatura germane. La Kassel, sanctuarul unor valoroase codexuri, am vrut să văd faimosul *Das Hildebrandlied*, manuscrisul *Cântecului lui Hildebrand*. Am fost condusă într-un buncăr subteran, unde un cerber stătea de pază în fața unei vitrine. M-am apropiat timid. Acolo, în lumina irizată, era obiectul fascinației mele. Foiaia de pergament cu celebra baladă, ecoul unei lumi apuse de peste 1200 de ani, versurile acelea scrise pe niște file atât de fragile, atât de vulnerabile...

Știind că trecuse prin foc, prin bombardamente, prin neglijența unor necunosători și prin mâna unor răuvoitori, am privit foaia ca pe un bătrân prieten regăsit, abia stăpânindu-mi lacrimile bucuriei! Îi știam primele versuri pe dinafară din școală: balada începe cu incantația magică: "Ik gihorta dat seggen..." "Am auzit povestea..." A fost odată ca niciodată...

"Cerberul" s-a uitat mirat și m-a întrebat de ce sunt atât de

emoționată. I-am explicat. Veneam de departe, veneam din copilărie, veneam de peste Ocean! A insistat să vorbesc cu directorul bibliotecii! Am ezitat! Ce puteam să-i spun? Că sunt o fire emotivă? Dar m-am supus!

Spre marea mea surprindere, directorul nu era un neamț scorțos, cu ochelarii înșurubați pe nas, ci un tânăr amabil, sensibil. Mi-a povestit că repatrierea manuscrisului, furat de americani după război, este, din punct de vedere politic, un subiect foarte delicat. Documentele,

literaturii), în care a ordonat Mănăstirii Fulda, ca și celorlalte mănăstiri ale imperiului, să devină centre de educație civică și religioasă.

Mănăstirea Fulda a înființat un *Scriptorium*, în care zeci de scribi au început să copieze operele existente la acea vreme: literatura clasică latină și greacă, documente despre agricultură, istorie, construcții, războaie, precum și, evident, texte biblice și tratate religioase. Cum pergamentul folosit în copiere era foarte scump, fiecare

Bibliophiles and Bibliothieves Colecționari și tâlhari...

Opritsa DRAGALINA POPA

filă era folosită la maximum.

Într-un manuscris religios, numit *Liber Sapientiae Solomonis*, rămăseseră două coli albe: prima fila a codexului și ultima. Pe aceste două pagini, doi scribi au transcris o baladă cunoscută până atunci doar prin tradiție orală: *Cântecul lui Hildebrand*. De ce? Nu se știe! Cert este că balada transcrisă este unicat.

Subiectul. Hildebrand, vestitul războinic care își părăsise soția și pruncul pentru a lupta în încăierările cu hunul Attila, se reîntoarce după treizeci de ani în patrie. La graniță, bătrânul războinic este oprit de o patulă. În fruntea ei, un tânăr, care-i barează drumul. Hildebrand îl întreabă cu ce drept? Tânărul răspunde obraznic: "Eu sunt Hadubrand, fiul marelui Hildebrand, care a murit luptând cu Attila!" Emoționat, bătrânul îi spune că el este Hildebrand și îi oferă în dar brățări de aur dobândite în luptă.

descriind eforturile repatrierii, sunt păstrate în arhiva bibliotecii. Nu, nu-mi poate da acces. Ar risca să fie dați în judecată. Am plecat suspinând!...

O lună mai târziu, în America, pe masa mea de lucru, la facultate, erau actele secrete ale bibliotecii universitare din Kassel! Dosare peste dosare, sute și sute de pagini înfățișând eforturile Germaniei din 1943 până în 1972, eforturi legale disperate de a-și regăsi și redobândi comoara furată.

Îi inspirasem încredere tânărului director. Au urmat trei ani de cercetare prin tratate de istorie, prin arhivele naționale americane, interviuri cu martori, discuții cu specialiști.

Așa s-a născut cartea!

Balada. În anul 789, Charlemagne, împăratul francilor și lombarzilor, a emis un document, numit "Epistola de litteris colendis" (Epistola pentru dezvoltarea

Dar Hadubrand i le aruncă în față: el, copilul părăsit, copilul umilit, nu poate accepta momeala unui hun! Și îl provoacă pe bătrân la luptă. În fața oștenilor săi, Hildebrand nu poate ezita, nu poate da înapoi. El își blesteamă soarta, știind că îi e scris să-și omoare fiul. Singurul ecou, singurul lui urmaș va rămâne balada însângeraată, pe care o vor cânta trubadurii, de la curte la curte.

Codexul, cu balada înscrisă pe prima și ultima filă a acestuia, a supraviețuit, uitat o mie de ani, în biblioteca mănăstirii.

Abia în secolul al XIX-lea, balada este redescoperită de Frații Grimm (cei cu basmele). Devine celebră peste noapte: este subiectul a nenumărate studii de limbă, literatură și istorie. Singura baladă germanică păstrată în scris, singura concepută în vers aliterativ, un poem ilustrând limba arhaică, codul de onoare și crezurile vizigote. O operă literară de un dramatism și o frumusețe zguduitoare, care întruchipează începutul limbii și zorile literaturii unui popor! Pentru germani, balada e sfântă! Copiii îi învață versurile încă din școala primară. Așa cum am făcut și eu, o româncă, la școala cu limba de predare germana, din București, în România, pe care am părăsit-o în 1969.

Dispariția Codexului.

Al Doilea Război Mondial. În 1943, Anglia și America dezlănțuie bombardamente masive asupra Germaniei. Orașul Kassel este în mare pericol. Directorul bibliotecii împachetează Codexul, împreună cu alt document valoros, Codexul lui Willehalm, într-o lădiță de lemn, pe care o ascunde în pivnița unui hotel din apropiere. La 22 octombrie 1943, orașul Kassel

este distrus. Trupele americane ocupă orașul și lădița dispăre. Cercetări și anchete nenumărate nu izbutesc să-i dea de urmă.

Manhattan, noiembrie 1945. Un ofițer american oferă spre vânzare două manuscrise medievale unui celebru anticar, Abraham Rosenbach, din New York. Codexul lui Willehalm, mare, arătos, cu iluminată, se vinde cu \$6000, o sumă generoasă pentru anul 1945. Celălalt codex, Liber Sapientae Solomonis (cu Cântecul lui Hildebrand, pe prima și ultima filă), un codex umil, fără iluminată, se vinde cu modesta sumă de \$1,000! Atât cumpărătorul, cât și vânzătorul nu le cunosc valoarea și importanța. Și, dezastru! Ca să-i ascundă proveniența, anticarul taie prima filă de manuscris, cu începutul baladei, pe verso-ul căreia se afla ștampila bibliotecii din Kassel! O păstrează, totuși, sperând s-o vândă separat. Ambele manuscrise dispar în vastul continent, vândute din mână în mână! Paradoxal, niciunul dintre cumpărători nu avea habar de valoarea inestimabilă a codexului Liber Sapientae Solomonis.

De aici înainte intră în acțiune... Opritsa! Am petrecut luni și luni în arhivele naționale, am descoperit documente de mult uitate, relatări verbale ale unor contemporani, care m-au ajutat să urmăresc, pas cu pas, odiseea manuscriselor rătăcind prin colecțiile particulare americane până la repatrierea lor, în 1972. Repatriere care a avut loc după lupte și negocieri acerbe, la cel mai înalt nivel al Departamentului de Stat american.

Până în anul 2003, peripețiile manuscriselor în America rămăseseră necunoscute. Trei ani de cercetare, trei ani de succes!

Manuscrisul cu Cântecul lui Hildebrand a fost repatriat în 1972, cu un avion militar special, fiind însoțit de însuși Helmut Schmidt, viitorul cancelar al Germaniei! Repatrierea Cântecului lui Hildebrand a fost întâmpinată cu o explozie de bucurie! Sute de articole în presă, sute de festivități!

Acum, balada se odihnește în buncărul bibliotecii din Kassel.

Am reușit să descoper și să fac cunoscut și numele ofițerului hoț, ultima enigmă în epopeea baladei. Mi-a trebuit apărarea legală a universității, ca să pot da în vileag numele tâlharului. Se numește Bud Berman! Un ofițer care, după război, a ajuns milionar, vânzând lucruri furate dintr-o țară în ruină. Urmașii lui sunt puternici și bogați: fiica hoțului este reprezentanta liniilor aeriene americane la Washington, iar fiul acestuia este "producer-ul" unor filme de succes la Hollywood.

Aceasta este, pe scurt, povestea "copilului" meu. Îndrăznesc să spun că lucrarea este scrisă cu tensiune dramatică și cu dezvoltarea atentă a caracterelor pozitive și negative, personaje marcante în bibliofilia americană, politicieni de renume, figuri istorice celebre. Cu toate că e scrisă (aproape) în stilul unui roman polițist, adevărul istoric este respectat cu strictețe și documentat în sute de subsoluri, note biografice, cât și printr-o bogată bibliografie.

Mi-am făcut prieteni dragi la Kassel și, cu toată scurgerea timpului, încă primesc scrisori de mulțumire și cuvinte de apreciere! Ce poate fi mai minunat! ■

Opritsa D. Popa, *Bibliophiles and Bibliothieves. The Search for the Hildebrandslied and the Willehalm Codex*. Walter de Gruyter, Berlin, 2003. (Colecționari și tâlhari. Pe urmele Cântecului lui Hildebrand și Codexul lui Willehalm.)

Bibliophiles and Bibliothieves

Ecouri din critica de specialitate

În timp ce cartea lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci* (2003) este ficțiune, studiul lui Popa reprezintă o investigație cu adevărat fascinantă și extrem de inovatoare, îmbrățișând multe și diverse discipline... O simplă enumerare nu poate să descrie cu acuratețe fiorul pe care-l simte cititorul care se afundă în această minunată carte. **Albrecht Classen**, *Rocky Mountain Review of Language and Literature*, 3/2007

O lucrare care trebuie să facă parte din cărțile de căpătâi ale oricărui anticar și iubitor de carte. **Hans-Joachim Koppitz**, *Aus dem Antiquariat*, 2/2007

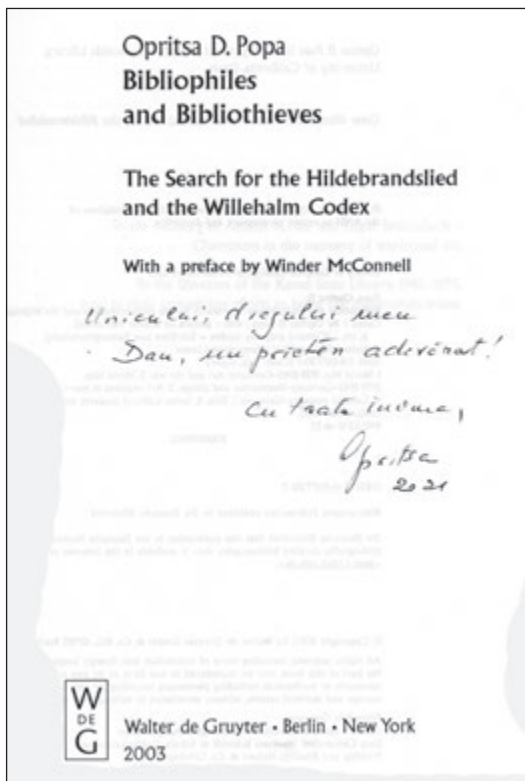
Popa reușește cu multă dibăcie, cu talent literar și folosind un stil elegant, să prezinte o panoramă complexă, atât științifică, cât și istorică, oferind astfel o descriere de-a dreptul fascinantă a evenimentelor și faptelor istorice, descriere asemănătoare unui interesant, pasionant și complex roman polițist. **Ulrike Taenzer**, *Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte*, 2005

Marele merit al autoarei constă și în faptul că a reușit să-l numească pe marele necunoscut, să-l identifice și, astfel, să rezolve ultima enigmă a acestui "roman de crimă culturală" și să dezvăluie numele celui care a furat manuscrisul. **N. Ruge**, *Bulletin Codiclogique*, 1/2005

Autoarea este "Distinguished Librarian" a Bibliotecii Shields, University of California, Davis. După lectura acestei cărți, s-ar putea spune că este și un istoric excepțional și o talentată autoare de lucrări științifice. Doamna Popa reușește să stăpânească o temă complexă, oferind-o într-o minunată limbă engleză ideomatică, o limbă ușor inteligibilă, o limbă plină de tensiune dramatică, care reflectă, în același timp, cunoștințe și noțiuni de o temeinicie absolută. **Axel Halle**, *Bibliothek 3/2004* ■

18 iunie 1998. Opritsa Dragalina Popa (în stânga) primind titlul de Distinguished Librarian.

Contracoperta cărții "Bibliophile and bibliothieves", cu dedicația autoarei pentru colonelul Dumitru Roman: "Unicului, dragului meu Dan, un prieten adevărat. Cu toată inima, Opritsa, 2021"

Opritsa Dragalina Popa n-a uitat de unde a plecat!

În 1989-91, cu sprijinul *American Library Association* și al unor oficii guvernamentale USA (USIA și Ambasada Americană), a reușit să trimită în România, imediat după evenimentele din decembrie 1989, o donație de 240,000 de cărți științifice, precum și computere și microfilme. Cu un grup de profesori americani, a venit de două ori în România și în Republica Moldova, unde a predat cursuri de biblioteconomie la București, Brașov, Iași și Chișinău.

A reușit să obțină pentru bibliotecarii români trei burse de studii în USA.

În 1994, a publicat cea mai amplă bibliografie adnotată în domeniul științelor sociale (peste 1000 de citații adnotate) despre România în timpul lui Ceaușescu: articole științifice, dizertații, documente guvernamentale și monografii, apărute exclusiv în țările vestice. (Vezi: *Ceausescu's Romania; An Annotated Bibliography*. 1994, Greenwood).

În 2021, în pelerinajul făcut la locurile legate de memoria bunicului său, generalul Ioan Dragalina, s-a întâlnit cu conducerea Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria", la sediul din bd. Ion Mihalache nr. 124-126. Cu acest prilej, a donat Bibliotecii "Eroica" două valoroase documente originale: scrisoarea Reginei Maria către fiul său principele Nicolae, un adevărat testament moral; scrisoarea poetului Cincinat Pavelescu trimisă în 1916 generalului Ioan Dragalina, aflat pe patul de moarte în spitalul instalat în Palatul regal din București. ■

Ștefan Augustin Doinaș
(26 aprilie 1922, Cherechiu, Arad-
25 mai 2002, București).

Mistrețul cu colți de argint datează din anul 1945, când poetul avea doar 23 de ani. Este o baladă simbolică despre trecutul istoric, de nepătruns. O narațiune lirică, o cântare reminiscentă și evocativă, despre care autorul ei spunea: "Ceea ce mi-am propus când am scris-o, inspirat de o gravură orientală, a fost să scriu o baladă ale cărei sensuri să fie multiple și care să fie dezghiocate pe măsura cititorului. Fiecare să găsească acolo o interpretare care, întâi de toate, să fie numai a lui."

Publicistul și scriitorul Grigore Buciu are propria-i interpretare, total diferită de ceea ce s-a scris până acum despre Mistrețul cu colți de argint.

Mistrețul cu colți de argint este o baladă cultă, în care prin câteva simboluri este sugerată povestea unei sălbăticiuni vrăjite prin puterea magică a argintului, metalul care vindecă și alungă moartea. Această sălbăticiune care nălucește printre copaci este chiar poporul român, miraculosul neam al codrilor, care a rezistat tuturor vânătorilor veniți din răsărit.

Miticul Levant, de unde vine prințul vânător, e mai mult decât Libanul tradițional, el cuprinzând întregul front de răsărit, de unde au tot năvălit hoardele de vânători, împărații pe care lumea nu putea să-i mai încapă.

E un vânat prețios, fiindcă e fioros ca rezistență în istorie, e mitic și de nevăzut prin codrii lui, când de aramă, când de argint.

Indiferent ce nume poartă, pentru mistreț este același vânător ancestral ce vrea să-l ucidă ritualic, alergându-l prin toată istoria.

Această cronologie este sugerată de natura armelor – săgeată de lemn, de fier, de foc – cele trei mari categorii de arme ale războiului. Sălbăticiunea, când ascunsă în istorie, când la vedere, pune la mari încercări iscusința vânătorului. Colții lui de argint îi nălucesc acestuia printre copaci, în oglinda apei, în firul ierbii, în colțurile lunii, în toate cele care alcătuiesc universul nostru, în care suntem integrați, cu elementele căruia suntem înfrățiți.

Sălbăticiunea istoriei are doar colții de argint pentru a se apăra, o armă magică însă, capabilă să învingă orice vânător levantin. Iar cuceritorul moare în amurg cu glorie puțină, cornul sunând către cer foarte puțin!

Așadar, o baladă pe dos a eroismului, căci nu e vorba

Întoarcerea Prințului poeziei...

de un mistreț, ci de perceperea lui fabuloasă, de către un cuceritor, întotdeauna levantin, care vine să ucidă în codrul-macă al unui neam ce s-a crezut nemuritor.

Copii latră pe lângă el, gonindu-l, dar pădurea îl acoperă cu copacii ei, îl salvează în codreriile ei, ca pe noi, timp de o mie de ani de istorie.

Ca și în „Miorița”, primul strat al citirii ne vorbește de o vânătoare cu un accident mortal, cum dincolo e o crimă neizbutită, ambele fațete aparente ascunzând profunzimile noastre esențiale ca popor. ■

Grigore BUCIU

Pictură (detaliu) din biserica din Urșani. Fotografie realizată de Eugenia Greceanu (1928-2016), arhitectă, care și-a trăit profesia prin bisericile din Transilvania, ca protector al acestor monumente istorice și al bogățiilor lor artistice, și care a făcut cunoscute, prin scris ori prin imaginea fotografică, minunatele picturi, sculpturi în lemn și orfeverii unice pe care le adăpostesc de veacuri. În biserica din satul Urșani, Horezu, se află o pictură care are ca motiv vânătoarea. Un vânător cu arcul întins, ținându-și prada, probabil un iepure sau un lup, imaginea este neclară. În apropierea vânătorului, ceva mai în spate, câinele, așteptând semnalul...

Mistrețul cu colți de argint

Un prinț din Levant îndrăgind vânătoria
prin inimă neagră de codru trecea.

Croindu-și cu greu prin hățșuri cărarea,
cânta dintr-un flaut de os și zicea:

- Veniți să vânăm în păduri nepătrunse
mistrețul cu colți de argint, fioros,
ce zilnic își schimbă în scorburi ascunse
copita și blana și ochiul sticlos...

- Stăpâne, ziceau servitorii cu goarne,
mistrețul acela nu vine pe-aici.
Mai bine s-abatem vânatul cu coarne,
ori vulpile roșii, ori iepurii mici ...

Dar prințul trecea zâmbitor înainte
privea printre arbori atent la culori,
lăsând în culcuș căprioara cuminte
și linxul ce râde cu ochi sclipitori.

Sub fagi el dădea buruiana-ntr-o parte:

- Priviți cum se-nvârte făcându-ne semn
mistrețul cu colți de argint, nu departe:
veniți să-l lovim cu săgeată de lemn!...

- Stăpâne, e apa jucând sub copaci,
zicea servitorul privindu-l isteț.
Dar el răspundea întorcându-se: - Taci...
Și apa sclipea ca un colț de mistreț.

Sub ulmi, el zorea risipite alaiuri:
- Priviți cum pufnește și scurmă stingher,
mistrețul cu colți de argint, peste plaiuri:
veniți să-l lovim cu săgeată de fier!...

- Stăpâne, e iarba foșnind sub copaci,
zicea servitorul zâmbind îndrăzneț.

Dar el răspundea întorcându-se: - Taci...
Și iarba sclipea ca un colț de mistreț.

Sub brazi, el strigă îndemnându-i spre creste:

- Priviți unde-și află odihnă și loc
mistrețul cu colți de argint, din poveste:
veniți să-l lovim cu săgeată de foc!...

- Stăpâne, e luna lucind prin copaci,
zicea servitorul râzând cu dispreț.
Dar el răspunde întorcându-se: - Taci...
Și luna sclipea ca un colț de mistreț.

Dar vai! sub luceferii palizi ai bolții
cum sta în amurg, la izvor aplecat,
veni un mistreț uriaș, și cu colții
îl trase sălbatic prin colbul roșcat.

- Ce fiară ciudată mă umple de sânge,
oprind vânătoria mistrețului meu?
Ce pasăre neagră stă-n lună și plânge?
Ce veștedă frunză mă bate mereu?...

- Stăpâne, mistrețul cu colți ca argintul,
chiar el te-a cuprins, grohăind, sub copaci.
Ascultă cum latră copoi gonindu-l...
Dar prințul răspunse-ntorcându-se. - Taci.

Mai bine ia cornul și sună întruna.
Să suni până mor, către cerul senin...
Atunci asfinți după creste luna
și cornul sună, însă foarte puțin.

Mozaic reprezentând o scenă mitologică, sec. al IV-a, Asia Mică

Nichita Stănescu

Oedip soldat

De nu v-a fost frică să vă nașteți
de ce nu vă este frică să muriți!
Mielul nu este de mâncare
și nici de jertfă.
El este sămânța
devenindă berbec.

Scoate-ți din cort sabia murdară de
sânge.
Scoate-ți mortul din cort.
Carnea a început să-ți ruginească.
A copil nou născut miroase
steaua.

Spală-ți de tine însuți, –
sămânța și glonțul...

Ce-au lăsat animalele după ce-au
mâncat,
ce-au lăsat ele din terminația lor, –
asta ești tu
și nici macar asta.

Muci fosforescenti ești, trădătorule,
muci care se văd pe întunericul fără de
stele
noaptea și ziua.
În negrija nimănuia ești
în nedorul nimănuia ești

Să tragi în propria ta țară,
fără să știi că-ți este propria ta mamă.
Nu te iartă de mizerie
lepădatule înainte devreme
sabie pe care s-au urinat toate
fecioarele.
Arma ta e jegul luminii.
Mila sângelui scurs
n-o să ți-o împodobească niciodată.

Te blestem:
să stai îmbrățișat cu propria ta crimă,
să-ți putrezească în brațe
câinele inimii mele.

Să n-ai parte de moarte.
Și când îți va fi sete
din mormânt să sugi ochiul
copilului mort

Focul să-ți țină umbră!
Frig să-ți fie focul!
Să arzi fără de moarte,
tu, care tragi împotriva propriei tale
țări,
chiar dacă nu știi că ea îți este mamă.

Să supraviețuiești păcatului tău!
Să vrei lapte
și să bei piatră!

... Iar gingășia pe care ai părgănit-o
să te facă gingaș și proaspăt ca frul
ierbii,
soldatul nefericit, al tatii
scump și iubit
al tatii soldat
scump și tragic și iubit.

SEMNAL EDITORIAL

Generalul Toma Dumitrescu, o biografie

Cornel C. Mărculescu, *Generalul Toma Dumitrescu (1877-1936). Personalitatea, cariera militară și activitatea diplomatică*, Editura Cetatea de Scaun, 2022.

Semnalăm publicarea unei monografii remarcabile a generalului Toma Dumitrescu, când suntem încă în atmosfera generată de aniversarea unui veac de la încheierea Conferinței de Pace de la Paris (1920).

Autorul ei, profesorul Cornel C. Mărculescu, a făcut o muncă deosebită, cercetând mai mulți ani și adunând informații diverse despre personajul său, strânse cu migală și perseverență din surse primare, din arhive, biblioteci și din contactul direct cu urmașii generalului sau cu cei care l-au cunoscut.

Felicitări editurii Cetatea de Scaun, din Târgoviște, pentru această opțiune, cu atât mai mult cu cât Toma Dumitrescu este o figură dâmbovițeană reprezentativă pentru județul în care s-a născut.

Profesorul Cornel Mărculescu și-a susținut teza de doctorat la Universitatea din Târgoviște cu un subiect legat de personalitatea lui

Toma Dumitrescu, descoperind din timp viața extraordinară a unui militar dedicat carierei sale și Țării. Cadru didactic respectat, Cornel Mărculescu este neobosit ca "om al cetății", o prezență agreabilă în viața spirituală dâmbovițeană, în asociații și fundații profesionale diverse. El face cinste Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria", ca membru în conducere și vicepreședinte al filialei Dâmbovița. Aceste informații sumare despre autor reprezintă un motiv în plus pentru cititori de a citi cartea dedicată unui erou al Armatei române, care a dat măsura devotamentului său atât pe frontul de luptă, cât și pe frontul păcii.

Suntem în fața unei lucrări științifice cu un conținut complex, structurat pe patru capitole, aparat critic dezvoltat, bibliografie bogată și elaborată cu pricepere, încadrată perfect în genul de lucrări de monografie. Lectura este plăcută, datorită stilului de abordare deschis, fluent, la îndemâna oricărui cititor. Descrierea faptelor și împrejurărilor crează așteptări, stârnește interesul, întâlnim puncte culminante cu stări care emoționează prin tragismul sau frumusețea lor, ceea ce fac din personaj un erou. Mediile sociale și profesionale în care se mișcă personajul permit să descifrăm calitățile excepționale ale lui Toma Dumitrescu: el este capabil să interacționeze cu personalități din înalta societate, cu oficiali de cel mai înalt rang la nivel național sau european, cu soldați sau colegi din Marele Stat Major, din comandamente de mari unități, Școala Superioară de Război, atașaturi militare sau comandamente militare interaliate. Manierat, modest, dar demn, Toma Dumitrescu este un ofițer respectat, conștient de valoarea sa, pregătit, calculat, ascultat în sfaturile sale de cei mai "în vogă" oameni ai timpului său, de la prim-ministru, șeful Marelui Cartier General, miniștri, generalii aliați (Berthelot, Petain, Foch), diplomați din comisiile Conferinței de pace sau ale Ligii Națiunilor. Mișcându-se cu dezinvoltură în cercurile înalte, a rămas mereu legat de originile sale,

de care era mândru, ca fiu al satului (comuna Hăbeni, sat Racovița), născut și educat într-o familie de preot, în poveștile eroice despre Războiul de Independență (1877, anul în care s-a născut), în rigoarea pe care i-o impunea condiția părinților săi, de fruntași ai comunității.

Cea mai mare atenție este acordată anilor de formare a ofițerului Toma Dumitrescu, carierei militare, abilităților de comandant, profesor și teoretician militar. Dar cea mai interesantă parte a lucrării este dedicată activității ca diplomat militar, atașat pe lângă misiuni diplomatice, ofițer de legătură pe lângă comandamentele aliate, expert și consilier în mai multe comisii ale Conferinței de pace din 1919-1920 sau ale Ligii Națiunilor (în special în Comisia pentru Dezarmare). O realitate inedită, specificul și rigorile unei lumi strict reglementată de reguli și protocoale, în care te poți mișca eficient și benefic pentru scopul tău numai prin experiență, talent și inteligență. Se pare că Toma Dumitrescu le-a avut pe toate, atâta timp cât oameni de seamă, precum Nicolae Titulescu, I.I.C. Brătianu sau Alexandru Vaida Voevod, au avut încredere în el, solicitându-l să lucreze în cele mai delicate dosare.

În cuprinsul cărții întâlnim și informații actuale despre locul lui Toma Dumitrescu în memoria comunității dâmbovițene: mormântul generalului din Cimitirul Bellu Militar, Monumentul eroilor din satul Racovița, ridicat din inițiativa și cu sprijinul financiar al generalului Toma Dumitrescu (finalizat la 3 octombrie 1937, la un an de la moartea sa), acordarea denumirii onorifice Toma Dumitrescu unor școli, așezăminte culturale, asociații.

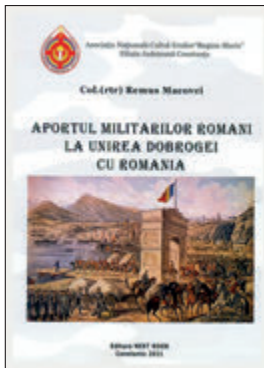
Volumul conține 23 de anexe (peste 135 de pagini), a căror lectură reînvie o epocă de glorie și frământări. Ultima anexă reprezintă o coliță de fotografii personale de familie sau ilustrând imobile reprezentative pentru locurile natale. ■

**Colonel (rtr.) prof. univ. dr.
Alexandru OȘCA**

VITRINA CU CĂRȚI

- O rubrică prezentată de Grigore Buciu -

Colonel (rtr) Remus Macovei, *Aportul militarilor români la unirea Dobrogei cu România*, Editura Next Book, Constanța, 2011.

Această recentă lucrare a colonelului Remus Macovei apare sub sigla Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” – Filiala județeană Constanța, al cărei președinte este de mulți ani. Pe foaia de gardă titlul este completat cu anii la care se referă studiul, 1872-1880, deși sunt suficiente referiri, în partea de început, la ocuparea Dobrogei ca provincie otomană, de către armata rusă, care organizează și administrația acestui ținut.

Despre Dobrogea s-a scris relativ mult și interesant, dovadă fiind și lunga listă bibliografică ce se întinde pe mai bine de șase pagini, cuprinzând fonduri de arhivă, documente oficiale din colecția monitorului, periodice, internet, lucrări generale, studii și articole, izvoare pe care autorul le consultă pentru a creiona cu acuratețe științifică imaginea Dobrogei, care iese de sub tutela Imperiului Otoman, trece prin cea a Imperiului Țarist și intră, după Congresul de Pace de la Berlin, în componența firească a statului român.

Activitatea publicistică în domeniul cercetării istorice a ținutului dintre Dunăre și Mare a lui Remus Macovei este bogată și semnificativă, temele alese fiind în conexiune directă cu armata și cu eroismul dobrogenilor, indiferent de etnia căreia îi aparțin. Amintim doar câteva: *De la Turtucaia la Budapesta. Prinsoala de sânge al militarilor constănțeni în campania 1916-1919; Regimentul 34 Infanterie, de la Constanța la Kandahar; Ocupația militară a Dobrogei de către Puterile Aliate. Reinstalarea autorităților românești în Dobrogea, noiembrie 1918-decembrie 1919; Eroii musulmani în Armata Română; Stan*

Poetaș, generalul nepereche. Prima lucrare din capul listei a fost distinsă cu Premiul Dragalina al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Lucrările lui Remus Macovei sunt monumentele sale spirituale pe care le ridică pe drumul trecerii sale prin această viață, semne pentru generațiile viitoare chemate, de un militar de carieră și un luptător pentru dreptate și adevăr, să nu-și uite istoria.

Retrocedarea Dobrogei vine la pachet cu recunoașterea independenței de stat a României la Congresul de Pace de la Berlin, din iunie 1878, și prezintă una din unirile preliminare ale românilor, care au precedat Marea Unire de la 1918. Au mai fost și altele care au alimentat visul de unitate politică, o unitate care să acopere unitatea de limbă, obiceiuri, ritualuri, credință. Prima, în antichitate, a lui Burebista care a unit gețiile răzlețe într-un imperiu mare, el fiind regele regilor, cum îl numea împăratul roman, apoi Mircea cel Bătrân a unit cu sabia Podunavia până la Marea cea Mare cu Țara Românească, iar Mihai Viteazul a visat și mai mult, cu ochii deschiși, dar arma ucigașilor a spulberat realitatea ce abia se înfiripase.

Autorul își propune, și reușește, să descrie cu multe amănunte interesante și cu rigoare situația armatei române în campania din Bulgaria, dificultățile pe care le înfruntă politicienii români presați de ocupația militară rusească, în recunoașterea drepturilor lor istorice și legitime, măsurile de luare în primire a Dobrogei, instalarea unităților militare și a administrației românești, relațiile cu militarii ruși din Dobrogea și, în general, rolul activ și organizat al militarilor în toată această poveste, până în 1880, când sunt lămurite dificultățile legate de stabilirea frontierei româno-bulgare.

Descrieri stării administrative-teritoriale și a situației etnice și religioase, existente în 1877, ne proiectează într-o Dobroge arhaică, de coloratură otomană. Un ținut înstrăinat, în care românitatea abia se zărește.

Cele trei județe din sudul Basarabiei ținuseră pe vremea lui Dobrotici de Dobrogea, apoi au fost ale Țării Românești, ale Moldovei, apoi otomane, apoi rusești, iar prin Pacea de la Paris, din 1856, fuseseră luate de la Rusia și date României. O centură de siguranță europeană

gestionată de România, în prelungirea celei din Dobrogea otomană, pusă în calea tendințelor Imperiului Țarist de a ajunge la Bosfor, devenind astfel o putere mediteraneeană.

Fără îndoială, se știa că Rusia se pregătește de război cu turcii, un imperiu îmbrătrânit în vechile lui dogme. Independența României se votează, oarecum intempestiv la prima vedere, în Parlament, pe 9 mai 1877, dar nu este destul. Marile puteri nu o recunosc și nu știu care va fi situația după războiul ruso-turc. Trebuia intrat în luptă alături de ruși. Se fac preparativele necesare pentru a salva țara de o ocupație militară tacită, în urma trecerii trupelor rusești către redutele din sudul Dunării și staționarea sine die a acestora în România, după obiceiul pravoslavnic.

În lucrare sunt descrise preparativele de război, structura armatei, modul de cooperare și situația imediat următoare după obținerea victoriei.

Rușii trec Dunărea și intră în Dobrogea în iunie 1877, și după o bătălie ceva mai importantă în care otomanii sunt înfrânți, găsesc o regiune din care armata turcă se retrăsese și odată cu ea majoritatea populației musulmane și o bună parte din bulgari. Aceștia din urmă, vreo 450, cer după un timp să se întoarcă, simțindu-se rude apropiate cu rușii. Se instalează armata rusă în garnizoane, administrația rusească în toate comunitățile, se stabilește ca limbă oficială bulgara, deși ei nu erau minoritate majoritară, ci românii, 19%. Redactarea actelor în limba română era pedepsită cu închisoarea. Probabil că rușii și bulgarii știau ceva în legătură cu alipirea Dobrogei la Bulgaria, după război, ceea ce s-ar fi și întâmplat, dacă marile puteri n-ar fi văzut un pericol în vecinătatea directă a Rusiei cu Bulgaria. Locuințele și bunurile musulmanilor emigrați au fost devastate, jefuite, însușite de oricine a dorit. Doar Sulina, unde era sediul administrativ al Comisiei Europene a Dunării, n-a putut fi ocupată de ruși, din motive circumstanțiale.

Tratatul de pace de la San Stefano a încheiat războiul ruso-turc la care România fusese parte activă, nu ne-a adus din partea rușilor recompensa binemeritată. Ei au propus ca Bulgaria să fie împărțită în două, nord-sud, partea dinspre mare cu capitala la Târnovo să conțină și Dobrogea. S-au opus otomanii. Apoi rușii au fost „generoși”, au luat României cele trei județe din sudul Basarabiei la schimb cu Dobrogea otomană, care nu era, evident, a rușilor.

Proteste în țară, opoziție în parlament,

agitație antirusescă, ceea ce îl supără pe Alexandru al II-lea, care îl avertizează pe rege că va instala administrație rusească în România și va dezarma armata română. Armata rusă era staționată în România și în Dobrogea. Carol I îi răspunde că nu este de acord și că armata care a luptat cu succes la Plevna nu se va lăsa dezarmată, sugerând că va trece la apărare. El chiar a organizat linia de apărare a țării pe aliniamentul Ploiești-Târgoviște-Pitești-Craiova. Rușii se retrag în iunie 1878, după încheierea Congresului de Pace de la Berlin.

România începe prospecțiunile de cunoaștere a situației din Dobrogea și de stabilire a instalării garnizoanelor militare și administrației românești acolo. Sunt implicați militari, apreciați, vorbesc de elita armatei, pentru pregătirea, priceperea, seriozitatea și patriotismul lor, începând cu generalul Ștefan Fălcoianu, care va fi ales și membru al Academiei Române.

S-a elaborat o legislație specială de preluare, iar procesul a avut loc pașnic și treptat. Nu s-a întâmplat ca în Bosnia-Herțegovina revenită Vienei, unde s-a

întrebuințat o armată de 200 000 de oameni pentru a învinge populația musulmană. Poate că la noi situația a fost favorizată și de faptul că Dobrogea era preluată de la administrația rusească. Dar sunt piedici. Abia pe 20 noiembrie țarul dă ordin de deblocare a birocrăției de predare-primire. Pe 23 noiembrie, formal, administrația rusă încetează. Bulgara ca limbă oficială a încetat de facto, româna, limba țării oficializându-se de la sine, fără nicio reglementare.

A fost nevoie urgentă de ocuparea militară a Dobrogei, pentru a ține în frâu ordinea publică, apăruseră bande de jefuitori, și pentru a intimida forțele bulgare, care la instigarea rușilor se organizau, nemulțumite că nu le fusese dată lor. Nu era doar un protest declarativ, ci și introducerea de arme pentru o insurecție bulgărească. Liderul bulgarilor dobrogeni declară oficial că sunt arme și muniții rămase, dar ei acceptă anexarea la România dacă aceasta este decizia rușilor.

Remus Macovei descrie preparativele militare cu lux de amănunte. Trupele

române trec Dunărea pe la Brăila, în 14 noiembrie 1878, în prezența principelui Carol însoțit de o delegație militară de rang înalt. E momentul oficial de preluare a Dobrogei de către România, Ziua oficială a Dobrogei. Pentru a nu provoca crize locale s-au evitat localitățile majoritar bulgărești pentru primirea și cartiruirea trupelor române.

Trupele ruse au rămas însă în Dobrogea și după instalarea administrației române. Abia pe 6 februarie 1879 începe retragerea, care se încheie în ultima decadă a lunii aprilie. Comisia internațională de stabilire a frontierei solicită României o comisie de militari, care în caz de nevoie să execute și lucrările topografice necesare. Se formează o comisie română de militari care asigură apărarea și deplasarea în teren a Comisiei de delimitare. România a cerut Silistra, dar a fost refuzată. Rușii voiau mereu să muște din Dobrogea în favoarea Bulgariei. Sunt foarte interesante relațiile autorului despre dificultățile stabilirii graniței la Silistra.

În concluzie, o carte excelentă. ■

Mircea Tănase, *Parașutiștii, între mirajul legendelor și memoria documentelor. Studii, documente, evocări, mărturii*, Editura Militară, București, 2021.

Este o carte importantă pentru istoria modernă a armatei române. Cei interesați de apariția și evoluția parașutismului românesc au la îndemână o lucrare documentară, în care sunt cuprinse documente în legătură cu parașutismul și parașutiștii, multe dintre ele inedite. Un număr important de evocări ale unor personalități ale parașutismului militar ca armă modernă de luptă, foarte eficientă, întregesc imaginea de ansamblu a parașutiștilor.

Autorul, el însuși parașutist, a lucrat multă vreme în presa de specialitate

a armatei, fiind redactor-șef al revistei „Gândirea militară românească”, a publicat evocări și documente în diferite publicații, a susținut comunicări științifice etc. Acestea și altele semnate de alți autori – arma aceasta modernă, fiind învăluită de un oarecare mister, a generat multe legende – și publicate de asemenea au fost strânse între coperțile acestei cărți.

Citindu-le integral sau parțial, în funcție de interes, cititorul se familiarizează cu o istorie fascinantă despre o armă fascinantă, care știm, din documentare existente, cât de utilă a fost pentru slăbirea frontului german.

După folosirea aviației incipiente în Primul Război Mondial, pentru observarea câmpului de luptă și misiuni de cercetare la inamic, specialiștii militari și-au dat seama ce înseamnă transportarea pe calea aerului a luptătorilor și plasarea lor în câmpul de luptă, ce avantaje prezintă un parașutist militar profesionist care dispune de o condiție fizică excelentă și o pregătire de luptă pluridisciplinară. Ei pot fi, în spatele frontului, informatori, sabotori, teroriști și alte acțiuni specifice pentru slăbirea frontului în desfășurare, și nu numai, cuprinse sub numele generic de misiuni speciale. La ora actuală toate armatele moderne au trupe de desant aerian, folosite cu eficiență în cele mai dificile

misiuni de luptă. Ele au apărut treptat în perioada interbelică. Un studiu comparativ „al celei mai noi și mai grozave arme” este inclus în lucrare, după ce în debutul ei se face o reparație morală unui pionier român al aeronauticii mondiale, care și-a experimentat încercările, în Polonia, pe la începutul secolului al XIX-lea.

Românul bucovinean lordache Cuparencu a conceput și înălțat în 1806-1808, la Varșovia și Vilnius, baloane cu aer cald, care au uimit lumea de atunci.

În Țara Românească astfel de realizări s-au întâmplat pe la 1818 și mai târziu, când a fost înălțată în aer bășica lui Caragea. Arma parașutiștilor ca atare a apărut în timpul celui de-al doilea război mondial și este legată de numele mareșalului Ion Antonescu. Șeful statului a ordonat Statului Major al Aerului organizarea unui batalion de parașutiști, care s-a înființat pe 30 martie 1942 printr-o companie, iar în iunie același an ia ființă Batalionul 4 Parașutiști.

Studiul dedicat acestui eveniment relevă faptul că unitatea a evoluat și s-a înzestrat departe de ochii lui Hitler, considerându-se că ar fi impus folosirea ei pe frontul de răsărit. Antonescu și-a dat seama de avantajele acestei arme, probabil și ca urmare a desantului sovietic, format din basarabeni legionari care au avut menirea de a-l asasi, și de parașutiști englezi

care aveau misiunea de a-i sensibiliza pe conducătorii români să se alătore Aliaților. Ironia sorții face ca un ofițer parașutist să comande plutonul de execuție care l-a ucis pe mareșal, asta după ce parașutiștii fuseseră deciziți la un moment dat să-l elibereze pe Antonescu, după ce regele l-a arestat.

În august 1944 parașutiștii au plătit cu viața în luptele de la porțile Capitalei, astfel: doi ofițeri, trei subofițeri și paisprezece soldați.

Sunt evocate figurile unor legende ale acestei arme: Smaranda Brăescu, femeia care și-a dedicat întreaga viață acestei pasiuni fără precedent în lumea feminină; Grigore Baștan, care a evoluat de la gradul de sergent la cel de general-maior și a fost un reper al recordului de înălțime, 10.000 m, un as incontestabil al acestei arme. Sunt

publicate și peripecțiile altor parașutiști de excepție, cum este mărturia tulburătoare din „Scrisoare către confracții mei de suferință” a parașutistului Irimi Reinhold, hăituit după 23 august 1944 pentru a fi trimis la muncă forțată în URSS, apoi închis în închisorile politice ale timpului și în sfârșit emigrat în Germania pentru a scăpa de toate, căci era etnic german.

Arma e desființată imediat după război și reînființată în 1950, în ciuda multor dificultăți, și reușește să se impună în scurt timp ca o armă de elită, Buzău și Caracal devenind garnizoanele parașutiștilor.

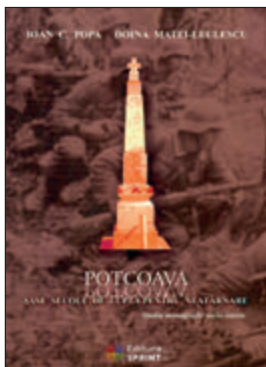
De aici au plecat la București și la Timișoara în decembrie 1989 și apoi la Tg. Mureș în martie 1990, parașutiștii mirându-se că au fost implicați în aceste evenimente. Însă nici ei, nici autorul nu ne spun ce

misiuni au avut și ce rol au jucat în acele zile care au transformat țara pentru totdeauna.

S-a scris mult despre acești oameni, cărțile și articolele nereușind să risipească misterul ce-i înconjoară. Au și un muzeu specific, la Buzău, care fixează repere în istoria și evoluția lor. Timpurile pe care le trăim ridică însă și întrebarea: „Mai avem nevoie de parașutiști?” – care constituie titlul unui studiu de final. Cine știe? Poate avem, având în vedere ce se întâmplă pe lângă noi, în Ucraina vecină, care încearcă să supraviețuiască având în spinare cuțitul înfipt de ruși – statul fost tutelar și prieten care s-a născut în Evul Mediu la Kiev.

Cartea lui Mircea Tănase aduce un omagiu tuturor confracțiilor săi, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de existență a parașutismului militar în România. ■

Ioan C. Popa, Doina Matei-Leulescu, Potcoava, șase secole de luptă pentru neatarnare, Editura Print, 2021, Suceava.

Pe măsură ce atitudinea oficială față de istoria neamului se mulează tot mai mult pe efortul, discutabil, de ducere în derizoriu și de anulare a unui trecut care dă dimensiunea identitară a fiecărui popor, s-a înfiripat o mișcare de scriere a monografiilor sătești. Această istorie care vine de jos în sus are menirea de a evidenția pluridisciplinar evoluția comunității sătești, pe puținele date care se găsesc pentru perioade mai îndepărtate, rezumându-se de multe ori la ultimul secol, despre care se știu mai multe și ai cărui martori mai există încă.

Multele monografii de acest gen apărute de la revoluție încoace par la prima vedere o eliberare de sub cenzura nivelatoare, dar dincolo de aceasta ele reprezintă piesele unui puzzle, care montate, la un moment dat, una lângă alta dau imaginea socio-culturală a întregii societăți românești.

Mai este o cauză care a generat această mișcare monografică: golirea satelor și orașelor mici de locuitorii în puterea vârstei, prin migrarea masivă în străinătate și în centrele urbane din interior, la care se adaugă și însemnata pierdere de vieți omenești din cauza pandemiei de gripă, începând din 2019.

Localitățile se golesc, casele părăsire se ruinează și sunt înlocuite, vândute orașenilor dornici de refugii departe de oraș, și vândute urmează aceeași soartă demolatoare. Dispar dovezile diversității hibride, nivelatoare, fără specific local. Noroc cu muzeele județene ale satului care mai conservă câte ceva.

Intellectualii ridicați din aceste localități, deveniți fi ai satului ca o recunoaștere a importanței lor reprezentative pentru comunitate, scriu monografia satului, a orașului, a ținutului. E un gest de recunoștință dar și de nostalgie după o copilărie și tinerețe pierdute, după un areal matricial în care s-au format și pe cale de dispariție.

Lucrarea de față se înscrie în aceste coordonate. Comuna Potcoava cu satele ei alcătuitoare este undeva la câțiva kilometri de Slatina și și-a pierdut nu demult statutul rural, devenind oraș. Orașul Potcoava!

Parcurgând-o, îți dai seama că, dacă ar fi puțin ajustată, ar putea fi introdusă ca manual de istorie locală în programa de istorie a școlărilor – câteva cursuri – dacă, doamne ferește, „România educată” nu este decât o mască pentru „România eșuată”.

Titlul e generos – șase secole de luptă pentru neatarnare – dar din punct de vedere al acoperirii științifice aplicate este doar o lozincă. Un adevăr valabil

pentru toate satele de moșneni din țările românești, valabil pentru țărănul român care a plecat la oaste să-și apere țara ori de câte ori a fost chemat.

În capitolul introductiv al lucrării se încearcă o etimologie a numelui atât de ciudat, Potcoava, fără a se putea ieși din mit, și stabilirea unui început, a unei întemeieri care este la fel de dificilă. Cu siguranță, istoria lui începe într-un luminiș de pădure, departe, într-un luminiș al epocii bronzului sau mai departe. Singura atestare documentară certă este un hrisov de la Curtea de Argeș, din 7 iulie 6931 de la facerea lumii (1423), prin care Dan al II-lea Basarab se stabilesc hotarele moșiei ohabnice Potcoava, aparținătoare „moșnenilor de baștină ce se zic frățești, măielești și onești.

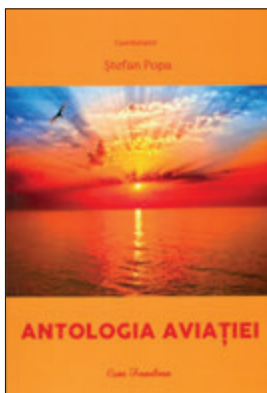
Statutul de obază al unei așezări înseamnă o comunitate protejată de obligații față de boieri și mănăstiri, ea supunându-se direct domnului contra unui bir simbolic, un cal pe an pentru oastea cea mare și desigur apărarea țării. Obaba s-a transformat cu timpul în nume propriu, devenind așezări care au avut acest statut – Obaba de sub Piatra – Țara Hațegului, Hobița lui Brâncuși, Gorj, Odăile în Călărași, poate și Hodivoaia etc.

Participarea celor din satele Potcoavei, atestată documentar, la „lupta pentru neatarnare” începe cu revoluția de la 1848, când e menționat un Nestor, căpraru ot Potcoava, în oastea lui Gheorghe Magheru, alături de alți șase bărbați din județul Olț.

Monografia devine un izvor documentar foarte bine realizat, cu amănunte sociale, date concrete și locuri-situații în care au căzut cetățenii din satele acestui oraș

(acum) în Războiul de Independență, al doilea război balcanic, primul și al doilea război mondial, prizonieratul în lagărele germane din primul război mondial, abia de la pagina 35. Pe parcursul a circa 150 de pagini, lucrarea abundă de date precise, despre eroi identificați după actele civile și evidențele militare, realizându-se astfel o ieșire din concepția statistică a majorității lucrărilor de acest fel și înfățișarea unor eroi – nominal, care au avut părinți, uneori soții, copii – creindu-se astfel o imagine socio-culturală vie, a unor oameni care au trăit cândva și au murit pentru țară.

Ștefan Popa, *Antologia Aviației*, Editura Ecu Transilvan, Cluj-Napoca, 2021.

O carte mai aparte de genul antologiilor, așa cum o arată și titlul ei. Este o trecere sumară în revistă a vieții și împlinirilor aviatice sau literar-științifice a unor aviatori – de la general la cel mai mic grad. În mare, cei antologați de autor alcătuiesc o echipă de zbor, o elită. Însă, în periplul lor legat de pasiunea înălțării peste orizont sunt și neaviatori. E vorba de ziariști, scriitori, pictori, profesori universitari, istorici, ingineri, preoți, care prin natura meseriei lor s-au apropiat de aviație și au scris despre ei și despre pasiunea lor mistuitoare pentru zbor.

Autorul lucrării și-a pus personajul într-o ordine aleatorie, începând cu generalul Dumitru Prunariu, primul și singurul român care a zburat în cosmos, și se încheie cu cel mai longeviv zburător, o legendă a aviației și a luptei pentru apărarea capitalei împotriva bombardamentelor americane, generalul Ion Dobran.

Sunt expuse biografii pe scurt, însoțite de fragmente de opere, publicate, în

Ei ca ostași sunt integrați în istoria și evoluția regimentelor în care au luptat și murit, adică partea în întreg și întregul în contextul general al războiului. Eroii sunt grupați pe războaie și satele alcătuitoare, fiind relevate, și cu imagini aferente, monumentele pe care obștea le-a inscripționat numele pentru pomenire și motivare psihologică pentru ideea de sacralitate pe care o presupune apărarea țării.

Sunt notați veteranii Războiului de Independență, 36 la număr, eroii din comunele vecine căzuți atunci. În Războiul

cazul celor ce sunt și scriitori, de discursuri semnificative ținute în ocazii speciale, de comentarii despre filosofia zborului și condiția umană a celor căzuți din aer cu aripile frânte. În mod special este vizată misiunea pe pământ a acestor „ingeri fără aripi”, cum îi numește Florin Bichir, în prefața volumului.

Este o carte închinată celor îndrăgostiți de zbor, fie ei meseriași în aceste încercări repetate de „sinucidere”, fie navigatori prin spiritul zborului, cum este pictorul Ion Țarălungă, cel crescut lângă aeroportul militar german de la Tecuci, și prieten patern al lui *Doru Davidovici*, la prăbușirea căruia a asistat direct și l-a tulburat profund; *Radu Theodoru*, pilot de meserie, scriitor ca vocație, a navigat, prin scrierile sale pe apele mărilor și pe sub cerul țării, scoțând din adâncurile secrete ale acestor dimensiuni, adevăruri spirituale fără egal; Prințul Băzu Cantacuzino se ridică prin forțe proprii, din condiția sa de aparținător al elitei sociale și spirituale, pe înălțimile apărării patriei, pe un cer nu întotdeauna favorabil zborului, din motive ideologice.

Preoții aviatori, precum Sorin Medrea, par a ști că iubirea este singura dimensiune atotcuprinzătoare care te dezleagă să faci orice, să te ridici deasupra dogmei creștine și să verifici dacă libertatea are legătură cu adevărul Sfântului Augustin: „lubește și fă ce vrei!”. Acești piloți care-și lasă veșmintele preoțești în fața altarului știu că iubirea, definită după criteriile biblice, ține locul cenzurii și te pune în limitele firești ale îndrăzelii.

Aviatorii care n-au reușit să-și atașeze aripi de zbor între umeri au încercat senzația acestei libertăți exersând înălțarea prin cuvinte. Că la început era cuvântul. Și el zbură peste ape, luminând. Este

cel Mare comunitatea a plătit un sacrificiu de 19 vieți, apoi sunt menționați prizonierii morți în lagărele germane, bulgare. Per total, în Primul Război Mondial au pierit din această comună 169 de oameni. În Rusia sovietică au căzut 14 bărbați, în Moldova vreo cinci, alții au căzut pentru eliberarea Ardealului, a Ungariei și Slovaciei.

Este lăudabilă această monografie pentru caracterul ei documentar care se vrea exhaustiv și pentru informațiile pe care le aduce despre jaful la care a fost supusă populația rurală în timpul ocupației germane. ■

cazul lui Cornel Marandiu, librarul din Arad care intră în gruparea ce încearcă să stăpânească Orele orașului, pentru a desluși contururile Cavalerilor Aerului, care-și conduc caii putere ai văzduhului pe „Drumul celor puțini”. Căci ei caută propria salvare prin drogul înălțimilor, care îi ridică pe „Neștiutele aripi ale câmpiei”. Lângă aceștia, Dumitru Berbunschi, pe care l-am susținut, în comisia de promovare în funcții a Ministerului Apărării Naționale, în fața reprezentanților obtuzi ai Statului Major General, care ziceau că nu poate fi numit șef, deoarece scrie poezii (sic!). Ca și cum versurile de pe hârtie n-ar avea nicio legătură cu poezia zborului scrisă de aviatori pe liniștea vântului.

Fiecare figură menționată în această lucrare ar merita câteva rânduri, mai ales acei eroi ai aerului care s-au înălțat în războaie, înscind să stăvilească și să stăpânească drumurile morții, precum Alexandru Șerbănescu, Tudor Greceanu, Agarici, Dobran ș.a.

Dragostea ca dimensiune a zborului, despre care vorbeam, a generat atitudinea morală de castă. Conform acesteia, un pilot inamic, doborât și capturat, a fost tratat cu toate onorurile și respectul datorat celui care, pentru patria lui, oricare ar fi aceasta, își pune riscul morții în buzunarul din dreptul inimii și se urcă în aparatul de zbor. Umanitatea, pe care ți-o dă riscul și perspectiva întâlnirii posibile cu moartea, dă aviatorilor puterea de a se trata reciproc ca elită care se înalță deasupra realității degradante care se scufundă.

Avem, așadar, o carte de informare, care ne poate duce la visare și la construirea propriului nostru zbor, al omului, care este fiul lui Icar, după căderea din cer.

Apropo, oare de ce autorul n-a reușit să formeze corect pluralul de la Icar și a ajuns la formula barbară de Iacări? ■

Smaranda Brăescu și "Graiul Sângelui"

Stimate domnule General de brigadă (rtr.) Grigore Buciu,

Vă rog să îmi permiteți să vă felicit pentru prezența dv. editorială în *România Eroică* - nr. 1 (67) 2023. Față de faptul că la rubrica VITRINA CU CĂRȚI ați închinat o pagină Smarandei Brăescu, am îndrăznit să schițez câteva elemente mai puțin cunoscute din viața ei, care, în prezent, pot fi făcute public, motivat de evoluțiile istorice de la noi, în principal ca membri ai NATO.

Ceea ce nu se știe sau nu se spune este faptul că ea a făcut parte din organizația anti-comunistă GRAIUL SÂNGELUI, condusă de generalul Nicolae Rădescu, iar doctrinarul acestei organizații a fost dr. în matematici Ion D. Vulcănescu. Din această cauză a intrat în urmărirea agenților puterii, fiind obligată să părăsească țara. Există la CNSAS un dosar de urmărire pe numele ei, care, însă, cuprinde date nesemnificative (a fost la coafor, s-a întâlnit cu o prietenă etc.).

Despre această organizație, istoricul Florin Constantiniu scria:

Încă de la începutul regimului comunist, în România s-au organizat structuri de rezistență (...) O notă informativă din 10 noiembrie 1945 privind organizația „Graiul Sângelui” este ilustrativă pentru inițiatorii și organizatorii, precum și pentru caracterul mișcării de rezistență: “Organizația GS (Graiul Sângelui - n.n.) cuprinde azi peste 2000 de membri în Capitală, iar în provincie un număr de peste 3000 persoane. Cum 5% din membri[i] acestei organizații sunt ofițeri activi, ofițerii deblocați întrunesc procentul de 50%, ofițerii în rezervă 10% și foștii ofițeri combatanți în războiul antisovietic și decorați cu “Mihai Viteazul” 10%. Restul de 25% se compun din militari nemulțumiți, în special membrii asociației (corect asociațiilor - n.n.) patriotice și militare...”

Un manifest-program al mișcării „Graiul Sângelui” din mai 1946 fixa 23 de obiective ale mișcării, printre care: „1. România Stat Național de Sine Stător, sprijinit pe elementul etnic. Principiul etnic nu exclude amestecul cu elemente străine, dacă pot fi asimilate și nu

periclitează virtuțile rasei (de remarcat că toți aceia care se ridică contra rasismului sunt cei mai convinși rasiști la ei acasă). 2. Respectul omului. 3. Libertatea presei. 4. Proprietatea individuală, baza economiei naționale [...] 7. Amnistie generală pentru delictele politice [...] 19. Reorganizarea armatei. Armata nu poate fi democrată sau antidemocrată. Armata este a țării, ea garantează unitatea tuturor românilor și asigură independența națională. Mișcarea GS situează armata țării deasupra tuturor frământărilor politice. 20. Relații de bună vecinătate cu Rusia, respect reciproc și neamestec în treburile interne... 23. Relații comerciale și culturale cu toate popoarele lumii.”

„Îndrumătorul doctrinar al mișcării GS”, interceptat de asemenea de autorități, precizează un șir de obiective și relevă, în același timp, caracteristica mișcării. Ea este naționalistă, în înțelesul că, față de masiva participare a minorităților la comunizarea/sovietizarea României, le cere acestora să răspunda la o serie de întrebări, precum:

„3. De ce în Țara Românească majoritatea posturilor de conducere le dețin minoritarii? [...]

8. De ce, când s-au retras trupele românești din Basarabia, Bucovina și Ardealul de Nord, în conformitate cu dictatele de la Moscova și Berlin, minoritarii, deși neprovocați, au tras în armatele țării, au insultat drapelele țării? [...]

10. Dacă naționalismul este o utopie, de ce URSS în momentele de grele încercări, a apelat la naționalismul luptătorilor și a prăbușit frontul german de răsărit în numele naționalismului rus?.”

La capătul șirului de întrebări, organizația „Graiul Sângelui” se delimita de rasism și afirma obiectivul său fundamental: “Noi nu cultivăm ura de rasă. A te apăra de acela care îți intră în casă, profitând de o slăbiciune a ta, și încearcă să te omoare, aceasta nu însemnează ură de rasă. Vrem să trăim în bună înțelegere cu toate popoarele lumii, să le respectăm și să fim respectați. Lupta noastră este lupta întregului popor românesc pentru a fi stăpâni la noi acasă, pentru a ne dezvolta în sens firesc,

pentru a ne cultiva calitățile și pentru a ne înăbuși defectele”.

...În stadiul actual al informației, se poate constata că numai puține organizații și grupări au avut o doctrină atât de elaborată ca „Graiul Sângelui”, doctrină ce alia orientări naționaliste cu vederi de centru-stânga în domeniul economic.

Marea majoritate a luptătorilor din rezistență erau obsedați de un singur obiectiv: alungarea ocupantului sovietic și a marionetelor sale locale. Și cum între acestea din urmă se aflau numeroși evrei și maghiari, sentimentul naționalist găsea din ce să se hrănească. (O istorie sinceră a poporului român, Edit. Univers enciclopedic, 1997, pp 478-480)

Doctrina sus-menționată a fost apreciată pozitiv de angajații de la Misiunea Britanică din București, unde a fost prezentată de dr. Vulcănescu. “Cuprinsul lucrării a fost tradus de lt. col Kendall, care cunoaște limba română, împreună cu col. Moss. Lt. col Kendall a declarat că acest îndreptar doctrinar constituie o formă politică foarte nimerită pentru aspectul spiritual al României din momentul de față, când curentul antisemit și antisovietic este foarte dezvoltat.” (Răspuns întârziat la o problemă de mesianism și istorie, Edit. Mica Valahie, 2014, p.20)

Mai trebuie spus că din staff-ul organizației făceau parte personalitățile cele mai respectate din acel moment, cum ar fi Constantin Rădulescu-Motru sau Dimitrie Pompei, iar prezența Smarandei Brăescu nu putea decât să accentueze valoarea organizației.

Am apreciat că, față de toate aceste legături cu Armata română a celebrei parașutiste, câteva elemente mai puțin cunoscute nu ar face decât să mărească stima pe care o merită.

Smaranda VULCĂNESCU

PRECIZARE. *GRAIUL SÂNGELUI trebuie interpretat, așa cum au arătat inițiatorii, ca GRAIUL STRĂMOȘILOR și nu ca o influență a unei ideologii extremiste. De altfel, aprecierile militarilor britanici nu lasă nicio îndoială cu privire la orientarea democratică a organizației. ■*

ARMATA ROMÂNIEI

FORȚĂ ȘI PROFESIONALISM

! înteste sus,
FII CEL MAI BUN!

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

AVIATORUL
SUB. L^{TE} CH. NECEL

PE ARIPI DE OȚEL CA VULTUR TE'NĂLȚAI
VISĂND TU FIU AL ȚĂRII A EI MĂRIRE,
SI'N NĂZUINȚAȚI „DE A CUCERI CE AVEM DE CUCERIT”
TU AI MURIT
TRECÂND LA NEMURIRE.